

Glasnik HAZU

ISSN 1849-4838 (TISAK)
ISSN 1849-6091 (ONLINE)

ČASOPIS HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI GODINA XI. / BROJ 18.–19. / ZAGREB, 2024. / CIJENA 3,32 €

TEMA BROJA

Višeslavova krstionica

ZNANSTVENA VIJEĆA HAZU

*Znanstveno vijeće
za državnu upravu,
pravosuđe i
vladavinu prava*

ZNANSTVENI ZAVODI HAZU

*Zavod za znanstveni i
umjetnički rad
HAZU u Požegi*

MUZEJI, GALERIJE I ZBIRKE HAZU

*Zbirka sadrenih odlijeva
Jurja Matejeva
Dalmatinca
Gliptoteke HAZU*

PROJEKTI HAZU

*Institucionalizacija
moderne građanske
glazbene kulture u XIX.
stoljeću na području
civilne Hrvatske
i Vojne krajine*

BLAGO KNJIŽNICE, ARHIVA I ZBIRKI HAZU

*Grafike Andrije Medulića
u HAZU*

IZLOG IZDANJA HAZU

Zbornik kralja Tomislava

MEĐUNARODNA SURADNJA

*Suradnja HAZU s
Institutom Max Planck*

IZJAVE HAZU

U FOKUSU

*Obnova zgrada
HAZU u Zagrebu*

*Zaklada
HAZU*

KRONIKA

Nagrade i priznanja

*Događanja u
HAZU u 2023.*

Preminuća

GLASNIK HAZU
ČASOPIS HRVATSKE AKADEMIJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Godina XI., broj 18-19., Zagreb, 2024.

Nakladnik / Publisher:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Za nakladnika / For the Publisher:

akademik Dario Vretenar, glavni tajnik HAZU

Glavni urednik / Editor-in-Chief:

akademik Ivan Gušić

Urednik / Editor:

prof. dr. sc. Tihomil Maštrović

Likovni urednik / Design Editor:

Damir Fabijanić

Uredništvo / Editorial Board:

dr. sc. Darija Alujević, dr. sc. Marijana Borić, dr. sc. Alemko

Gluhak, akademik Ivan Gušić, prof. dr. sc. Vjera Katalinić, dr.

sc. Ana Lederer, prof. dr. sc. Tihomil Maštrović, akademik

Mario Šlaus

Tajnik uredništva /

Secretary of the Editorial Board:

Marijan Lipovac

Nakladničko vijeće / Publishing Board:

predsjednik HAZU: akademik Velimir Neidhardt

potpredsjednici HAZU: akademik Davor Miličić

i akademik Frano Parać,

glavni tajnik HAZU: akademik Dario Vretenar,

tajnici Akademijinih razreda:

akademkinja Vida Demarin, akademik Gordan Družić,

akademik Goran Durn, akademik Ignac Lovrek, akademik

Ranko Matasović, akademik Mladen Obad Šćitaroci,

akademkinja Dubravka Oraić Tolić, akademik Marko Tadić,

akademik Stanislav Tuksar

Lektorica i korektorica /

Copy Editing and Proof-Reading:

Maja Silov Tovernić

Prevoditelji / Translation into English:

Ana Bizjak, Željka Miklošević

Autor logotipa, likovnog rješenja i

izualnog identiteta Glasnika HAZU /

Author of Logo, Visual and Brand Identity :

Zoran Filipović, LIKARIJA d.o.o.

Layout / Graphic Design and Typesetting:

Ivana Čukelj

Tisak / Printed by:

Stega tisak d.d.

Adresa uredništva / Editorial Office:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Uredništvo

Glasnika HAZU, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

E-mail: glasnik@hazu.hr;

Telefon / Phone: 385/01/4895366

Redakcija ovog broja zaključena je 30. travnja 2024.

Tiskanje Glasnika HAZU novčano su potpomogli Zaklada

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Ministarstvo

znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske

SADRŽAJ / Content

GLASNIK HAZU (godište XI., br. 18-19; siječanj 2023. – prosinac 2023.)

- 2 Uvodna riječ predsjednika HAZU / Foreword by President of the Croatian Academy of Sciences and Arts**
Akademik Velimir Neidhardt
- 5 Tema broja / Feature**
Krsni zdenac s imenom kneza Višeslava (Višeslavova krstionica) / Duke Višeslav's Baptismal Font
Ante Uglešić
- 15 HAZU / Scientific Councils**
Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava / Scientific Council for State Administration, Judiciary and the Rule of Law
Akademik Jakša Barbić
- 21 Znanstveni zavodi HAZU / Institutes for Scientific Research**
Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi / Academy Institute for Scientific and Artistic Work in Požega
Akademik Milko Jakšić / Snježana Jakobović
- 27 Muzeji, galerije i zbirke HAZU / Museums, Galleries and Collections of the Croatian Academy**
Zbirka sadrenih odlijeva Jurja Matejeva Dalmatinca Gliptoteke HAZU / Juraj Matejev Dalmatinac's Works in the Croatian Academy's Glyptothèque Collection
Magdalena Getaldić
- 31 Projekti HAZU / Academy Projects**
Institucionalizacija moderne građanske glazbene kulture u XIX. stoljeću na području civilne Hrvatske i Vojne krajine / Institutionalization of Modern Bourgeois Music Culture in 19th-Century Civil Croatia and Military Border
Akademik Stanislav Tuksar
- 37 Blago Knjižnice, Arhiva i zbirki HAZU / The Treasures of the Academy Library, Archives and Collections**
Grafike Andrije Medulića u HAZU / Andrija Medulić's Prints at the Croatian Academy of Sciences and Arts
Ana Petković Basletić
- 43 Izlog izdanja HAZU / Academy Editions**
Zbornik kralja Tomislava / King Tomislav – Collection of Papers
Damir Karbić
- 47 Međunarodna suradnja / International Collaboration**
Sporazum o suradnji s Institutom za evolucijsku antropologiju Max Planck u Leipzigu / Cooperation Agreement with the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology in Leipzig
Siniša Radović
- 50 Izjave Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti / Public Statements by the Croatian Academy of Sciences and Arts**
- 57 U fokusu / In Focus**
Obnova zgrada HAZU u Zagrebu / Renovation of the Croatian Academy Buildings
Akademik Mladen Obad Šćitaroci / Petra Tončić Lipovščak
- 63 Zaklada HAZU / The Foundation of the Croatian Academy of Sciences and Arts**
Akademik Zvonko Kusić
- 68 Kronika / Past Events**
Nagrade i priznanja
Događanja u HAZU u 2023.
Preminuća
- 100 Suradnici u ovom broju / Contributors in this Issue**
- 100 Popis likovnih priloga / Figures and Tables**

Uvodna riječ predsjednika HAZU

**Akademik Velimir Neidhardt,
predsjednik Hrvatske akademije
znanosti i umjetnosti**

U 2024. navršava se deset godina otkako je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti pokrenula *Glasnik HAZU*, časopis koji izvještava o raznolikoj znanstvenoj i umjetničkoj djelatnosti Akademije prateći doprinose koje ona pruža hrvatskom društvu. Sa zadovoljstvom se može konstatirati da je *Glasnik* u proteklom razdoblju permanentno približavao Hrvatsku akademiju zainteresiranoj javnosti, osobito njezine članove, naglašavajući poslanje koje ispunjava od svojeg osnutka 1861. radi uključenja hrvatske znanosti u europske i svjetske tijekove. Uz to, *Glasnik* svjedoči o kontinuiranoj Akademijinoj ulozi u očuvanju i promicanju hrvatskoga nacionalnog identiteta te o afirmaciji svega što predstavlja vrijednosti hrvatske kulturne i prirodne baštine.

U ovom broju *Glasnika* među ostalim se podsjeća da je i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti zaslužna što je 1942. u Hrvatsku iz Venecije vraćena Višeslavova krstionica, jedan od najvažnijih hrvatskih nacionalnih simbola, koja se do 1958. čuvala upravo u Akademiji. U očekivanju 2025. i velikog jubileja 1100. godišnjice osnutka Hrvatskoga Kraljevstva prisjećamo se kako je sto godina ranije, kada je čitav hrvatski etnički prostor bio poprište velikih proslava u čast prvoga hrvatskog kralja, i Akademija dala svoj doprinos izdavanjem posebnog zbornika znanstvenih rasprava pod naslovom *Zbornik kralja Tomislava u spomen tisućugodišnjice Hrvatskoga Kraljevstva* (1925.). Listajući tu vrijednu publikaciju, doznajemo da je upravo prvi predsjednik Akademije povjesničar Franjo Rački zaslužan za spomen Tomislava kao vladara koji je „hrvatsku kneževinu preobrazio u kraljevinu“ te u hrvatski povijesni kalendar trajno upisao godinu 925. kao najvažniju odrednicu u razvoju hrvatske državnosti i u nacionalnoj povijesti uopće.

Tema ovog broja *Glasnika* jest i zbirka sadrenih odljeva Jurja Dalmatinca u Gliptoteci HAZU koja približava djela toga nenadmašnog hrvatskog umjetnika koji je svoja kiparska i arhitektonska remek-djela gotič-

ko-renesansne provenijencije stvarao na obje strane Jadranskog mora. Kabinet grafike HAZU i Zbirka Baltazara Bogišića u Cavtatu čuvaju grafike drugoga maestralnog hrvatskog slikara Andrije Medulića. *Glasnik* donosi i temu s područja povijesti glazbe, prikaz Akademijina projekta *Institucionalizacija moderne građanske glazbene kulture u XIX. stoljeću na području civilne Hrvatske i Vojne krajine*.

O tome koliko Hrvatska akademija brine o unapređivanju kulture, znanosti i umjetnosti već tri desetljeća svjedoči Zaklada HAZU, osnovana 1993. Akademija putem Zaklade nastavlja tradiciju mecenatstva u kulturi, znanosti i umjetnosti preuzetu od svojeg utemeljitelja i pokrovitelja Josipa Jurja Strossmayera. Primjer djelatne Akademijine međunarodne suradnje jest sporazum o suradnji potpisan 2023. s Institutom za evolucijsku antropologiju *Max Planck* u Leipzigu koji vodi dopisni član HAZU Svante Pääbo, nagrađen 2022. Nobelovom nagradom za medicinu i fiziologiju zbog otkrića ostvarenih upravo u suradnji s Hrvatskom akademijom.

Odgovore na neka od aktualnih društvenih pitanja Akademija nalazi kroz djelovanje svojega Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava, a usmjerenost na poticanje znanstvenog, umjetničkog i kulturnog života diljem Hrvatske djelatno pokazuje i kroz rad svojega Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi koji je predstavljen u ovome broju *Glasnika*.

Posljednjih godina djelovanje Hrvatske akademije uvelike je obilježeno opsežnim procesom cjelovite obnove njezinih zgrada u Zagrebu stradalih u potresima 2020., među kojima su i neki od najreprezentativnijih arhitektonskih spomenika 19. stoljeća u Zagrebu i Hrvatskoj. Obnova napreduje te se očekuje radni povratak u Akademijinu palaču na Zrinjvcu i druge zagrebačke prostore koji će u obnovljenom ruhu ponovno oživjeti kao mjesta javnih događanja najviših znanstvenih, umjetničkih i kulturnih dosega.

Foreword by the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts

In 2024, we will mark ten years since the Croatian Academy of Sciences and Arts launched *Glasnik HAZU*, the journal that reports on the Academy's diverse scientific and artistic activities and its contributions to Croatian society. We are pleased to say that in this period, *Glasnik* has continued to bring the Croatian Academy closer to the interested public, both in terms of its members and the mission it has been fulfilling since 1861, when it was established with the aim of including Croatian science in European and global trends. In addition, *Glasnik* bears witness to the Academy's continuous role in the preservation and promotion of Croatian national identity and the affirmation of everything that represents the values of Croatian cultural and natural heritage.

In this issue of *Glasnik*, among other things, we are reminded of the important role that the Croatian Academy of Sciences and Arts had in 1942, when Višeslav's baptismal font, one of the most important Croatian national symbols, was returned to Croatia from Venice, after which it was kept in the Academy until 1958. In anticipation of 2025 and the great jubilee of the 1100th anniversary of the Kingdom of Croatia, we recall how a hundred years earlier, in 1925, when the entire Croatian ethnic area celebrated and honoured the first Croatian king, the Academy also gave its contribution by publishing a special collection of scientific discussions entitled *Zbornik kralja Tomislava u spomen tisućugodišnjice Hrvatskoga kraljevstva (King Tomislav's Compendium in Commemoration of the Thousandth Anniversary of the Croatian Kingdom)*. In this valuable publication, we learn that the first Academy president, the historian Franjo Rački, was the one who referred to Tomislav as the ruler who "transformed the Croatian principality into a kingdom" and permanently entered the year 925 into the Croatian historical calendar as the most important determinant in the development of Croatian statehood and national history in general.

Another topic in this issue of *Glasnik* is the collection of Juraj Dalmatinac's plaster casts in the Academy Glyptothèque, which brings us closer to the works of this unsurpassed Renaissance artist who created his

sculptural and architectural masterpieces on both sides of the Adriatic Sea. The Academy Department of Prints and Drawings and the Baltazar Bogišić Collection in Cavtat preserve the prints of another masterful artist, the painter Andrija Medulić. Furthermore, *Glasnik* brings a topic related to music history, a presentation of the Academy project *Institutionalization of Modern Bourgeois Music Culture in 19th-Century Civil Croatia and Military Border*.

For three decades, since it was established in 1993, the Academy Foundation has demonstrated how much the Croatian Academy cares about the improvement of culture, science and art. Through the Foundation, the Academy continues its tradition of patronage in culture, science and art, taken over from its founder and patron Josip Juraj Strossmayer. An example of the Academy's active international cooperation is the cooperation agreement signed in 2023 with the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology in Leipzig, led by corresponding Academy member Svante Pääbo, who received the 2022 Nobel Prize in Medicine and Physiology for discoveries made in collaboration with the Croatian Academy.

The Academy finds answers to some of the current social issues through the activities of its Scientific Council for Government Administration, Judicature and the Rule of Law. Moreover, the Academy's focus on encouraging scientific, artistic and cultural life in all Croatian regions is actively demonstrated through the work of the Institute for Scientific Research and Artistic Work in Požega.

In recent years, the activities of the Croatian Academy have been largely marked by the extensive and comprehensive reconstruction of its buildings in Zagreb, damaged in the 2020 earthquakes. Among them, there are some of the most representative 19th-century architectural monuments in Zagreb and Croatia. The reconstruction is progressing and it is expected that the Academy will return to its Palace in Zrinjevac and other locations in Zagreb. After renovation, those buildings will regain their role as venues for public events of the highest scientific, artistic and cultural reach.

VIŠESLAVOVA KRSTIONICA NA IZLOŽBI HRVATI - KRŠĆANSTVO, KULTURA, UMJETNOST U VATIKANSKIM MUZEJIMA 1999.

Krsni zdenac s imenom kneza Višeslava (Višeslavova krstionica)

Ante Uglešić

Krsni zdenac s imenom kneza Višeslava, najčešće nazivan Višeslavova krstionica, javnosti je postao poznat nakon što je 1852. otkriven u kapucinskom samostanu *Il Redentore* (Presvetog Otkupitelja) na otočiću Giudecca u Veneciji, odakle je iduće godine prenesen u venecijanski muzej *Correr*. Nekoliko godina kasnije podrijetlo toga zdenca, odnosno krstionice, na temelju podataka iz danas izgubljenog rukopisa nazvanog *Anonim Filippi*, a dodatno moguće i na osnovi određene usmene predaje, Zdranin G. Ferrari Cupilli pripisao je nekadašnjoj ninskoj katedrali sv. Anselma. S vremenom je zdenac za Hrvate stekao gotovo kulturno značenje i postao jedan od najprepoznatljivijih nacionalnih i vjerskih simbola, osobito nakon što je 1942. iz Italije vraćen u Hrvatsku, u prostore Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, gdje se čuvao do 1958., kada je prepušten tadašnjem Institutu za nacionalnu arheologiju JAZU/HAZU u Splitu koji je nedugo nakon osnutka preimenovan u Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, gdje se nalazi i danas. Najzaslužniji za povratak krsnog zdenca s imenom kneza Višeslava u Hrvatsku bio je tada zagrebački nadbiskup i kasnije kardinal Alojzije Stepinac, kojemu je osobito bilo stalo da dobije taj spomenik jer se pripremala proslava 1300. obljetnice pokrštenja Hrvata te velika izložba sakralne umjetnosti u povodu toga.

Krsni zdenac s imenom kneza Višeslava šestostranog je oblika. Monolitan je i isklesan od mramora.

Sljedećih je dimenzija: visina 88 – 88,5 cm, promjer 120 cm, dužina gornjeg dijela stranica 67 – 73 cm, dužina donjeg dijela stranica 59,5 – 67 cm, debljina stranica 12 cm, debljina dna 10 cm. Svih šest stranica izvorno je bilo ukrašeno na način da je uz brid svake stranice reljefno bio uklesan po jedan svijeni stupić s bazom i stiliziranim kapitelom u obliku dviju zavojnica. Stupići podržavaju višestruko profiliran vijenac s natpisom oslonjenim na astragal. Po sredini prednje strane uklesan je procesionalni križ koji se sastoji od nosača u obliku svijenog stupića i križa s proširenim hastama ispunjenoga gustom troprutom pletenicom s „okom“ u sredini te zavojnicama na završetcima krakova. Natpis je sastavljen od dvije cjeline: vjersko-dogmatskog teksta koji je povezan s krštenjem i teksta posvetnog sadržaja iz kojeg se saznaje da je zdenac dao izraditi svećenik Ivan u čast sv. Ivanu Krstitelju, u vrijeme vladavine kneza Višeslava. Dno krsnog zdenca debljine je 10 – 10,5 cm. Na sredini dna nalazi se kružni otvor za ispuštanje vode promjera 23 cm na vrhu i 12 cm na donjem dijelu. Radi lakšeg istjecanja vode, na dnu zdenca urezan je plitki žlijeb. Zsigurno je postojao i čep za zatvaranje otvora koji se otvarao kod ispuštanja vode iz zdenca. Na gornjem dijelu zdenca sačuvane su željezne klanfe učvršćene olovom koje su služile za pričvršćivanje drvenog poklopca kojim je bio pokrivan. Na gornjem dijelu prednje plohe zdenac je djelomice oštećen. Manja oštećenja nalaze se i pri dnu zdenca.

Krsnim zdencem s imenom kneza Višeslava od njegova su se otkrića pa do danas bavile plejade hrvatskih i europskih povjesničara, povjesničara umjetnosti, arheologa, povjesničara književnosti, teologa i znanstvenika drugih struka. Nažalost, u posljednjih dvadesetak godina, uglavnom bez novih temeljnih istraživanja, odnosno najvećim dijelom neargumentirano, učestalo se počelo dovoditi u pitanje vrlo vjerojatno ninsko podrijetlo toga krsnog zdenca i izbacivati ga iz korpusa hrvatske spomeničke baštine, a istodobno se počelo dovoditi u sumnju čak postojanje ninske krstionice u onom obliku i na mjestu gdje je spominju povijesni i literarni izvori. Sve je to bio povod za ponovno opsežno bavljenje tim spomenikom. Kako bi se posao mogao što kvalitetnije napraviti, trebalo se upustiti u potragu za novim činjenicama i u tomu se velikim dijelom uspjelo jer su se pojavili novi, javnosti nepoznati arheološki nalazi, povijesni dokumenti i činjenice. Na temelju svih rezultata dosadašnjih istraživanja, objavljenih radova, novopronađenih povijesnih izvora i neobjavljenih arheoloških istraživanja ninske krstionice koje je proveo tadašnji Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zadru godine 2001. (danas Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru) i drugih činjenica, autor ovoga članka u knjizi *U potrazi za Višeslavovom krstionicom* (Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 2022.) donio je sintezu svega povezanog s tim spomenikom. Rezultati do kojih se došlo umnogome mijenjaju ne samo dosadašnje spoznaje o krsnom zdencu s imenom kneza Višeslava već i spoznaje o nekadašnjoj ninskoj prvostolnici općenito. Kao prvo, treba istaknuti da je u navedenim arheološkim istraživanjima zaista pronađena krsti-

onica ninske katedrale, i to baš na onome mjestu te oblikom i izgledom potpuno onako kako je opisana u povijesnim izvorima, a osobito u literarnim napisima (Anonim Filippi i Carlo Federico Bianchi u djelu *Zara cristiana*, I-II, 1877. – 1879.) nastalim na temelju opisa izvornih očevidaca. Glede samog krsnog zdenca s imenom kneza Višeslava, važno je napomenuti da on nije povezan s najranijim pokrštenjem Hrvata, kako se to dosad uglavnom smatralo, nego s uspostavom Ninske/Hrvatske biskupije, koja je započela za kneza Domagoja (864. – 876.), a dovršena za kneza Branimira (879. – 892.). Ključnu ulogu u tomu kao zajednički pouzdanik hrvatskih knezova i pape imao je svećenik Ivan (Iohannes presbiter), što je vidljivo iz pisma pape Ivana VIII. (872. – 882.) toj dvojici hrvatskih vladara. Ime svećenika Ivana uklesano je i na krsnom zdencu s imenom kneza Višeslava, u svojstvu njegova donatora. Iz svega toga očigledno je da bi trebala biti riječ o istoj osobi koja se javlja u spomenutim pismima jer je jedna od radnji za uspostavu biskupije bilo i opremanje crkve svetog Anselma kao ninske katedrale. Nadalje, u kontekstu toga treba promatrati i kneza Višeslava, koji bi na temelju svih tih okolnosti trebao biti jedan od Domagojevih sinova spomenutih kod mletačkog ljetopisca Ivana Đakona, a vladali su između Domagoja i Zdeslava (876. – 878.). Glede radioničkog podrijetla krsnog zdenca treba istaknuti da on nije izrađen na prostoru Venecije nego na domaćem tlu, u krugu tzv. Benediktinske klesarske radionice iz vremena kneza Branimira, što se može potkrijepiti s više činjenica. Isto tako njegovu namjenu za krštenje uranjanjem (*per immersionem*) treba smatrati isključivo vezanom uz krštenje djece. ●

NATPIS NA KRSNOM ZDENCU S IMENOM KNEZA VIŠESLAVA

(Transkripcija Mirka Šepera s nadopunom Vedrane Delonge)

+ HEC FON(S) NE(m)PE SVMIT INFIRMOS VT REDDAT
ILLVMINATOS. HIC EXPIANT SCELERA SVA QVOD
[de primo] SVMPSERVNT PARENTE VT EFFICIENTV
R CHR(ist)ICOLE SALVB(ite)r CONFITENDO TRIN(V)m P(er)
HENNE(m) HOC IOH(annes) PR(es)B(ite)r SVB TE(m)PORE VVISSAS
CLAVO DVCI OPVS BENE CO(m)PSIT DEVOTE
IN HONORE VIDELICET S(an)C(t)I
IOH(ann)IS BAPTISTE VT INTERCEDAT P(ro) EO
CLIENTVLOQVE SVO

PRIJEVOD NA SUVREMENI HRVATSKI

(Prijevod akademika Radoslava Katičića)

*Ovo vrelo doista prima nejake da ih učini
prosvijetljenima. Ovdje se peru od svojih zločina
što su ih primili od prvoga roditelja kako bi postali
poštovatelji Kristovi spasonosno ispovijedajući
vječno Trojstvo. Ovo je djelo dobro ukrasio svećenik
Ivan u vrijeme kneza Višeslava, iz pobožnosti,
u čast, naime, svetoga Ivana Krstitelja,
da zagovara njega i njegova štitićenika.*

Duke Višeslav's Baptismal Font

The baptismal font with the engraved name of Duke Višeslav (Višeslav's Baptismal Font) became publicly known after it was discovered in 1852 in the Capuchin monastery on the islet of Giudecca in Venice, from where it was transferred to the city's Correr Museum the following year. A few years later, G. Ferrari Cupilli from Zadar attributed the origin of the font to the baptistery of the former Cathedral of St. Anselm in Nin. Over time, the font assumed an iconic significance for Croats becoming one of the most recognizable national and religious symbols, especially after it was moved to Croatia in 1942, to the premises of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb. It was kept there until 1958 when it was handed over to the Museum of Croatian Archaeological Monuments in Split. Ever since its discovery, the baptismal font with Duke Višeslav's name attracted the interest of numerous Croatian and European researchers. Unfortunately, the last twenty-odd years have seen frequent and largely unfounded challenges to the most probable origin of the baptismal font, refusal to accept its status as Croatian heritage, and even doubts about the existence of the baptistery in Nin - both its form and location the information about which can be found in historical and literary sources. All of this was a reason for new and thorough research of the monument, for which, if it was to be carried out as efficiently as possible, it was necessary to search for novel information. Archaeological findings and exploration of historical documents brought significant success because they revealed hitherto unknown facts. Based on all the results of previous research, published works, newly found historical sources, archaeological investigations of the Nin baptistery in 2001 and other facts, the author of this article brought a synthesis of everything

related to this monument in his book *In Search of Višeslav's Baptistery* (Cro. U potrazi za Višeslavovom krstionicom, Split, 2022). The obtained results change not only the previous knowledge about the baptismal font with the name of Duke Višeslav but also the knowledge about the former Nin Cathedral in general. In the aforementioned archaeological research, the baptistery of Nin Cathedral was indeed found, on the site, and with the shape and appearance that were described in historical sources and especially in literary writings (of the so-called Anonymous Filippi and C.F. Bianchi), which were created based on the descriptions of original eyewitnesses. The baptismal font with the name of Duke Višeslav is not connected with the earliest baptism of Croats, as it has been generally believed, but with the establishment of the Nin/Hvar diocese during the reign of Duke Domagoj (864-876) and its dissolution under Duke Branimir (879-892). The priest Ivan (Iohannes presbyter) played a key role in this as a confidant of both the Croatian dukes and the pope, which is evident from the letters of Pope John VIII (872 – 882) to those two Croatian rulers. The name of the priest Ivan is carved on the baptismal font with the name of Duke Višeslav, as its donor. All this makes it obvious that Ivan is supposed to be the person who appears in the letters because the foundation of the diocese also required the furnishing of Nin Cathedral. Based on all these circumstances Duke Višeslav is supposed to be one of Domagoj's sons mentioned by the Venetian chronicler John the Deacon, who ruled after Domagoj and before Zdeslav (from 876 to 878). The baptismal font with the name of Duke Višeslav was built on a local site by a stone carver from the circle of the so-called Benedictine stonework workshop, which was active during the reign of Duke Branimir. ●

VIŠESLAVOVA KRSTIONICA I OSTAVKA PREDSJEDNIKA HAZU AKADEMIKA TOME MATIĆA

(Opisujući događaje u svezi s povratkom Višeslavove krstionice u Hrvatsku, u članku „Tomo Matić i Akademija“ akademik Milan Moguš navodi kako u svojim autobiografskim spisima Tomo Matić naglašava da je upravo dan uoči otvaranja izložbe o Višeslavovoj krstionici u palači HAZU 7. srpnja 1942. Akademija dobila pismenu odluku Ustaške nadzorne službe koja glasi: „U interesu javne sigurnosti zabranjuje se Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti održavanje svake proslave ili skupne svečane sjednice na dan 8. srpnja 1942., a povodom prenosa krstionice kneza Višeslava iz Kr. Italije u Nezavisnu Državu Hrvatsku.“ To je bio razlog Matićeve ostavke na mjesto predsjednika Akademije.)

Došla je i zabrana Ustaškog redarstva zbog „neke tobožnje proslave ili svečane sjednice u vezi s Višeslavovom krstionicom“. Ta je odluka donesena „upravo čudnom lakoumnosti i neoprostivom površnošću“ jer su „pobrkane i iskrivljene činjenice“, pa se „u interesu javne sigurnosti“ poveo postupak „protiv najvišega hrvatskog znanstvenog zavoda“. (...) Da bi provela tu svoju odluku, Ustaška je nadzorna služba zaplijenila oglas što ga je Akademija u povodu izložbe dala u novine, a 8. srpnja već su u jutro detektivi i stražari kružili oko Akademije, „da paze, da se ne bi općinstvo puštalo u zgradu, da vidi krstionicu“. Oko 10 sati istog dana pozvan je u Ustaško redarstvo i sam Matić, gdje mu je „ista zabrana još jednom pripočena na potpis“. Tom je prigodom akademik Matić usmeno, a onda istog dana i pismeno uputio prosvjedu redarstvu. (...)

(...) Matić je smatrao „da poslije onakoga postupka ustaškog redarstva kao čovjek i Hrvat“ nikako ne može „pod redarstvenim pritiskom nastupiti i govoriti u javnosti kao predsjednik Akademije“, pa je donio odluku da dalje ne može ostati na čelu Akademije. (...) Njegovo se „unutrašnje uvjerenje sve više bunilo“ protiv nepravdi nanesenih Akademiji, a kad je došlo do „one i onakve odluke ustaškog redarstva“, konačno je odlučio podnijeti ostavku.

Nakon Matićeve ostavke Ministarstvo nastave odlučilo je da ono u ime Vlade priredi 13. kolovoza predaju Višeslavove krstionice Akademiji. Dan ranije Akademijin predsjednik Tomo Matić i potpredsjednik Stjepan Škreb pozvani su u Ministarstvo nastave, gdje im je priopćeno da „sutrašnju proslavu priređuje državna vlada i da će ona biti domaćin te proslave“. Predsjednik je Matić zamoljen da u ime Akademije primi krstionicu. Ministar je ujedno izrazio žaljenje što je „uplitanjem nezvanih faktora došlo do spomenute redarstvene zabrane“, pa predlaže Akademiji da tu njegovu izjavu, kao izjavu nadležnog ministra, „uzme na znanje“. Matić je prihvatio takvu ispriku i pristao na rješenje da, iako je u demisiji, primi u ime Akademije na svečanosti, priređenoj od Ministarstva nastave, Višeslavovu krstionicu. Tako je Višeslavova krstionica došla 13. kolovoza 1942. u Akademiju.

Ostavka je predsjednika Matića razmatrana na skupnoj sjednici Akademije 4. rujna 1942. Članovi su Akademije jednoglasno izrazili želju da predsjednik Matić povuče svoju ostavku. Na tako izraženu jednoglasnu želju predsjednik je Matić u istoj sjednici povukao svoju ostavku.

(Odlomak iz članka Milana Moguš „Tomo Matić i Akademija“, *Zbornik o Tomi Matiću*, Hrvatski književni povjesničari, sv. 4, gl. urednik Tihomil Maštrović, Zagreb, 1998., str. 18-24. U navodnicima su citati iz autobiografskih spisa Tome Matića, pronađeni godine 1991.)

Akademik Milan Moguš

KIP BOŽICE PRAVDE ISPRED
PALAČE PRAVDE U SPLITU,
RAD ANDRIJE KRSTULOVIĆA

Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava

Akademik Jakša Barbić

U svibnju 2004. Razred za društvene znanosti HAZU donio je odluku o osnivanju Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava. Cilj donošenja odluke o osnivanju Znanstvenog vijeća bio je da Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti postane središnje mjesto u Republici Hrvatskoj za raspravljanje tema iz područja prava i u vezi s njim. To ulazi u poslanje Akademije da djeluje na stvaranju modernoga hrvatskog društva. Takvog društva nema bez sredenoga pravnog sustava i dosljedne primjene vladavine prava, čime se postiže pravna sigurnost, bitna pretpostavka za ostvarenje i zaštitu prava građana te stvaranje povoljnih uvjeta za poslovanje u zemlji. Kako u tome stanje kod nas nije zadovoljavajuće, namjera je Razreda za društvene znanosti bila da djelovanjem Znanstvenog vijeća pridonese unaprjeđenju pravnog sustava i vladavine prava.

Znanstveno vijeće danas okuplja 94 vodeća hrvatska znanstvenika i praktičara s područja prava. Predsjedna mu od osnivanja akademik Jakša Barbić. Vijeće djeluje organiziranjem okruglih stolova i objavom svega što se na njima iznese u knjigama nakladničkog niza *Modernizacija prava*. Nakon nekoliko sastanaka članova Znanstvenog vijeća na kojima se raspravljalo o pravu, prvi okrugli stol održan je u prosincu 2005., a tema mu je bila reforma pravosuđa.

Dosad je održano 87 okruglih stolova i objavljeno je, ili je u završnoj fazi priprema za tisak, isto toliko knjiga. Tako je nastala prava biblioteka knjiga u kojima se obrađuju aktualne teme iz područja prava i u vezi s njim. Sve je okrugle stolove organizirao i vodio akademik Jakša Barbić, koji je i glavni urednik nakladničkog niza i koji je, osim pet, uredio sve objavljene knjige, od toga četiri u suuredništvu.

Na okruglim stolovima i u objavljenim knjigama obrađivana su sva područja prava. Tako valja primjerice spomenuti nakladnički mini niz od 10 knjiga o pravnoj zaštiti okoliša (o pravnoj zaštiti tla, šuma, voda, prostora, mora, zraka; o upravnompravnoj, građanskopravnoj i kaznenopravnoj zaštiti okoliša; o gospodarenju otpadom), 17 knjiga o pravosuđu, s posebnim naglaskom na stanje u sudbenoj vlasti i način rada s prijedlozima za poboljšanje, te 10 knjiga o javnoj upravi. Zauzelo bi previše prostora da se nabroje sve obrađene teme, pa se ovdje navode samo još pitanja zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, provođenja reformi, intelektualnog vlasništva, pravnog uređenja umjetne inteligencije, migracija, primjena novih tehnologija na raznim područjima, zakladništva. U svakoj se knjizi navode naslovi svih dotad objavljenih knjiga tako da svatko može naći ono što ga zanima.

OKRUGLI STOL O JEZIKU U PRAVU U PALAČI HAZU 2013.; OKRUGLI STOL O UPRAVNOM SUDOVANJU U PALAČI HAZU 2006.

Hrvatska akademija nije vlast i ne može nikome ništa narediti, ali može snagom uvjerljivosti argumenata za ono što predlaže utjecati da se nešto poduzme. To je način kako djeluje Znanstveno vijeće. Za obradu svake teme na okruglom stolu ono okuplja vodeće znanstvenike i praktičare koji se njom bave i tako postiže da se o svakoj temi dobije znanstveno i stručno utemeljen sud s prijedlozima što poduzeti da se unaprijedi stanje koje se razmatra na okruglom stolu. Provode se potrebne analize stanja, iznose kritike i predlažu rješenja. Kako to ne bi ostalo u zatvorenom krugu sudionika okruglog stola, sve se objavljuje u knjigama nakladničkog niza *Modernizacija prava* i tako čini dostupnim javnosti, izlaže njezinu sudu. Da bi se postigao potpun učinak, sve se knjige dostavljaju predsjedniku Republike, predsjedniku Hrvatskog sabora, predsjedniku Vlade, knjižnici Sabora, klubovima zastupnika u Saboru i, ovisno o temi, odgovarajućim ministrima. Uz to dostavljaju se i bibliotekama fakulteta te biblioteci Instituta za poredbeno i međunarodno privatno pravo *Max Planck* u Hamburgu. U pravnoj se književnosti citiraju prilozi objavljeni u knjigama, što je znak da je djelovanje Znanstvenog vijeća prepoznato u pravnoj znanosti i u praksi primjene prava.

Pravna znanost utječe na stvaranje i primjenu prava. Znanstvenik je kriv kad šuti. Poznavanje poredbenog prava i iskustava drugih te proučavanje nacionalnih i nadnacionalnih izvora prava obiluje spoznajama koje su znanstvenici s područja prava dužni upotrijebiti da bi se unaprijedio nacionalni pravni sustav i njegova primjena. Nema ničega što negdje na svijetu nije pravno uređeno i za što ne postoje iskustva u primjeni. Uloga je pravne znanosti da to prepozna, analizira,

ocijeni primjenjivost toga i, pokaže li se primjenjivim, prilagodi domaćim potrebama. Iskustva drugih moraju biti osnova za odluku može li se nešto primijeniti kod nas i u kojoj mjeri ili potkrijepiti zaključak da treba ići drugim putem. U tome je važna i suradnja stručnjaka koji primjenjuju pravo, pa se redovito pridružuju znanstvenicima u raspravama, analizama, kritikama i prijedlozima. Bez takvog pristupa stvarima moguće su pogreške i njihov učinak na pravni sustav pogodan da zadovolji potrebe.

Takvih pogrešaka nije mali broj. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti najviša je hrvatska znanstvena ustanova koja putem Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava pomaže da se pravni sustav dovede u stanje kakvo se od njega očekuje. U tome je bilo i uspjeha, neki su propisi izmijenjeni i stajališta u pravu promijenjena, u nekim se propisima uspjelo na vrijeme spriječiti usvajanje predloženih pogrešnih rješenja, ali ne u mjeri u kojoj bismo to htjeli i očekivali. Izražavanje utemeljene kritike i predlaganje dobrih rješenja daje pravo da se onome tko odlučuje postavi legitimno pitanje zašto nešto nije prihvaćeno. Znanstveno vijeće nastavlja djelovati radi postizanja cilja s kojim je osnovano i omogućuje znanstvenicima i praktičarima s područja prava slobodno iznošenje stajališta o aktualnim prvostupnim društvenim temama, predlaganje dobrih rješenja u pravu i ispunjenje njihove obveze prema društvu uz otklanjanje odgovornosti za eventualne propašaje jer nakon toga više za to ne mogu biti krivi. Time se ostvaruje uloga Hrvatske akademije koja je dvadesetgodišnjim djelovanjem Znanstvenog vijeća postala središnje mjesto za vođenje rasprava o pravu i u vezi s njim. ●

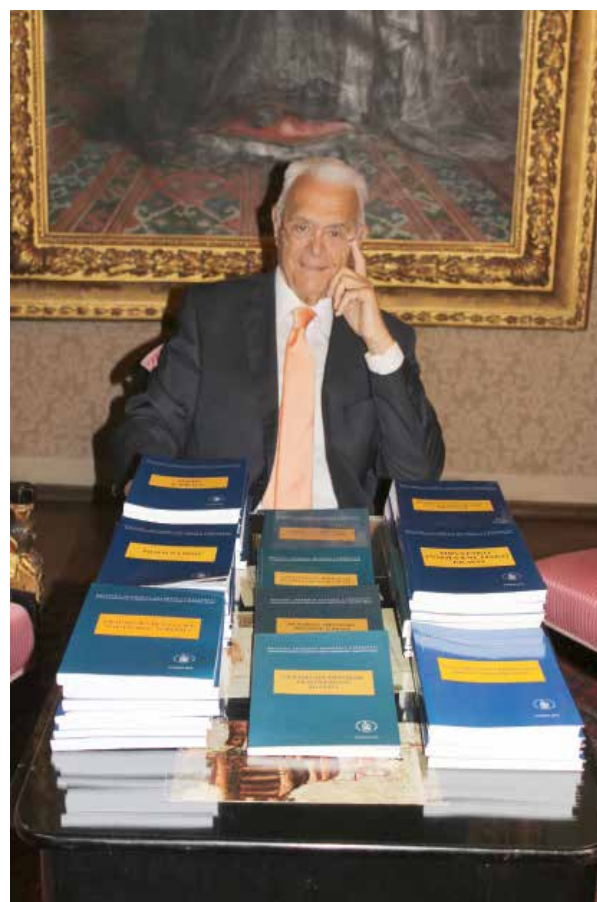
Scientific Council for State Administration, Judiciary and the Rule of Law

In May 2004, the Department of Social Sciences established the Scientific Council for State Administration, Judiciary and the Rule of Law. The aim of establishing was for the Croatian Academy of Sciences and Arts to become a central place in the Republic of Croatia for discussing topics in the field of law and related to it. Through its action, it contributes to the improvement of the legal system and the rule of law.

The scientific council gathers 94 leading Croatian scientists and practitioners in the field of law. The council operates by organizing round tables and publishing everything presented at them in the books of the *Modernization of Law* publishing series. The first round table was held in December 2005, and its topic was judicial reform. So far, 87 round tables have been held and the same number of books have been published or are in the final stages of preparation for printing. A veritable library of books dealing with current topics in the field of law and related to it was created. Academy Member Jakša Barbić, who organizes and leads round tables and edits published books, has chaired the scientific council since its foundation.

At the Scientific Council, first-class current topics from the field of law and related to it are discussed. The council brings together scientists and practitioners who deal with it. In this way, it is achieved that a scientifically and expertly based judgment is obtained on each topic with suggestions on what to do to improve the situation that is being discussed at the round table. Necessary analyzes of the situation are carried out, criticisms are presented and well-argued solutions are proposed. Due to the actions of the Scientific Council, some regulations were amended and positions in law were changed, in some regulations

it was possible to prevent the adoption of proposed wrong solutions in time. The works published in the books of the *Modernization of Law* publishing series are cited in legal literature and used in the practice of law enforcement. Through the twenty-year activity of the Scientific Council, The Croatian Academy of Sciences and Arts has become a central place for conducting scientific debates on and in relation to law. ●

ZGRADA ZAVODA ZA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI I UMJETNIČKI RAD HAZU U POŽEGI

Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Požezi

Akademik Milko Jakšić
Snježana Jakobović

Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Požezi osnovan je 21. ožujka 2009. ugovorom između Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Požeško-slavonske županije i Grada Požege, a počeo je djelovati 16. listopada 2009. na adresi Županijska 9, u zgradi Požeško-slavonske županije. Ugovor su potpisali tadašnji predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti akademik Milan Moguš te tadašnji gradonačelnik Grada Požege Zdravko Ronko i župan Požeško-slavonske županije Rastislav Navratil. Time je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti postala dio znanstvenog, kulturnog i umjetničkog života grada Požege te je duga tradicija kulturnog, umjetničkog, administrativnog i gospodarskog sjedišta toga dijela Slavonije još jednom potvrđena i obogaćena osnutkom Zavoda.

Djelatnosti Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požezi obuhvaćaju znanstvena i stručna istraživanja na području humanističkih, društvenih i biotehničkih znanosti, i to posebno na poljima povijesti, arheologije, vinogradarstva, vinarstva te ekološke proizvodnje hrane i turizma u suradnji s vanjskim znanstvenim i stručnim suradnicima. Znanstveni rad Zavoda započeo je organizacijom znanstvenoga skupa u povodu 800. obljetnice osnutka Požeško-slavonske županije 16. listopada 2010. *Požega i Požeština kroz stoljeća*. Nakon završetka skupa

prikupljeni su recenzirani radovi i objavljeni u prvom broju časopisa *Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požezi*. Vlastita izdavačka djelatnost nastavljena je redovitim godišnjim izdavanjem tog časopisa tijekom svih 14 godina postojanja Zavoda, uz povremena posebna izdanja (tri naslova).

Cijeli niz događanja učinili su Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Požezi prepoznatljivim i važnim čimbenikom u kulturi, umjetnosti i znanosti na razini grada i cijele Požeško-slavonske županije te među drugim institucijama. Ono što je obilježilo i učvrstilo vrijednost Zavoda kroz dinamiku, vrijednost i količinu rada i materijala jesu brojni znanstveno-stručni skupovi, okrugli stolovi, predavanja, predstavljanja knjigā, izložbe i koncerti. Događaji u organizaciji Zavoda uvijek su bili dobro posjećeni te prepoznati u javnosti i stručnoj zajednici, a redovito su bili popraćeni odgovarajućim najavama i osvrtima u lokalnim medijima.

Jedno od važnijih ostvarenja dugogodišnje prisutnosti HAZU u Požezi jest izuzetno uspješna suradnja s kulturnim, zdravstvenim i vjerskim institucijama Grada i Županije koje su prepoznali Zavod kao svojeg partnera, ali i kao važan čimbenik za razvoj znanosti i kulture u umjetnosti. Uz obrađivanje različitih tema lokalnog značaja, definiranih programom rada pri osnutku Zavoda, u novije vrijeme pokrenut je i projekt popularizacije znanosti u okviru kojeg se znanstveno

i stručno obrađuju dvije teme: *Požeški znanstvenici izvan Požege* i *Škola astronomije*.

Odlukom Predsjedništva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti prvi voditelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi bio je akademik Dubravko Jelčić (2009. – 2020.), a od godine 2021. voditeljem Zavoda imenovan je akademik Milko Jakšić. Upraviteljica Zavoda jest dr. sc. Snježana Jakobović, znanstvena suradnica. Zavodom za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi upravlja Znanstveno vijeće, koje imenuje Predsjedništvo Akademije i koje djeluje u sastavu: voditelj Zavoda, jedan član iz redova Akademije te po jedan član na prijedlog Županije, odnosno Grada na mandatno razdoblje od četiri godine. Upravitelj Zavoda član je Znanstvenog vijeća po položaju. U najnovijem su mandatnom razdoblju članovi Znanstvenog vijeća Zavoda HAZU u Požegi: akademik Franjo Tomić (predstavnik HAZU), prof. dr. sc. Borislav Miličević (predstavnik Grada Požege), Ferdinand Troha (predstavnik Požeško-slavonske županije), voditelj Zavoda HAZU u Požegi akademik Milko Jakšić i upraviteljica Zavoda HAZU u Požegi dr. sc. Snježana Jakobović, znanstvena suradnica. ●

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Požegi

Gimnazija Požega

organiziraju

ŠKOLU ASTRONOMIJE

Požega, 30.9.2022.-1.10.2022. godine

30.9.2022. - godišnja Općinska i gradonačelnikova Gimnazija Požega
18.00 sati 1700 sati (17.00 sati) predavanje: *Škola astronomije*
18.15 - 18.45 sati (18.00 sati) predavanje: *Škola astronomije*
19.30-20.00 sati (19.00 sati) predavanje: *Škola astronomije*

1.10.2022. - godišnja Općinska i gradonačelnikova Gimnazija Požega
10.00-10.40 sati (10.00 sati) predavanje: *Škola astronomije*
10.40-11.20 sati (10.40 sati) predavanje: *Škola astronomije*
11.50-12.00 sati (12.00 sati) predavanje: *Škola astronomije*

RADNI DANCI
14.00-16.00 sati (14.00 sati) predavanje: *Škola astronomije*

The Institute for Scientific and Artistic Work of The Croatian Academy of Sciences and Arts in Požega

The activities of the Academy Institute for Scientific and Artistic Work in Požega include scientific and professional research in the field of humanities, social and biotechnical sciences, especially in the fields of history, archaeology, viticulture, winemaking, organic food production and tourism, in cooperation with external scientific and professional partners. Thus, the Croatian Academy of Sciences and Arts became part of Požega's scientific, cultural and artistic life. The establishment of this Institute confirms and enriches the long tradition of the cultural, artistic, administrative and economic centre of this part of Slavonia.

The Institute's scientific work began on 16 October 2010 with the organization of a scientific symposium to mark the 800th anniversary of the founding of Požega-Slavonia County, called "Požega and the Požega County Through Centuries". At the end of the symposium, peer-reviewed papers were collected and published in the first issue of the journal *Works of the Academy Institute for Scientific and Artistic Work in Požega*. The Institute's publishing activity continued with the regular annual publication of this journal throughout all 14 years of its existence, with occasional special editions (3 titles). ●

KATEDRALA SVETOG JAKOVA U ŠIBENIKU

Djela Jurja Matejeva Dalmatinca iz fundusa Gliptoteke HAZU

Magdalena Getaldić

Gliptoteka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti muzej je skulpture koji u svojem fundusu ima jedinstveno gradivo, sadrene odljeve kiparske i arhitektonske baštine. Upravo se po toj specifičnosti izdvaja kao jedini muzej u Hrvatskoj sa sustavno sakupljenim zbirkama odljeva, a jedan segment čini Zbirka sadrenih odljeva Jurja Matejeva Dalmatinca, u kojoj se nalaze odljevi njegovih najznamenitijih djela, kao i djela njegovih bliskih suradnika.

Taj velikan umjetnosti *quattrocenta* poznat kao: *Juraj Matejev Dalmatinac, Juraj Matijev Dalmatinac, Juraj Zadranić, Giorgio di Matteo da Zara, Juraj Šibenčanin, Giorgio da Sebenico, Georgius de Sebenico, Giorgio Orsini, Giorgio Dalmata* i *Giorgio Schiavo* bio je kipar i graditelj podrijetlom iz Zadra. Preuzimao je prestižne narudžbe u sakralnom, stambenom i utvrdnom graditeljstvu, gdje je razvijao individualni pristup problemima spajajući tradiciju i inovacijska rješenja. Svestrani je umjetnik koji gradi, crta arhitektonske nacрте, kao inženjer obavlja nadzor nad svojim gradnjama, bavi se kiparstvom, bira suradnike, upućuje učenike, sklapa ugovore, dogovara poslove, obilazi kamenolome. Njegova djela i bogata djelatnost ostavili su dubok trag i utjecali su na razvoj dalmatinske arhitekture. Snažan utjecaj ostavio je i u kiparstvu, gdje je, anticipirajući firentinsku renesansu, unio najnovija shvaćanja u realizaciji i oblikovanju ljudskoga lika.

Raščlana renesansne komponente u Jurjevima skulpturama i pojedinim arhitektonskim ostvarenjima pokazuje niz dodirnih točaka s Donatellovim i Michelozzijeve radovima. Stoga Jurjev dolazak i rad

u Dalmaciji dovode do snažnoga proširenja kasnogotičke dekoracije venecijanskoga karaktera i do prvoga prodora najrazvijenijih firentinskih renesansnih oblika. Mnogobrojni majstori baštinili su i prenosili njegov stil, osobito Andrija Aleši, Ivan Pribislavljić te braća Andrijić s Korčule i njihovi sljedbenici, dok je njegov kongenijalan nastavljatelj bio Nikola Firentinac. Osim s Čulinovićem, stupio je u dodir sa slikarima D. M. Vuškovićem, M. Vuškovićem i Nikolom Vladanovim te drvorezbarom J. Petrovićem.

Dalmatinčevo djelovanje na hrvatskoj obali potvrđeno je pisanim vrelima i prepoznatljivim spomenicima, posebno u Šibeniku, kamo se kao već afirmirani umjetnik preselio iz Venecije i gdje kao protomajstor 1441. – 1473. godine radi svoje remek-djelo – katedralu. U iduća će četiri desetljeća iz Šibenika odlaziti raditi u Zadar, Split, Pag, Ravennu, Urbino i Anconu. U Dubrovniku Juraj boravi godinu dana (1464. – 1465.), upravo u doba intenzivnog utvrđivanja grada, na izgradnji kojega radi, dograđuje kulu Minčetu i kulu sv. Katarine, čime mu Vijeće odaje priznanje za njegovo djelovanje kao vojnoga graditelja i inženjera. Radio je i na obnovi Kneževa dvora nastavljajući rad slavnog Michelozza di Bartolomea iz Firence.

U fundusu Gliptoteke HAZU u sadrenim odljevima nalaze se brojna djela, koja predstavljaju vrhunac njegova stvaralaštva u Hrvatskoj od Splita, Šibenika, Raba i Paga do Ancone u Italiji.

Iako bi se na prvu pomisao o sadrenim odljevima moglo paušalno učiniti kako se radi o drugorazrednim spomenicima, obnovljen znanstveni interes i valorizacija sličnih zbirki i muzeja s odljevima koji u

DVORANA S ODLJEVIMA JURJA DALMATINCA, SJEVERNA FASADA ŠIBENSKE KATEDRALE, PORTAL PALAČE PAPALIĆ, SPLIT, I SV. VLAHO, DUBROVNIK; ARHIV GLIPTOTEKE

svijetu traju od početka ovog stoljeća usmjereni su na tumačenje vrijednosti zbirke odljeva te se one ponovno izlažu, znanstveno obrađuju i restauriraju. Ponekad je očuvanost povijesnih i umjetničkih slojeva odljeva neusporedivo bolja od izvornika, koji su često oštećeni vanjskim čimbenicima i atmosferilijama te uslijed namjernog oštećivanja baštine i prirodnih ili povijesnih katastrofa. Sadreni odljevi omogućuju izlaganje dijelova ili arhitektonskih sklopova koji se nalaze *in situ* te kiparsko-arhitektonskih cjelina kako bi se prikazao razvoj umjetničkih stilova, evolucija kiparskih tehnika, povijest arhitekture ili, kao u slučaju Zbirke odljeva Jurja Dalmatinca, pojedinog umjetničkog opusa. Upravo odljevi omogućuju izlaganje i okupljanje umjetničkih djela na jednome mjestu i u punome mjerilu te njihovo cjelovito sagledavanje bez obzira na to nalaze li se u različitim zemljama i institucijama ili su dio arhitekture *in situ*.

U ovom kontekstu treba sagledati zbirku Jurja Dalmatinca Gliptoteke HAZU koja je najvećim dijelom nastala u povodu organiziranja velike izložbe *Juraj Dalmatinac i njegov krug* postavljene 1967. u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu. Pripremni radovi u Gliptoteci koji su prethodili toj izložbi bili su opsežni, a obuhvatili su nekoliko etapa. Prvo su znanstveno istraženi povijesni i arhivski podatci, prikupljano je i transkribirano arhivsko gradivo, na terenu se intenzivno fotografiralo, a sva se objedinjena dokumentacija danas nalazi u Arhivu Gliptoteke.

Od 1959. djelatnici Gliptoteke, preparatorske radionice i suradnici intenzivno rade na terenu te se obavljaju snimanja i mjerenja Dalmatinčevih arhitektonsko-kiparskih djela u Splitu, Trogiru, Omišu, Zadru, Pagu i Rabu. Izvršena su mjerenja i izračunato je vrijeme potrebno za lijevanje, utrošak materijala i ostalo. Samo je primjerice za šibensku krstionicu bilo potrebno 189 radnih dana, a za lijevanje ciborija s grobnicom sv. Staša oko 170 radnih dana. Iste se godine, 1959., započelo s izradom manjih odljeva, što je uključivalo terenski rad u Rabu, gdje su odliveni i radovi Dalmatinčeva suradnika Andrije Alešija: grobna ploča Crnota, portal palače Crnota, portal s palače Nimira, rozeta i stup s lavom s terase palače Nimira i Alešijev natpis iz crkve sv. Justine u Rabu.

Lijevalo se u Pagu, Rabu, a potom u Šibeniku, gdje su 1959. napravljeni odljevi dvadeset i jedne glave s friza apsida šibenske katedrale. U Gliptoteci je već ranije odliveno 40 glava koje je izradio sam Dalmatinac, a izuzete su glave nastale u razdoblju 1850. – 1860., što je kasniji rad mletačkoga kipara i dekoratera Giacoma Passinija i njegovih sinova. Iste je godine odliven Dalmatinčev natpis HOC OPUS CUVARUM FECIT na pilastru sjeverne fasade katedrale. Upravo tim prvim poznatim skulptorskim djelom, *Puttima s natpisom* iz 1443., po uzoru na antičku skulpturu i realističku interpretaciju ljudskoga lika, Juraj uvodi slobodu novoga renesansnoga shvaćanja.

Napravljen je i odljev sjeverne fasade katedrale te zasebno i skulptura sv. Petra i Pavla. Kako se skulpture nalaze u visoko postavljenim tabernakulima nad sjevernim portalom šibenske katedrale, za uzimanje kalupa i lijevanje trebalo ih je prethodno izvaditi i spustiti. Taj rad zahtijevao je tehničku spretnost i povjeren je klesaru Petru Maroviću iz Splita prema odluci biskupskog ordinarijata u Šibeniku. Te skulpture predstavljaju kontinuiranu liniju razvoja Jurjeva stvaralaštva.

Tehnički izuzetno zahtjevan zadatak bio je monumentalni sadreni odljev cjelovitog prostora krstionice katedrale, koja predstavlja koherentno prostorno-ikonografsko Jurjevo rješenje, a izveden je s velikom preciznošću i tehničkim znanjem. Juraj je u unutrašnjosti krstionice stopio kasnogotičku ornamentiku i humanistički nadahnutu figuraciju u djelo integralne vrsnoće. Upravo na sadrenom odljevu krstionice do izražaja dolaze inovativna tehnička rješenja konstrukcije katedrale montažnom metodom međusobno utorenih ploča koja čine organsku stolpljenost arhitekture i skulpture. Svod krstionice konstruiran je i sastoji se od samo devet dijelova, međusobno uglavljenih bez vezivnog sredstva, što je i ponovljeno u odljevu. Središnji medaljon svoda krstionice ukrašen je reljefom Boga Oca, okruženog reljefima anđela, s lisnatim vijencem u dva reda, koji uz ornament rebara čine gotičku komponentu krstionice.

U šibenskoj katedrali napravljen je i odljev grobnice šibenskog biskupa Jurja Šižgorića, koji je posebno važan za podizanje šibenske katedrale, jer njegovim postavljanjem za biskupa nastupa novo razdoblje u gradnji. On raskida ugovor s dotadašnjim graditeljem i sklapa novi s Jurjem Dalmatincem, koji je do tada radio i živio u Veneciji.

Radovi na lijevanju nastavljeni su u Dubrovniku, gdje je napravljen odljev kipa sv. Vlaha koji se nalazio u kapeli ljetnikovca Sorkočević na Lapadu, čime je zaokružena cjelina Jurjeva opusa koji je izveo na hrvatskom području. U Gliptoteci se nalaze odljevi portala palače Papalić u Splitu, donji dio grobnice sv. Staša s antologijskim prizorom *Bičevanja Krista* iz splitske katedrale, odljev grobnice blaženog Arnira iz župne crkve u Kaštel Lukšiću te medaljon sa svetim Jeronimom sa sjevernog zida šibenske katedrale, koji su odliveni u sadri prije izložbe.

Sljedeća velika prigoda bila je 1976., u povodu 500. obljetnice Jurjeva rođenja, kada je uz izložbu u Gliptoteci priređen čitav program kojim se obilježila ta velika obljetnica. Tada su izrađeni odljevi u betonu iz Ancone u Italiji. S pročelja Trgovačke lođe odliven je reljef konjanika, simbol grada Ancone, koji je ukomponiran u središte pročelja, također skulpturalna alegorijska grupa ženskog akta Caritas, originalno je djelo prijelomnog ikonografskog značenja u razvoju

ranorenesansne skulpture. Iz Ancone je 1460. godine odlivena i luneta crkve sv. Augustina, gdje Juraj radi svoj autoportret u dinamičnom pokretu. Tim djelima iz Italije upotpunjen je opus Jurja Dalmatinca i naglašen značaj Gliptoteke kao jedinstvene ustanove, gdje jedino odljevi daju jedinstvenu mogućnost koherentnog sagledavanja Dalmatinčeva djela na jednome mjestu i u punome mjerilu.

Izložba u Gliptoteci priređena 2000. godine u povodu uvrštenja šibenske katedrale sv. Jakova na Popis svjetske kulturne baštine UNESCO-a predstavila je rad Jurja Dalmatinca i njegovih suradnika te je primjer inkorporiranja jedne tematske izložbe u dio muzejskoga stalnog postava. Nažalost, zbog dotrajali zgrade i uvjeta izlaganja, nakon desetak godina izložba je zatvorena za javnost, a i nadalje je nedostupna zbog obnove muzejskoga kompleksa nakon potresa koji je zadesio Zagreb i okolice 2020. godine. Ove godine Gliptoteka u povodu 550. godišnjice smrti Jurja Dalmatinca predstavlja virtualnu izložbu na kojoj će se prvi put uz odljeve i njihove 3D modele objaviti arhivsko gradivo, koje su niz desetljeća sakupljali brojni stručnjaci i suradnici Gliptoteke čekajući povratak i suvremenu prezentaciju u obnovljenim muzejskim prostorima, čime će se Gliptoteka potvrditi kao krovna ustanova kiparskog nasljeđa, u kojoj se zbirka sadrenih odljeva na jedinstven i cjelovit način omogućuje sagledavanje opusa toga velikana umjetnosti XV. stoljeća. ●

DVORANA S ODLJEVIMA JURJA DALMATINCA, OLTAR BLAŽENOG ARNIRA I SV. DUJMA; ARHIV GLIPTOTEKE

ODLJEV KONJANIKA I MILOSRĐA S PROČELJA TRGOVAČKE LOŽE, ANCONA, ARHIV GLIPTOTEKE

ODLJEV UNUTRAŠNJOSTI KRSTIONICE ŠIBENSKE KATEDRALE; ARHIV GLIPTOTEKE

Juraj Matejev Dalmatinac's Works in the Croatian Academy's Glyptothèque Collection

GLAVE S APSIDE ŠIBENSKE KATEDRALE, ARHIV GLIPTOTEKE

The Glyptothèque of the Croatian Academy of Sciences and Arts has unique objects in its collection – plaster casts of three-dimensional and architectural sculptures one segment of which comprises the casts of works created by Juraj Matejev Dalmatinac and his collaborators.

Juraj was a sculptor and builder originally from Zadar who took on prestigious commissions for works of church, residential and fortification architecture. He developed an individual approach to architectural design by combining tradition and innovation. A number of his works exerted a considerable influence on the development of Dalmatian architecture, in which he combined Venetian late Gothic decoration with Florentine Renaissance forms. His activity on the Croatian coast can be attested by written historical sources and recognisable monuments, especially in Šibenik, where he moved from Venice as an established artist, and where, holding the status of a master builder, he built in 1441–1473 his architectural masterpiece – the cathedral. The Glyptothèque has in its collection numerous plaster casts of Juraj's works in Split, Šibenik, Rab, Pag etc., representing the peak of his creativity in Croatia. Employees of the Glyptothèque and their associates conducted extensive fieldwork

and helped in creating plaster casts of architectural sculptures and sections of Šibenik Cathedral, namely, the northern facade, the heads on the apses, an inscription with putti and a medallion with St. Jerome, and the tomb of the Šibenik bishop Juraj Šišgorić. The most monumental cast is the integral space of the cathedral's baptistery, representing Juraj's coherent spatial and iconographic design. Other sculptures cast in plaster include a statue of St. Blasius in Dubrovnik, the tombs of St. Anastasius from Split Cathedral and the Blessed Raynerius of Split from the parish church in Kaštel Lukšić, and a considerable number of casts from Ancona, which have made the collection richer and more significant.

Juraj Dalmatinac's works housed in the Glyptothèque have continuously been made accessible to the public through temporary exhibitions, such as *Juraj Dalmatinac and His Circle* shown in 1967, or exhibitions organised for special occasions, such as the 500th anniversary of Juraj's birth in 1976 or the inclusion of Šibenik Cathedral on UNESCO's World Heritage List in 2000. This confirms that the Glyptothèque, as the custodian of Dalmatinac's works, provides a unique possibility for a systematic analysis of the full-scale representations of his works in one place. ●

Projekt

Institucionalizacija moderne građanske glazbene kulture u XIX. stoljeću na području civilne Hrvatske i Vojne krajine

Akademik Stanislav Tuksar

U Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti provodi se znanstveni projekt *Institucionalizacija moderne građanske glazbene kulture u XIX. stoljeću na području civilne Hrvatske i Vojne krajine* (MusInst19). Predviđeno je da rad na tom projektu traje 48 mjeseci u razdoblju 2021. – 2025., a financira ga Hrvatska zaklada za znanost. Nositelj projekta jest akademik Stanislav Tuksar, aktualni tajnik Razreda za glazbenu umjetnost i muzikologiju, a suradnici su na projektu muzikologinja dr. sc. Vjera Katalinić, dr. sc. Lucija Konfic i mr. sc. Marija Benić Zovko iz Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU te povjesničarka dr. sc. Petra Babić, naslovni viši znanstveni asistent na Hrvatskome katoličkom sveučilištu (<https://www.info.hazu.hr/projekti/institucionalizacija-moderne-gradanske-glazbene-kulture-u-19-stoljecu-na-podrucju-civilne-hrvatske-i-vojne-krajine-musInst19/>).

Temeljna ideja za pokretanje i izvedbu toga znanstvenoistraživačkog projekta polazi od činjenice da

su tijekom tzv. dugog XIX. stoljeća, dakle od Bečkog kongresa 1815. pa sve do kraja Prvoga svjetskog rata, hrvatske povijesne zemlje i na području glazbene kulture doživjele postupnu preobrazbu iz kasnog feudalnog u relativno razvijeno građansko društvo. Tu preobrazbu, koja se u velikom dijelu sastojala od svekolike modernizacije društva, do znatne je mjere na području Civilne Hrvatske i Vojne krajine istražio niz povjesničara (M. Gross, J. Šidak, N. Stančić, A. Szabo, A. Buczynski i dr.) te teoretičara i povjesničara književnosti (A. Barac, S. Ježić, M. Šicel, S. Lasić, A. Flaker, I. Frangeš, N. Batušić, D. Jelčić, K. Nemeč i dr.). Na području glazbe te su pojave od kraja XIX. stoljeća, tijekom čitavog XX. te početkom XXI. stoljeća istraživali pojedini povjesničari glazbe (F. Ks. Kuhač, B. Širola, A. Goglia, J. Andreis, L. Šaban, L. Županović, D. Franković, K. Kos, S. Tuksar, V. Katalinić, Z. Blažeković, i dr.), pri čemu su se neki među njima bavili pojedinačnim pojavama (ustanovama,

ličnostima), a drugi su se odvažili iznositi i prve glazbeno-povijesne poglede sintetskoga karaktera. No hrvatska historijska muzikologija ostala je uglavnom tek na pragu poimanja jedne socijalne povijesti glazbe, a ovaj projekt ima ambiciju da upravo istražujući, dovodeći u vezu i vrednujući privatnu i javnu, individualnu i društvenu komponentu glazbene kulture, dosadašnje spoznaje i obrađenu povijesnu faktografiju nadogradi novim socijalno-povijesnim artefaktima, uvidima i sintezama na planovima primarne glazbene produkcije (kompozicije), njezine reprodukcije (izvoditeljska praksa), društvene recepcije (odjeci i vrednovanje u javnosti) i organizacije (tipovi privatnih i javnih inicijativa, glazbeno školstvo). Dokumentacija o tim aspektima danas je tek djelomično pristupačna na internetu s obzirom na to da je još dobrim dijelom neistražena u arhivima raznih institucija, a kako nije sistematizirana, nije ni prikazana ni prepoznata u znanstvenoj i široj javnosti. Stoga se navedenim projektom prvi put nastoji objediniti temeljna znanja o poznatoj i novootkrivenoj relevantnoj materijalno-dokumentarnoj bazi koja će poslužiti za novo poimanje i vrednovanje glazbene komponente u stvaranju kulture nastajućega građanskog društva u Civilnoj Hrvatskoj (Banska Hrvatska i Slavonija) i Vojnoj krajini u XIX. stoljeću.

U tome projektu istraživački rad fokusira se na tri tematske cjeline: I. Utemeljiteljsko doba – građanska glazbena društva: od 1820-ih nadalje; II. Glazba u doba ilirizma i postilirizma: od 1830-ih nadalje; III. Glazba, politika i društvo u Vojnoj krajini: od 1815. do 1881. godine.

U okvirima prve tematske cjeline istražuje se i obrađuje dokumentacija prvih privatnih građanskih glazbenih inicijativa, tj. ideja, sadržaj i praksa njihovih osnutaka od 1820-ih nadalje, i to prije svega u Zagrebu (*Musikverein*), Varaždinu (*Musikverein*) i Osijeku (*Gesellschaft der Musikfreunde*), ali i u drugim mjestima (npr. Krk, Križevci, Karlovac, Petrinja i dr.). Transliteracijom, prijevodima, analizom i historiografskom obradom statutā prvih glazbenih institucija istražuju se psihološko-socijalne i glazbeno-estetičke motivacije kojima su se subjektivno-privatne inicijative pojedinaca uspjele pretvoriti u objektivno-javne pojave (glazbena društva, javno i polujavno izvođenje glazbe, glazbene škole i sl.) i tako kvalitativno transformirati sferu glazbe iz elitističke feudalne u relativno demokratsku građansku kulturu. Uz predstavljanje tih sadržaja na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu, planira se objavljivanje kritičkih izdanja dokumentacije vezane uz tu problematiku (npr. prvi statuti glazbenih društava u Zagrebu, Varaždinu i Osijeku; katalog muzikalija privatno-javne glazbene zbirke Udina-Algarotti s oko 3.500 jedinica, i dr.). Kao posebne stavke obrađuju

se privatno kućno i salonsko muziciranje u Zagrebu s njegovim lokacijama, repertoarima i društvenim značenjem toga specifičnog aspekta polujavno izvođenih glazbenih djela (npr. ilirski saloni u prvoj polovici XIX. stoljeća i 23 građanska salona u drugoj polovici XIX. stoljeća, oboje u Zagrebu) te nastavna pomagala (udžbenici i priručnici) u institucionalnoj glazbenoj poduci.

U okvirima druge tematske cjeline istražuju se posredni i izravni odnos između sferā glazbe i politike u dokumentima banskih vlada i Sabora vezanim uz glazbenu problematiku i institucionalizaciju u razdoblju 1859. – 1871. (za banovanja I. Coroninija, J. Šokčevića i L. Raucha). Također se nastavlja istraživanje i korespondencija Franje Ksavera Kuhača s posebnim osvrtom na njegovu javno-privatnu umreženost u pojedinim elementima glazbene kulture (pjevačka društva, Musikverein). Komparativno su istražene funkcije nacionalnih opera nastalih sredinom i u drugoj polovici XIX. stoljeća u nenjemačkim zemljama Habsburške Monarhije – Hrvatskoj (V. Lisinski, I. Zajc), Mađarskoj (F. Erkel) i Češkoj (B. Smetana) te njihovo mjesto i uloga u konstrukciji pojma i prakse nacionalnog u odgovarajućim kulturnim sredinama. Ta je problematika bila tema jedne obranjene doktorske disertacije u okvirima projekta, koja je već pripremljena za tisak u obliku monografije. Nastavlja se intenzivno istraživanje tiska na hrvatskome (novine, periodika i ostalo u Zagrebu, Karlovcu, Varaždinu, Osijeku i drugdje) u posljednjim desetljećima XIX. stoljeća kao medija u stvaranju javnog mnijenja, identiteta i kulturnog prostora. Na taj se način prvi put kompleksno obuhvaća odnos politike, društva i glazbene kulture u fazi nastanka građanske kulture u Civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji u ilirsko i postilirsko doba. Važnu stavku u toj tematskoj cjelini predstavlja i sustavno istraživanje i prvo cjelovito mapiranje novonastalih građanskih glazbenih institucija kao što su glazbene škole, glazbena kazališta (5), pjevačka društva (53) i instrumentalni ansambli. Predviđa se obradba i priprema za tisak daljnjih svezaka korespondencije F. Ks. Kuhača.

U okvirima treće tematske cjeline prvi se put sustavno istražuje primarna faktografija (popisi vojnih glazbenika, njihovih funkcija i dr.) o vojnoj i civilnoj glazbi u razdoblju 1815. – 1881. u sačuvanoj i dosad nedovoljno proučenoj dokumentaciji Vojne krajine na lokacijama pukovnija, odnosno teritorijalnih i administrativnih jedinica Glina, Petrinja, Bjelovar, Križevci, Đurđevac, Nova Gradiška, Slavonski Brod, Slunj, Otočac, Ogulin i Gospić. Predviđa se da se pojedine istražene cjeline prezentiraju na znanstvenim skupovima i u zasebnim člancima (do sada je obrađen kompleks glazbene kulture Petrinje). Na taj se način pokušava prvi put steći što je moguće potpu-

niji uvid u materijale, karakter i kvalitetu glazbene kulture Vojne krajine u cjelini do njezina ukinuća i tijekom posljedičnog uključenja u društvo i kulturu Civilne Hrvatske.

Identificirane i istražene pojave, koje su obuhvaćene tim projektom, te njihov razvitak pojedinačno i u cjelini analizirat će se i artikulirati s obzirom na inovacije koje je donio proces društveno-kulturne modernizacije na području glazbene kulture u sljedećim parametrima: stvaranju publike i razvijanju odgovarajućeg ukusa; ustanovljenju novih repertoara i širem, demokratskijem pristupu javnim glazbenim izvedbama; porastu kvalitete u izvođenju glazbe; promoviranju proizvoda visoke kulture i tada suvremene umjetnosti; isticanju nacionalne ideologije te etniciteta, lokalnih dijalekata i historicizma; stvaranju zbirka glazbenih artefakata, prije svega notnih materijala; diseminaciji i demokratizaciji glazbenog odgoja i obrazovanja. Pritom se mora uzimati u obzir da se sve to zbivalo istodobno sinkronijski i dijakronijski u povijesno složenim, ponekad zamršenim i kontroverznim prilikama hrvatske povijesti u 'dugom' XIX. stoljeću. ●

Statuten

der

Gesellschaft der Musikfreunde

der

königlichen Freystadt

ESZEK.

Esseg,

gedruckt bei M. A. Divald, k. k. priv. Buchdrucker.

1830.

Project *Institutionalization of Modern Bourgeois Music Culture in 19Th-Century Civil Croatia and Military Border*

The scholarly research project “Institutionalization of Modern Bourgeois Music Culture in 19th-Century Civil Croatia and Military Border – MusInst19” is financially supported by the Croatian Science Foundation for the period 2021-2025. It is housed by the Croatian Academy of Sciences and Arts and the project team consists of four musicologists and one historian.

The basic idea for starting and carrying out this project is the fact that in the so-called “long” 19th century, Croatian historical lands experienced a gradual transformation from a late feudal to a relatively developed bourgeois society, which includes the transformation in the field of musical culture.

The research work focuses on three thematic units: I. The founding era – civil music societies: from the 1820s onwards; II. Music in the era of Illyrism and post-Illyrism – from the 1830s onwards; III. Music, politics and society in the Croatian-Slavonian Military Border – from 1815 to 1881.

The first thematic unit researches and investigates the documentation of the first private civic musical initiatives, i.e. the idea, content and practice of their foundations from the 1820s onwards. The psychological-social and music-aesthetic motivations that managed to turn the subjective-private initiatives of individuals into objective-public phenomena and thus qualitatively transform the sphere of music from an elitist feudal to a relatively democratic civil culture are explored through translations from German, analysis and historiographical treatment of the first institutions’ statutes.

The second thematic unit explores the relationship between the spheres of music and politics in the documents of the *Ban*’s governments and Parliament

from 1859 to 1871 related to musical issues and institutionalization. An important item in this unit is the systematic research and the first complete mapping of newly created civic musical institutions such as music schools, musical theatres, singing societies and instrumental ensembles. Also, the processing and preparation for printing of further volumes of correspondence of F. Ks. Kuhač is foreseen.

Within the third thematic unit, primary factography (lists of military musicians, their functions, etc.) on military music in the period 1815-1881 in the Military Border area and its territorial and administrative units, so far insufficiently studied, is systematically investigated for the first time. In this way, an attempt is made for the first time to gain as complete an insight as possible into the materials, character and quality of the musical culture of the Military Border as a whole (the database is publicly accessible: <https://www.hmd-music.org/netmus19/index.php>).

The emergence and rise of cultural and musical institutions in the 19th-century society of Civil Croatia was closely connected with the process of an overall but still modest social modernization. In the field of musical culture it was manifested, among other phenomena, in the dissemination and democratization of music education, formation of the new middle-class audiences, establishment of bourgeois salons, broader access to public performances, increased quality in performing music, development of corresponding taste, promotion of contemporary art music products, etc. In terms of time, this was happening both synchronically and diachronically in historically complex and sometimes intricate and controversial circumstances of the 19th-century Croatia. ●

SPOMENIK ANDRIJE MEDULIĆA
ISPRED UMJETNIČKOG PAVILJONA
U ZAGREBU, RAD IVANA MEŠTROVIĆA

Grafike Andrije Medulića u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti

Ana Petković Basletić

Potaknuti novom *fortunom* manirizma u kontekstu povijesti umjetnosti i recentnih istraživanja povijesti grafike te prošlogodišnjom 460. godišnjicom smrti Andrije Medulića Schiavonea (Zadar, 1515.? – Venecija, 1563.), obilježenoj izložbom *Andrija Medulić Schiavone – grafički genij manirizma* u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku (7. rujna – 3. prosinca 2023.), donosimo prikaz bakropisa toga velikog hrvatsko-talijanskog slikara i grafičara iz XVI. stoljeća u Zbirci Baltazara Bogišića Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Cavtatu i u Kabinetu grafike HAZU u Zagrebu.

Andrea Maldola (Meldolla) zvan Schiavone, u nacionalnim pregledima poznat i kao Andrija Medulić – što je kroatizirana inačica koju je uveo Ivan Kukuljević Sakcinski u djelu *Slovník umjetnikah jugoslavenskih* (1858.) i koja je ostala uvriježena do danas – pripada skupini umjetnika podrijetlom iz Dalmacije aktivnih u Italiji. Suvremena povijest umjetnosti pripisuje mu ulogu medijatora između Venecije i Parmigianina – manirističkog majstora iz Parme zaslužnog za razvoj bakropisa u Italiji. Zadranina se prepoznaje i izdvaja ne samo kao ključnu ličnost ranoga manirističkog venecijanskog slikarstva već i venecijanske grafike te ga se smatra najznamenitijim bakropiscem

nakon „oca talijanskog bakropisa“. Iako mu je upravo Parmigianinov opus od 16 grafika i preko 1.000 crteža bio nadahnuće i temeljni izvor predložaka, zbog nedostatnih biografskih podataka, do danas ostaje nepoznanica je li Medulić zaista bio u neposrednom doticaju s velikim umjetnikom, odnosno je li bio kod njega na obuci. Ipak, Schiavoneova opsežna grafička produkcija – koja, prema noveliranom katalogu *raisonné*, broji približno 140 općeprihvaćenih bakropisa – svjedoči o velikim, brojnim i razvidnim odrazima Parmigianinova stila i motivike.

U Medulićeve otiske nastale prema Parmigianinu ili oblikovane u parmigianinovskom duhu svrstava se i sedam bakropisa (s doradom u suhoj igli) iz Zbirke Baltazara Bogišića u Cavtatu. Schiavoneove grafike *Skupina figura (Žena što pruža desnu ruku prema žrtveniku)*, *Minerva i muze* (dva otiska), *Nimfe na kupanju* (Dva fauna iznenađuju Veneru s prijateljima pri kupanju), *Mladi pastir* (Mladić koji savija granu), *Bogorodica sa svecima* (Sv. Obitelj sa svecima u sjeni od vinove loze) i *Bogorodica s Djetetom i svecima* (Bogorodica okružena s više svetaca) u zbirku toga svestranog učenjaka i erudita XIX. stoljeća dospjele su iz triju renomiranih kolekcija uglednih europskih kolekcionara – čak četiri prispjela su od Richarda

Forda, engleskoga kolekcionara iz prve polovice XIX. stoljeća sklonog Parmigianinu i umjetnicima njegova kruga. Iako se često raspravljalo o Schiavoneovu autorstvu lista *Nimfe na kupanju*, noviji istraživači potvrđuju ispravnost atribucije. Kronološki gledano, otisci pripadaju prvoj Medulićevoj stvaralačkoj etapi (1540. – 1547.). U aspektu mnogostrukosti stanja pojedine grafike, odnosno dorađivanju prvotnih zamisli ili oblikovanja varijacija nekog prikaza posebno je zanimljiv bakropis *Bogorodica s Djetetom i svecima*, koji je ujedno i ogledni primjer Medulićeve stilske izražajnosti i nekonvencionalne primjene tehnike. Naime Medulić je znao tiskati na toniranu ili obojenu podlogu te je rad naknadno dodatno nadopunjavao smeđom ili plavom bojom, odnosno svjetline pojačavao bjelilom ili čak zlatom, što je pridonosilo slikovitijem dojmu otisaka, ali i unikatnosti otiska (monotipija).

Otisci iz Cavtata odaju privid nedovršenosti i skicoznosti te svjedoče o umjetničkom temperamentu slikarske impostacije u grafičkom mediju. Sintetizirajući parmigianinijevsku eleganciju forme i gracioznost manire s natruhama srednjotalijanskog manirizma te lagunarni slikarski izraz, umjetnik gradi vlastiti originalni i individualni maniristički ekspresivni idiom spontane linearnosti, otvorene forme, mekih oblika, sfumatoznosti i iskričavih svjetlosnih efekata. Bilo da tematizira mitološke ili religiozne prikaze, Schiavone reducira deskriptivnost scene ili

okolni pejzaž na shematizirane kulise fokusirajući se primarno na figure i njihov međuodnos unutar skućenoga kadra.

U Staroj zbirci i zbirci XIX. stoljeća Kabineta grafike HAZU čuva se jedan Medulićev bakropis – *Poklonstvo pastira*. Riječ je o otisku drugog stanja ploče (signatura *Parmigianino F.*), koja se nalazi u *Calco-grafia Nazionale* u Rimu, nastalom kao zrcalna kopija istoimena Parmigianinova bakropisa. Premda je atribucija tog otiska Schiavoneu općeprihvaćena i duboko uvriježena te se taj otisak smatra jednom od prvih umjetnikovih grafika, ranom tehničkom vježbom grafičkog prijenosa, dr. sc. Achim Gnann, kustos bečke *Albertine*, u recentnom katalogu izložbe iznio je sumnje u njezinu ispravnost.

Osim grafika u spomenutim zbirka, u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU čuva se Medulićevo djelo *Izak blagoslivlja Jakova* (Povijest o Tobiji), koje je međutim u katalogu velike Medulićeve izložbe održane u *Museu Correr* u Veneciji 2015. godine uvršteno među radove upitne Medulićeve atribucije.

Unatoč mogućim nedoumicama te prvenstveno zahvaljujući rijetkim i dragocjenim grafičkim listovima iz Zbirke Baltazara Bogišića, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti svrstava se uz bok svjetskim muzejima i zbirka koji baštine djela toga velikog hrvatskog i talijanskog slikara koji je imao i kapitalnu ulogu u razvoju europske grafike. ●

NIMFE PRI KUPANJU
I DVA FAUNA. ZBIRKA
BALTAZARA BOGIŠIĆA
U CAVTATU
MLADIĆ KOJI SAVIJA
GRANU. ZBIRKA
BALTAZARA BOGIŠIĆA
U CAVTATU

Andrija Medulić's Prints at the Croatian Academy of Sciences and Arts

ŽENA ŠTO PRUŽA DESNU RUKU PREMA ŽRTVENIKU.
ZBIRKA BALTAZARA BOGIŠIĆA U CAVTATU

Andrea Maldola (Meldolla) called Schiavone (Zadar, 1515? – Venice, 1563), also known as Andrija Medulić, is a great 16th century Croatian-Italian painter and printmaker. Contemporary art history credits him with the role of mediator between Venice and Parmigianino, credited for the development of etching in Italy. Medulić stands out not only as a key figure of early Venetian Mannerist painting, but also of Venetian prints.

Parmigianino's oeuvre was an inspiration and a fundamental source of templates for Schiavone's rich production of prints (about 140 etchings). Seven etchings from the Baltazar Bogišić Collection in Cavtat also belong to Medulić's prints created following Parmigianino's work or in the spirit of Parmigianino's work. Schiavone's prints found in the collection of this versatile 19th century scholar and erudite came from three renowned collections of distinguished European collectors. Chronologically speaking, the prints belong to Medulić's first creative phase. In the aspect of the

multiplicity of the state of an individual graphic, i.e. the refinement of the original ideas or the shaping of variations of a representation, the etching *The Virgin with the Child and Saints* is particularly interesting, and serves as an illustrative example of Medulić's stylistic expressiveness and unconventional application of technique.

In addition to the aforementioned prints, the Academy Department of Prints and Drawings houses one Medulić's etching *The Adoration of the Shepherds*, a mirror copy of Parmigianino's print of the same name, while the Strossmayer Gallery of Old Masters holds Medulić's work *Isaac Blesses Jacob*.

Primarily thanks to the rare and precious prints from the Baltazar Bogišić Collection, the Croatian Academy of Sciences and Arts ranks alongside the world's museums and collections that inherited the works of this great Croatian and Italian painter who played a major role in the development of European prints. ●

ZADRANIN ANDRIJA MEDULIĆ SCHIAVONE (HRVAT)

U hrvatskoj književnosti napisano je podosta tekstova o našim „Schiavonima“. Zanimljiv je prikaz i ocjena Medulićeva rada u Mletcima što ga je 1934. napisao splitski slikar i likovni kritičar Angjeo (Anđeo) Uvodić. On, između ostalog, piše o Medulićevu podrijetlu i sudbini: „Medulić je najbolje isticao svoje hrvatsko podrijetlo time što je svoja djela potpisivao imenom Skjavone, a možda je to i razlogom da je za cijelog svog života stalno stradavao u bijedi i siromaštvu [...] Nitko pak ne bi imao također i razlog da ga naziva Ščavon, kada to on ne bi uistinu i bio, a što znači isto što i Hrvat ili Slaven. A ipak tim ga imenom nazivaju svi njegovi savremenici: Vasari, Aretino, Tintoretto, Tizian, Sansovino, Vittoria, i on sam potpisivao se tako.“ Uvodić naglašava: „Medulić je shvaćao svoj položaj i prema siromašan i gladan, prkosno i s ponosom potpisivao svoje radove sa imenom Schiavone.“¹

Kao što su hrvatski umjetnici, radeći u Mletcima, željeli dodatkom imenu riječi „Schiavone“ naglasiti kojem narodu pripadaju, dakle hrvatskom, kako je to npr. učinio Andrija Medulić, bratić Petra Zoranića, autora prvoga hrvatskog romana *Planine*, tako su oni hrvatski umjetnici koji su umjetnički stvarali u Rimu (gdje je u uporabi bio latinski jezik) svojem imenu iz istih domoljubnih motiva dodavali pridjevak „Croata“, kako je to npr. učinio stariji Medulićev suvremenik – veliki hrvatski slikar Julije Klović (Grižane u Vinodolu, 1498. – Rim, 1578.), na talijanskom poznat kao: Giorgio Giulio Clovio – Croata. Klović se znao potpisivati kao *GEORGIVS JVLIVS CLOVIVS CROATA*, te na njegovu grobu u crkvi Sveti Petar u okovima, u Rimu, stoji natpis „Pictor de Croatia“.

Medulić, uostalom kao i mnogi drugi hrvatski umjetnici koji su radili u Mletcima, želio je naglasiti svoju hrvatsku narodnu pripadnost dodatkom vlastitom imenu riječi „Schiavone“². To ne čudi znamo li da dolazi iz obitelji blisko povezane s obitelji svojega bratića Petra Zoranića u gradu u kojem je hrvatska narodna svijest bila osobito snažno izražena. Kao dobar primjer da je riječ *Schiavone* na mletačkom dijalektu zapravo značila *Hrvat* ili *Slaven* navedimo da je mletački knjižar Bartul Očić na posljednjem listu latiničkoga izdanja knjige Zadrana Šime Budinića *Ispравниk za jereje* (Mletci, 1709.) otisnuo mali katalog pod naslovom: *Broj knjig hervatskih jimenovanih odzdola nahodi se u butiqi Bartula Occhi knjigara na Rivi od Hrvatov*.³ Ta se mletačka obala, gdje su svakodnevno uplovljavali i ispoljavali brodovi s istočne obale Jadrana, onda i danas nazivala *Riva dei Schiavoni*. Međutim Bartolo Occhi, odnosno Bartul Očić, pokrenuvši prodaju hrvatskih knjiga u *botteghi* smještenoj na samoj *Rivi dei Schiavoni*, u promidžbenom letku svoje knjižare, tu, inače glavnu, mletačku obalu naziva: *Riva od Hrvatov*.

Tihomil Maštrović

1 (Angjeo Uvodić, Andrija Medulić nazvan Schiavone, dalmatinski slikar XVI. stoljeća, izdanje Galerije umjetnina Primorske banovine, Split, 1934.)

2 U *Enciklopediji hrvatske umjetnosti* 1996. povjesničar umjetnosti Ivan Matejčić napisao je sljedeće: »SCHIAVONI, u renesansni i baroku čest naziv za Hrvate (Slavene) koji su djelovali u Italiji. Nosili su ga i mnogobrojni naši umjetnici u razdoblju XV. – XVIII. st. Najpoznatiji među njima su: kipar i graditelj Juraj Matejev Dalmatinac (maestro Giorgio Schiavo), slikar Juraj Čulinović (Giorgio Schiavone), kipar Niccolò dell’Arca (Nicolo Schiavone), intarzyst Sebastiano da Rovigno (Sebastiano Schiavone), slikar Federiko Benković (Federico Bencovich Schiavone).«

3 Usp. Aleksandar Stipčević, »Hrvatske knjige u inventaru mletačkog tiskara i knjižara F. Brogiollija iz 1678. godine«, *Croatica et Slavica Iadertina*, Zadar, 2008., str. 279-308.

BOGORODICA SA SVECIMA. ZBIRKA BALTAZARA BOGIŠIĆA U CAVTATU

SPOMENIK KRALJA TOMISLAVA U OGULINU,
RAD VITBURGA-MECKA

Zbornik kralja Tomislava – doprinos Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti proslavi 1000. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva godine 1925.

Damir Karbić

Godina 1925. bila je na hrvatskom etničkom i političkom prostoru obilježena velikim proslavama tisućite obljetnice postojanja Hrvatskoga Kraljevstva, odnosno pretpostavljenog krunjenja hrvatskoga ranosrednjovjekovnog vladara Tomislava za hrvatskog kralja. Osim same komemoracije toga davnog događaja, ta je obljetnica i sama ušla u nacionalni imaginarij hrvatskog naroda. Održane su brojne proslave te obljetnice različitih organizacijskih i svjetonazorskih orijentacija, a tijekom 1925. i idućih godina (čak do 1947., kada je konačno postavljen spomenik kralju Tomislavu na Tomislavovu trgu u Zagrebu) podignuta su brojna materijalna obilježja (spomenici, spomen-ploče) te su ostvarena imenovanja trgova i ulica i slično, a napose je objavljen velik broj znanstvenih, znanstveno-popularnih i umjetničkih priloga. Proslava je bila način da se ponovo osvijesti i afirmira hrvatska državnost unutar nepovoljnih političkih okvira uspostavljenih krajem 1918.

Sama ideja proslave i prvi koraci prema njezinu organiziranju zapravo pripadaju starijem razdoblju, onom nagodbene Hrvatske u sklopu Austro-Ugarske, u kojem je državopravno dokazivanje putem povijesnog prava i povijesti uopće imalo još veću težinu nego što će to imati u Kraljevini SHS. O samoj proslavi tisućite obljetnice (planirane za 1925.) počelo se zapravo razmišljati već 1906., kada ju je u svoj program uključila nedavno osnovana Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ po uzoru na deset godina ranije, godine 1896., održanu milenijsku proslavu dolaska Mađara u današnju domovinu u Karpatskoj kotlini. Naravno, osim postavljanja inicijalne ideje, tada nije puno učinjeno u svezi s tom proslavom, a Prvi svjetski rat i njegove posljedice bitno su izmijenili okvire u kojima će do njezina organiziranja nakraju i doći.

Nasuprot tome, važno je napomenuti da je nagodbeno razdoblje Hrvatske zapravo dovelo i do glavnih pomaka u izgradnji samoga kulta kralja Tomislava,

ali i znanstvenih spoznaja o njemu, i da je u tome glavnu ulogu odigrala baš Akademija. Prvi moderni povjesničar koji je u hrvatskoj historiografiji ojačao svijest o Tomislavu kao prvome hrvatskom kralju bio je prvi predsjednik Akademije Franjo Rački, kada je u Akademijinu časopisu *Rad* (sv. 17, Zagreb, 1871., str. 70-89) objavio članak „Kada i kako se hrvatska kneževina preobrazi u kraljevinu“. Rački je opazio kako je za Tomislava spomenuto da je 914. nosio naslov kneza, a da ga papa Ivan X. godine 925. naslovljava u pismu kao kralja te je zaključio kako je u tom razdoblju Tomislav morao uzeti naslov kralja. Rasprava Račkog na taj je način pridonijela i izboru godine uz koju će se vezivati tradicionalni nadnevak stvaranja Hrvatskoga Kraljevstva, a odlikuje se znanstvenom akribijom u duhu onodobne povijesne metodologije.

Iako je u međuvremenu bilo više radova usmjerenih na popularizaciju uloge Tomislava u hrvatskoj povijesti, prvi sljedeći znanstveni prinos izgradnji spoznaje o njemu također je ostvaren unutar Akademijina djelovanja, ovog puta raspravom Ivana Kukuljevića: „Tomislav, prvi kralj hrvatski“, također objavljenom u Akademijinu *Radu* (sv. 58, Zagreb 1879., str. 1-52). Kukuljević donosi više novih elemenata, među ostalim, i predodžbu o Tomislavovoj krunidbi na Duvanjskom polju, izgrađenu na temelju tumačenja prikaza iz *Ljetopisa popa Dukljanina* o kralju Budimiru, kojeg je pisac identificirao s Tomislavom. Ujedno je doradio i ideju o Tomislavovu dobu kao zlatnom dobu te o Tomislavu kao moćnom vladaru koji je uspješno suzbio provale Mađara i odupro se bugarskom pritisku te znatno proširio hrvatske granice objedinivši pod svojom vlašću različite hrvatske zemlje od dalmatinskih gradova do Panonije. Iako je Kukuljević nešto manje oprezniji u zaključcima od Račkoga, njegove su prosudbe bila potpuno u skladu s onodobnom povijesnom metodologijom, a upravo takvi slobodniji i dalekosežniji zaključci omogućili su da ih ubrzo prihvaća i hrvatska onodobna politika, kojoj su takvi stavovi bili potrebni u okolnostima mađarskoga političkog pritiska.

Vraćajući se samoj proslavi godine 1925., treba napomenuti da se Akademija tada u nju uključila, ali na relativno diskretan način, ne ističući se previše u javnim i velikim dijelom pučki intoniranim manifestacijama koje su organizirale onodobne političke, kulturne i vjerske strukture niti organizirajući neku posebnu javnu manifestaciju u povodu važnog jubileja. Nasuprot tomu, Akademija je dala ključni doprinos proslavi objavljivanjem posebnog zbornika znanstvenih rasprava, koji je krajem 1925. tiskan pod naslovom *Zbornik kralja Tomislava u spomen tisućugodišnjice Hrvatskoga kraljevstva. Dissertationes in memoriam anni millesimi a Tomislavo primo Croatorum rege praeteriti editae* u seriji *Posebna djela*

Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga XVII. (*Opera Academiae scientiarum et artium Slavorum Meridionalium separatim edita*, liber XVII.). Odluku o potrebi izdavanja takvog zbornika pokrenuo je Akademijin Historičko-filološki razred na svojoj sjednici 22. prosinca 1924. Razred je brigu o zborniku povjerio odboru u koji su ušli tadašnji predsjednik Akademije Gavro Manojlović, redovni pravi članovi Vjekoslav Klaić i Đuro Körbler te izvanredni pravi član Dane Gruber. Odbor je koncepciju knjige izradio do 21. veljače 1925., kada je na sjednici istog razreda donesena i odluka da se zbornik objavi u ime Razreda. Na istoj je sjednici važna obljetnica obilježena i predavanjem Vjekoslava Klaića „Dva slovenska učenjaka o starijoj historiji Hrvatske do godine 1102.“, koje će pod neznatno prerađenim naslovom biti objavljeno i u samom zborniku.

Izuzetno važnu ulogu u radu na pripremi *Zbornika* i čitavom obilježavanju odigrao je upravo tadašnji predsjednik Akademije hrvatski povjesničar Gavro Manojlović (Zadar, 1856. – Zagreb, 1939., predsjednik 1924. – 1933.), tada nedavno umirovljeni profesor na Katedri opće povijesti starog vijeka Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, čija uloga, nažalost, u novijim raspravama o proslavi 1925. nije baš previše izravno spominjana. Manojlović, kao zapravo glavni urednik i energija iza navedenog pothvata, napisao je i opsežnu studiju (60 stranica) o Tomislavu i njegovu dobu na francuskom jeziku „Le millénaire de l'ancien royaume croate (Essai sur les questions historiques respectives)“ objavljenu u *Zborniku* nakon kraćeg predgovora uredništva s ciljem da se spoznaje i rezultati hrvatske historiografije o drevnosti i kontinuitetu hrvatske državnosti predstave i međunarodnoj javnosti. S tim su ciljem u *Zborniku kralja Tomislava*, nakon te studije, a prije samih rasprava, objavljeni i opširni francuski sažetci svih objavljenih rasprava, što je vjerojatno također potaknuo sam Manojlović, koji je upravo u tom razdoblju puno radio na uklapanju Akademije kao jedne od sastavnica međunarodnih akademijskih asocijacija, jer je bio svjestan i važnosti koju međunarodni ugled može imati u rješavanju potencijalnih problema Akademije s onodobnim političkim vlastima Kraljevine SHS. Vrijedno je napomenuti kako su *Zbornik* i svi Manojlovićevi istupi vezani uz obljetnicu konstantno inzistirali na naglašavanju starine i snage hrvatske državnosti, iako su to činili uvijek uz naglašavanje južnoslavenskog jedinstva i prihvaćanje onodobnog ujedinjenja kao rezultata dugoga povijesnog pozitivnog razvoja. Među takvim istupima posebno mjesto pripada njegovu govoru koji je održao 25. lipnja 1925. na glavnoj godišnjoj skupštini Akademije, u kojem je, nakon iznošenja izvještaja i komentara o konkretnim problemima s kojima se kao predsjednik morao baviti, završni dio posvetio

PLOČA NA KATEDRALI SVETOG TRIPUNA U KOTORU
 PODIGNUTA 1925. U SPOMEN NA TISUĆITU
 OBLJETNICU HRVATSKOG KRALJEVSTVA

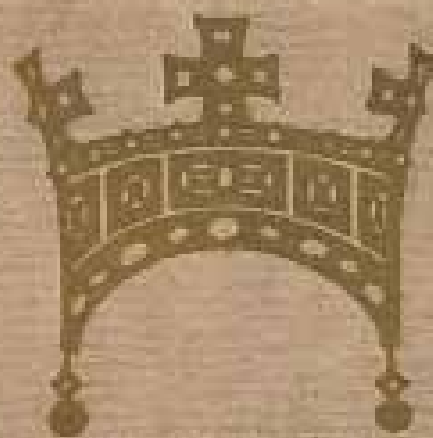
upravo tisućitoj obljetnici Hrvatskoga Kraljevstva, što se može shvatiti i kao formalna Akademijina proslava tog događaja. Da to nije bilo slučajno i da je Manojloviću bilo izrazito stalo do njegova prinosa toj obljetnici, svjedoči i činjenica da je to i kasnije isticao, a i da je to bila jedna od važnijih tema u govoru koji je na njegovu pogrebu 1939. održao Stjepan Ivšić.

Glavni dio *Zbornika kralja Tomislava* pod naslovom „Rasprave o političkoj i kulturnoj povijesti hrvatskoj za vladanja narodne dinastije“ zapravo predstavlja kombinaciju ponovne objave ključnih radova hrvatske i stranih historiografija o razdoblju vladavine hrvatskih narodnih vladara i za tu priliku originalno napisanih radova. Osim ponovnog izdanja spomenutih rasprava Franje Račkog (str. 1-18) i Ivana Kukuljevića (str. 40-85), u zborniku je od starijih rasprava u hrvatskom prijevodu s ruskog izvornika objavljena rasprava bugarskog povjesničara Marina Stojanova Drinova „Pogled na najstariju povijest Hrvata, Srba i južnodalmatinskih Slavena; njihovo stanje u prvoj četvrti 10. vijeka“, tj. prijevod s ruskog drugog poglavlja njegove knjige *Južnye Slavjane i Vizantija iz 1875.* (str. 19-59). Od suvremenih autora, na hrvatskom su objavljeni i prijevodi već objavljenih studija slovenskih autora Josipa Srebrnića („Odnosaji pape Ivana X. prema Bizantu i Slavenima na Balkanu“, str. 128-164) i Ljudmila Hauptmanna („Dolazak Hrvata“, str. 86-127; „Koje su sile hrvatske povijesti odlučivale u vrijeme narodne dinastije“, str. 165-187). Osim tih radova, u *Zborniku* je objavljeno još 13 dotad neobjavljenih radova razli-

čitih autora poput onih povjesničara Vjekoslava Klaića („Prilozi hrvatskoj historiji za narodnih vladara“, str. 212-218), već spomenutog Ljudmila Hauptmanna („Karantanska Hrvatska“, str. 297-317), Dane Grubera („Iz vremena kralja Tomislava“, str. 318-341) i srpskog povjesničara Nikole Radojčića („Hrvatska historija za narodne dinastije u modernoj srpskoj istoriografiji“, str. 342-384), povjesničara i diplomatičara Josipa Nagya („Tradicija isprava iz doba hrvatske narodne dinastije izdanih u korist zadarskog samostana sv. Krševana“, str. 430-445), arheologa don Frane Bulića („Krunidbena bazilika kralja Zvonimira usred Gradi- ne u Solinu“, str. 446-450) i povjesničara umjetnosti Ljube Karamana („O značenju bas-reljefa u splitskoj krstionici“, str. 391-412), filologa Nike Županića („Prvobitni Hrvati“, str. 291-296), Tome Maretića („Prvi spljetski sabor i glagolica“, str. 385-390) i Stjepana Ivšića („Ostaci staroslovenskih prijevoda u hrvatskoj glagolskoj književnosti“, str. 451-508) te filologa i liturgičara Franje Fanceva („O najstarijem bogoslužju u Posavskoj Hrvatskoj“, str. 509-553). Zanimljiv etnološki prilog predstavlja rad Ćirila M. Ivekovića „Bunje, čemer, poljarice“ (str. 413-429) o tradicionalnim tipovima gradnje. Iako zapravo odskače od cjeline zbornika koji se dosljedno bavi razdobljem hrvatskih narodnih vladara, u zborniku je objavljen i opsežan prilog Vladimira Mažuranića „Melek Jaša Dubrovčanin u Indiji god. 1480. – 1528. i njegovi prethodnici u Islamu prije deset stoljeća“ (str. 219-290, 554-681). Gledano u cjelini, iako se ne može smatrati da je *Zbornik* pružio zaokruženu sliku o razdoblju kojim se bavi, radovi su bili originalni i inovativni te je njihovo objavljivanje svakako značilo tematski i sadržajni prodor unutar hrvatske historiografije posvećene razdoblju ranoga srednjeg vijeka.

Objavom knjige *Zbornik kralja Tomislava* Akademija je dala važan prinos proslavi tisućugodišnjice Hrvatskoga Kraljevstva. To je, u skladu s njezinom osnovnom ulogom najviše znanstvene ustanove u Hrvatskoj, hrvatskom narodu i javnosti bio konkretan znanstveni prilog kojim je to važno pitanje ponovo znanstveno problematizirano. Dakle, iako nije izravno sudjelovala u javnim političkim manifestacijama, Akademija je očito bila svjesna onodobnih političkih problema i željela je pružiti važan znanstveni prinos njihovu rješavanju i daljnjoj afirmaciji hrvatske državnosti u onodobnim okvirima nastavlajući tako djelatnost Franje Račkog i Ivana Kukuljevića. ●

11. 4. 2

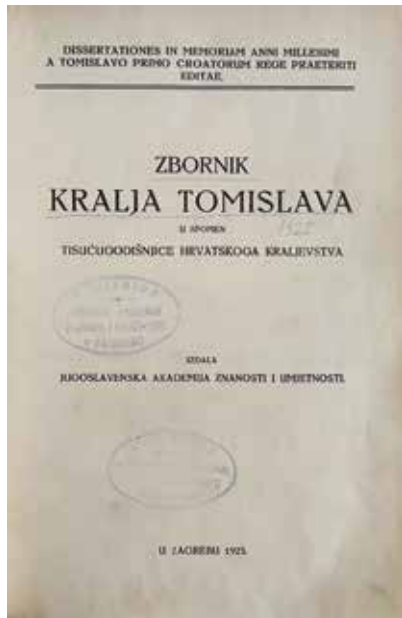

ZBORNİK KRALJA TOMISLAVA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA
ZNAOSTI I UMJETNOSTI
ZAGREB MCMXXV

King Tomislav – Collection of Papers – Croatian Academy’s Contribution to the Millennium Celebration of the Croatian Kingdom in 1925

The year 1925 in the Croatian ethnic and political space was marked with great celebrations of the millennial existence of the Croatian Kingdom, that is, the presumed coronation of the early medieval ruler Tomislav as the Croatian king.

The Croatian Academy was not involved in the public and largely popular festivities organised by the political, cultural and religious structures of the time, or in the organisation of any special public events. Rather, it made a vital contribution to the celebration by creating a special collection of research papers published in late 1925 under the title *King Tomislav - Collection of Papers Commemorating the Millennium of the Croatian Kingdom. Dissertationes in memoriam anni millesimi a Tomislavo primo Croatorum rege praeteriti editae*. The then president of the Academy Gavro Manojlović (1856 – 1939, president from 1924 to 1933) played an important role in the preparation of the *Collection* and the entire commemoration. He also wrote a comprehensive study (60 pages long) about Tomislav and his era in French, “Le millénaire de l’ancien royaume croate - Essai sur les questions historiques respectives” (The Millennium of the Old Croatian Kingdom – an Essay on

Respective Historical Issues) which was inserted in the *Collection* right after a short editorial foreword in order to introduce the international public to the Croatian historiographic research and the resulting knowledge about the antiquity and continuity of the Croatian statehood. It was precisely to that end that extensive French summaries of all the published papers were included in the *Collection*. The main part of the *King Tomislav - Collection of Papers* entitled “Treatises on the Political and Cultural History of Croatia during the Reign of the National Dynasty” actually represents a combination of the papers originally written for the occasion and the previously published key works by Croatian and international historiographers on the reign of the Croatian national rulers. *King Tomislav - Collection of Papers* was a publication with which the Academy made a significant contribution to the celebration of the thousandth anniversary of the Croatian Kingdom. By doing that, it acted in keeping with its status as the highest scientific institution in Croatia and offered the Croatian people a concrete scientific contribution, which once again explored this important issue based on research. ●

ARHEOLOŠKA ISKOPAVANJA U ŠPILJI VINDIJI

Sporazum o suradnji s Institutom za evolucijsku antropologiju *Max Planck* u Leipzigu

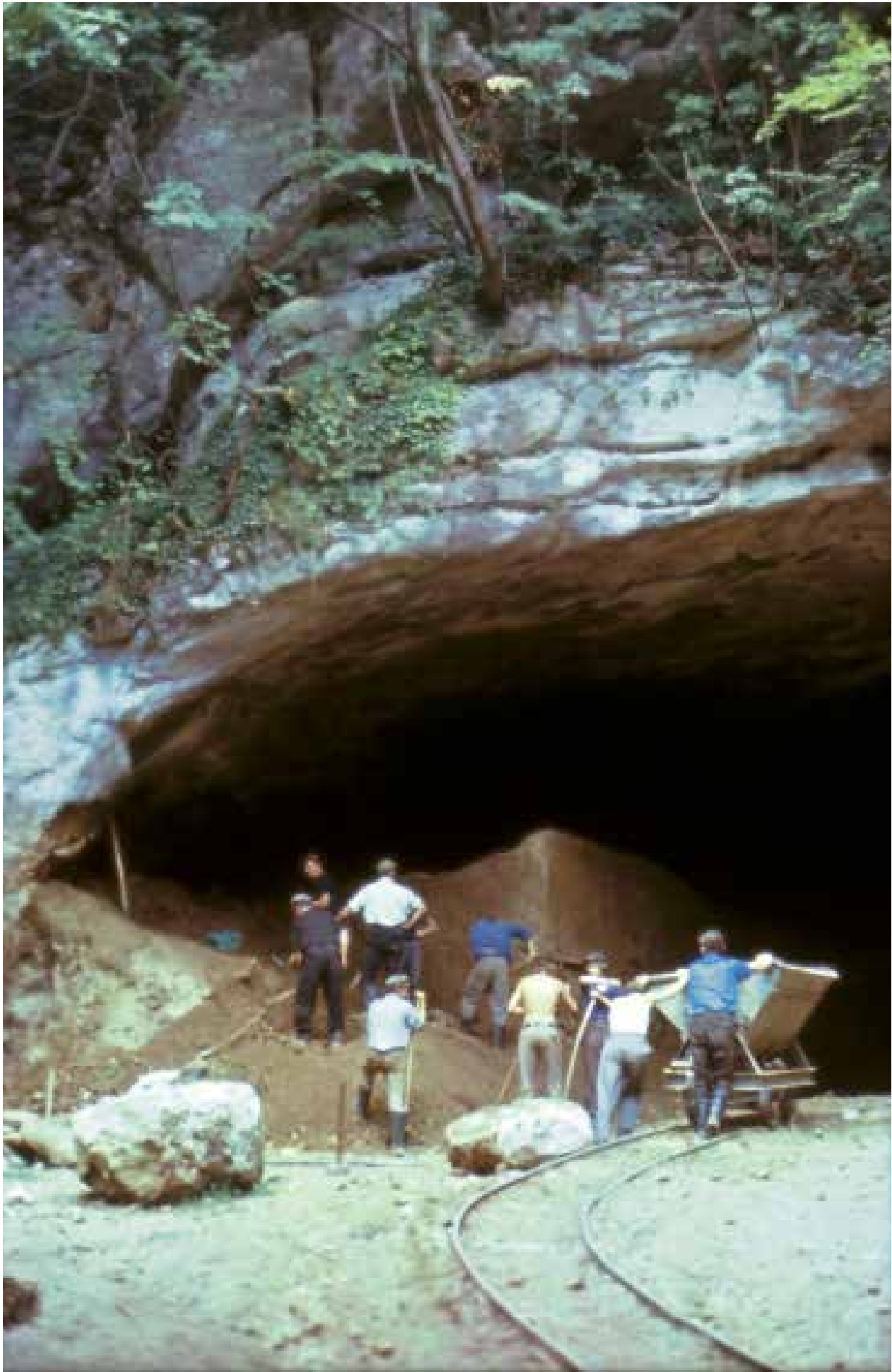
Siniša Radović

Dana 24. listopada 2023. potpisan je Sporazum o suradnji između Instituta za evolucijsku antropologiju *Max Planck* u Leipzigu i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Svečani čin potpisivanja odvio se u prostorijama Knjižnice HAZU uoči održavanja 47. Zagrebačke škole biološke antropologije „Dr. Hubert Maver“, a potpisnici su bili direktor Instituta *Max Planck* i dopisni član HAZU nobelovac Svante Pääbo te predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt. Sporazumom je predviđeno pokretanje kolaborativnoga znanstvenog projekta *Recovery and analysis of DNA sequences from hominin fossils and archaeological samples from Croatia*, što podrazumijeva izdavanje, odredbu i analizu drevnog genoma neandertalaca i ranih modernih ljudi iz špilje Vindije i drugih arheoloških nalazišta u Hrvatskoj. Cijeli događaj bio je primjereno dobro medijski popraćen.

Špilja Vindija svjetski je važno paleontološko, arheološko i antropološko nalazište zbog nalaza fosilnih ljudi i sačuvanog slijeda pleistocenskih naslaga. Najpoznatija je po kosturnim ostatcima kasnih neandertalaca, zbog čega je vrlo važna u istraživanjima o morfologiji, prehrani i genetici neandertalaca. U prosincu 2006. potpisan je prvi Sporazum o suradnji između spomenutog Instituta i HAZU kojim su otvorena vrata molekularnogenetičkim analizama

spomenutog materijala. Na temelju sličnosti i razlika u genomima neandertalaca i ranih modernih ljudi otkriveno je da su se vrste susretale i međusobno miješale te da današnji stanovnici Europe i Azije u sebi nose mali dio genoma neandertalaca. Neki od tih gena rezultat su prilagodbe okolišu i neandertalcima su pomagali u preživljavanju tijekom surovih razdoblja, ali isti geni kod suvremenih ljudi mogu biti štetni i utjecati na neke od današnjih bolesti poput određenih alergija ili dijabetesa tipa 2. Upravo je zahvaljujući rezultatima analize uzoraka neandertalaca iz špilje Vindije koji se čuvaju u Zavodu za paleontologiju i geologiju kvartara HAZU Svante Pääbo došao do važnog dijela svojih otkrića na temelju kojih je i dobio Nobelovu nagradu za medicinu i fiziologiju 2022.

Potpisivanjem novog sporazuma nastavlja se zajednička znanstvena suradnja između dviju institucija koja uključuje daljnju suradnju domaćih znanstvenika iz Hrvatske akademije, što će pridonijeti jačanju ugleda naše Akademije i hrvatske znanosti u svijetu. Očekuje se da će daljnja istraživanja neandertalskoga genoma na materijalu iz Hrvatske priložiti boljem razumijevanju nekih bolesti današnjice, ali i rezultirati novim podacima o slabo poznatim populacijskim odnosima unutar i između različitih neandertalskih skupina. ●

ARHEOLOŠKA ISKOPAVANJA U ŠPILJI VINDIJI

Cooperation Agreement with the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology in Leipzig

On 24 October 2023, the Cooperation Agreement Between the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology in Leipzig and the Croatian Academy of Sciences and Arts was signed. The signing ceremony took place in the Academy Library just before the 47th Zagreb School of Biological Anthropology “Dr Hubert Maver”. The signatories were Nobel laureate Svante Pääbo, director of the Max Planck Institute and corresponding member of the Croatian Academy and Velimir Neidhardt, President of the Croatian Academy of Sciences and Arts. The agreement envisages the launch of the collaborative scientific project *Recovery and analysis of DNA sequences from hominin fossils and archaeological samples from Croatia*, which includes the extraction, determination, and analysis of the ancient genome of Neanderthals and early modern humans from the Vindija Cave and other archaeological sites in Croatia. The whole event was adequately covered by the media.

The Vindija Cave is a paleontological, archaeological, and anthropological site which gained global importance due to the finds of fossil humans and the preserved sequence of Pleistocene deposits. It is best known for the skeletal remains of late Neanderthals, which make it a very important site for the research into the morphology, nutrition, and genetics of Neanderthals. The first Cooperation Agreement between the Max Planck Institute and the Croatian Academy was signed in December 2006, opening the door to

molecular and genetic analyses of the discovered material. Based on the similarities and differences in the genomes of Neanderthals and early modern humans, it was discovered that the two species met and mixed with each other, and that today’s inhabitants of Europe and Asia carry a small part of the Neanderthal genome. Some of these genes are the result of adaptation to the environment which helped Neanderthals to survive during harsh periods, but the same genes in modern humans can be harmful as they are linked to some diseases such as certain allergies or type 2 diabetes. It is thanks to the results of the analysis of Neanderthal samples from the Vindija Cave, preserved in the Academy Institute for Quaternary Palaeontology and Geology, that Svante Pääbo made an important part of his discoveries, based on which he received the Nobel Prize for Medicine and Physiology in 2022.

The signing of the new Agreement continues mutual scientific cooperation between the two institutions and further cooperation of local scientists from the Croatian Academy, which will contribute to increasing the visibility of the Croatian Academy and Croatian science in the world. Further research into the Neanderthal genome on the material obtained from Croatia is expected to contribute to better understanding of some modern diseases. It will also result in new data on less known population relationships within and between different Neanderthal groups. ●

Izjave HAZU

Statements by the Croatian Academy of Sciences and Arts

IZJAVA ODBORA ZA NORMU HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA POVODOM TOBOŽNJEG »MEĐUNARODNOG PRIZNANJA ČAKAVSKOGA JEZIKA«

Predsjedništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, na svojoj redovitoj sjednici održanoj 22. veljače 2023. jednoglasno je prihvatilo Izjavu Odbora za normu hrvatskoga standardnog jezika HAZU povodom tobožnjeg »međunarodnog priznanja čakavskoga jezika«.

Velik broj medija u Hrvatskoj prenio je početkom veljače 2023. netočnu vijest da je došlo do »međunarodnog priznanja čakavskoga jezika« zato što je čakavskomu, na inicijativu američkog lingvиста Kirka Millera, Ljetni institut za lingvistiku (*Summer Institute of Linguistics*) dodijelio tzv. »ISO kod«. Međutim, valja znati da je Ljetni institut za lingvistiku privatna neprofitna organizacija, a ne kakvo službeno tijelo neke vlade ili međunarodne organizacije. Osnovao ga je 1934. prezbiterijanski svećenik William Cameron Townsend s namjerom da prijevod *Biblije* bude dostupan na svim jezicima svijeta, a danas se Ljetni institut za lingvistiku bavi, osim misionarskim djelovanjem, i sustavnim opisivanjem slabo poznatih jezika svijeta te izdavanjem publikacije »Ethnologue« u kojoj su navedeni

svi idiomi koje Institut smatra jezicima i kojima je, zbog međusobnog razlikovanja, dodijelio ISO kod. Sustavna je politika Instituta da status jezika pridaje i onim idiomima koje većina znanstvenika smatra dijalektima ili narječjima, pa su tako svoj kod dobili i bavarski (općenito smatran narječjem njemačkoga jezika) i šleski (jedno od poljskih narječja). Od hrvatskih idioma prije čakavskoga je svoj ISO kod dobio »kajkavski književni jezik«. Jezična klasifikacija Ljetnog instituta za lingvistiku i ISO kodovi koje on dodjeljuje imaju zanemariv utjecaj na jezičnu politiku goleme većine vlada i međunarodnih organizacija, a često su i u suprotnosti s pogledima lingvističke znanosti na genetske odnose među jezicima i na probleme jezičnog identiteta.

Jedno od najbitnijih razlikovnih obilježja hrvatskog jezika je tronarječnost koja obuhvaća kajkavsko, čakavsko i štokavsko narječje.

Čakavsko je narječje odavna priznato kao jedno od triju narječja hrvatskoga jezika i nikakva mu »međunarodnog priznanja« ne treba niti ga može biti.

HRVATSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

STATEMENT OF THE COMMITTEE FOR THE NORM OF THE STANDARD CROATIAN LANGUAGE ON THE ALLEGED »INTERNATIONAL RECOGNITION OF THE CHAKAVIAN LANGUAGE«

At the ordinary meeting held on 22 February 2023, the Presidency of the Croatian Academy of Sciences and Arts unanimously approved the Statement of the Academy Committee for the Norm of the Standard Croatian Language on the alleged "international recognition of the Chakavian language".

At the beginning of February 2023, many media in Croatia reported the incorrect news about the "international recognition of the Chakavian language". It was prompted by the information that the Summer Institute of Linguistics assigned the so-called "ISO code" to Chakavian, on the initiative of the American linguist Kirk Miller. However, it needs to be clarified that the Summer Institute of Linguistics is a private non-profit organization and not an official body of a government or an international organization. It was founded in 1934 by the Presbyterian priest William Cameron Townsend with the aim to make the Bible available in all languages of the world. Today, the Summer Institute of Linguistics engages in missionary work and in a systematic description of lesser-known world languages. Its publication "Ethnologue" lists all idioms that the Institute considers languages which, due to their mutual distinction, received an ISO code. It is the Institute's systematic policy to assign language status even to those idioms that most scientists consider dialects or vernaculars, so Bavarian (generally considered a dialect of the German language) and Silesian (one of the Polish dialects) also got their code. Among Croatian idioms, the "Kajkavian literary language" received an ISO code before Chakavian. The language classification of the Summer Institute of Linguistics and the ISO codes it assigns have a negligible influence on the language policy of the vast majority of governments and international organizations, and often contradict the views of the linguistic science on genetic relationships between languages and on issues of linguistic identity.

One of the most important distinguishing features of the Croatian language are its three dialects, namely the Kajkavian, the Chakavian and the Shtokavian dialect.

The Chakavian dialect has long been recognized as one of the three dialects of the Croatian language, and it does not need nor can have any "international recognition".

THE CROATIAN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS

PREDLOŽENE MJERE ZA SMANJENJE NEGATIVNIH UTJECAJA KLIMATSKIH PROMJENA, NEODGOVORNOG GOSPODARENJA I DRUGIH ANTROPOGENIH UČINAKA NA BIOLOŠKU RAZNOLIKOST JADRANSKOG MORA

Predsjedništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, na svojoj redovitoj sjednici, održanoj 29. ožujka 2023., jednoglasno je prihvatilo dokument Znanstvenog vijeća za zaštitu prirode Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti *Predložene mjere za smanjenje negativnih utjecaja klimatskih promjena, neodgovornog gospodarenja i drugih antropogenih učinaka na biološku raznolikost Jadranskog mora.*

More je jedan od najvećih izvora bioraznolikosti i hrane, proizvodi do 50 posto kisika koji udišemo, regulira klimu i najveće je spremište ugljika na Zemlji. Uz negativne utjecaje klimatskih promjena (npr. globalno zagrijavanje mora), biološka raznolikost Jadranskog mora sve je ugroženija onečišćenjem gradskim i industrijskim otpadnim vodama, masovnim turizmom te neracionalnim iskorištavanjem mora i obale. Prekomjerni ribolov, nekontrolirani uzgoj ribe, neodgovorno gospodarenje obalnim područjima i otocima te nepoštivanje zakona nepovratno uništavaju Jadransko more, a posebno njegovo podmorje. Najugroženije su vrste u istočnom dijelu Jadrana alge, spužve, koralji i mahovnjaci. Klimatske promjene i utjecaj na morski sustav nemoguće je zaustaviti, ali ih možemo usporiti i olakšati morskom ekosustavu prilagodbu. Predlažemo sljedeće mjere vezane uz smanjenje negativnih utjecaja klimatskih promjena, neodgovornoga gospodarenja i drugih antropogenih učinaka na biološku raznolikost Jadranskog mora:

- Održivo gospodariti morem i njegovim dobrima. Zabrani i sankcionirati ribolov unutar zaštićenih područja. Osnivati tzv. *no take zone* koje bi služile kao rasadnik komercijalnih vrsta (poput riba i rakova) za ostala, okolna područja u kojima se može ribariti. Na taj način osnažiti će se potencijal mora da ublaži učinke klimatskih promjena.

- U zaštićenim područjima, nacionalnim parkovima i parkovima prirode posebno pojačati zaštitu povećanjem angažiranosti zaposlenika javnih ustanova u zakonskim okvirima, s posebnim naglaskom na edukaciju posjetitelja i mladih naraštaja o važnosti očuvanja jadranskog morskog ekosustava.

- Obrazovati stanovništvo i djelatnike lokalne samouprave te turiste, držati predavanja i izložbe o problemima okoliša i prirode vezanim uz more. Uključiti školsku djecu u istraživanja mora kako bi se svijest o očuvanju mora gradila od najranije mladosti.

- Smanjiti utjecaj politike na zaštitu prirode i prepustiti je stručnim i obrazovanim ljudima. Obrazovati čuvare prirode koji rade u zaštićenim područjima. Uložiti u obrazovanje i zapošljavanje stručnjaka vezanih uz održivo gospodarenje i zaštitu mora i obalnog područja.

- Pojačati kontrole na moru kroz učinkovitiju pomorsku policiju i obalnu stražu uz adekvatan i učinkovit sustav kažnjavanja. Pratiti aktivnosti koje se odvijaju na moru (prekomjeran i neadekvatan ribolov, pomorski turizam) i strogo sankcionirati prekršaje (ilegalni ribolov i onečišćenje mora brodovima – otpadne i balastne vode, »divlje« sidrenje).

- Zaustaviti ilegalnu gradnju uz more i ukloniti ilegalne kanalizacijske ispuste u more. Kod uređenja (nadohrane) plaža koristiti samo prirodni šljunak, bez primjesa zemlje ili otpadnog građevnog materijala. Posljedica takvog neodgovornog gospodarenja jest obogaćenje mora hranjivim solima, što potiče cvjetanje algi, koje negativno utječe na prirodne organizme.

- Prilagoditi se klimatskim promjenama na pozitivan način korištenjem obnovljivih izvora energije.

- Nastaviti s motrenjem vrsta indikatora (spužve, koralji, mahovnjaci, ribe) na području zaštićenih područja Jadrana. Redovito pratiti širenje invazivnih vrsta algi i životinja koje ulaze u Jadransko more.

HRVATSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

PROPOSED MEASURES TO REDUCE NEGATIVE IMPACTS OF CLIMATE CHANGE, IRRESPONSIBLE MANAGEMENT AND OTHER ANTHROPOGENIC EFFECTS ON THE BIODIVERSITY IN THE ADRIATIC SEA

At the ordinary meeting held on 29 March 2023, the Presidency of the Croatian Academy of Sciences and Arts unanimously approved the document of the Academy's Scientific Council for Nature Protection *Proposed measures to reduce negative impacts of climate change, irresponsible management and other anthropogenic effects on the biodiversity in the Adriatic Sea.*

The sea is one of the largest sources of biodiversity and food, it produces up to 50 percent of the oxygen we breathe, regulates the climate and is the largest carbon storage on Earth. In addition to the negative impacts of climate change (e.g. global sea warming), the biodiversity of the Adriatic Sea is increasingly threatened by pollution from urban and industrial wastewater, mass tourism and irrational exploitation of the sea and its coast. Overfishing, uncontrolled fish farming, irresponsible management of coastal areas and islands, and disregard for the law are irreversibly destroying the Adriatic Sea, and especially its seabed. The most endangered species in the eastern part of the Adriatic are algae, sponges, corals and bryozoans. Climate change and its impact on the marine system cannot be stopped, but we can slow it down and thus enable the marine ecosystem to adapt. We propose the following

measures to reduce negative impacts of climate change, irresponsible management and other anthropogenic effects on the biodiversity in the Adriatic Sea:

- Manage the sea and its resources sustainably. Prohibit and sanction fishing within protected areas. Establish the so-called *no take* zones that would serve as nurseries for commercial species (such as fish and crabs) in other surrounding areas where fishing is allowed. This will boost the sea's potential to mitigate the effects of climate change.

- Increase the level of protection, especially in protected areas, national parks and nature parks, by improving the engagement of public institution employees within legal frameworks, with special emphasis on educating visitors and young generations about the importance of preserving the Adriatic marine ecosystem.

- Educate citizens, local self-government employees and tourists, hold lectures and set up exhibitions on environmental and nature protection issues related to the sea. Involve school children in marine research to raise awareness about the preservation of the sea from an early age.

- Reduce the impact of politics on nature protection and leave it to professionals and experts. Educate nature guardians who work in protected areas. Invest in the education and employment of experts in sustainable management and protection of the sea and coastal areas.

- Increase controls at sea through more efficient maritime police and coast guard with an adequate and effective penalty system. Monitor activities that take place at sea (excessive and inadequate fishing, maritime tourism) and strictly sanction violations (illegal fishing and pollution of the sea by ships - wastewater and ballast water, "wild" anchoring).

- Stop illegal construction by the sea and remove illegal sewage discharges into the sea. When replenishing the beaches, use only natural gravel without residues of soil or waste construction material. The consequence of such irresponsible management is the sea enriched with nutrient salts, which stimulates the bloom of algae and negatively affects natural organisms.

- Adapt to climate change in a positive manner by using renewable energy sources.

- Continue monitoring indicator species (sponges, corals, bryozoans, fish) in the protected areas of the Adriatic. Regularly monitor the spread of invasive species of algae and animals entering the Adriatic Sea.

THE CROATIAN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS

NASTAVAK SRPSKE JEZIČNE I KULTURNE AGRESIJE NA HRVATSKU, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Zajednička izjava Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Matice hrvatske

U Tršiću, rodnom mjestu Vuka Stefanovića Karadžića, održala se 24. i 25. lipnja 2023. Četvrta interkatedarska srbistička konferencija, koja je 29. lipnja iznjedrila deklaraciju pod nazivom »Granice srpske književnosti«.

Našoj javnosti još je u svježem sjećanju prošlogodišnja Treća srbistička konferencija kojoj je naziv bio »Granice srpskog jezika«, na kojoj se pošlo na znanstveno neutemeljen način od teze Vuka Stefanovića Karadžića o štokavskom narječju kao isključivo srpskom, premda znamo da štokavski govore i Hrvati i Bošnjaci i Crnogorci. Tada nisu propustili stariju dubrovačku književnost pripisati sebi. I u ovoj novoj deklaraciji, govoreći o granicama srpske književnosti, opet se poseže za dubrovačkom književnošću, s time da to sada čine na suptilniji način uvodeći termin »dvostruka pripadnost«.

Deklaracija sadržava tvrdnju da »srpska književnost nema pretenzija na obuhvatanje, unutar istih nacionalnih granica, onih zajednica koje su Srbima bliske jezikom i delom narodnih tradicija, ali koje sebe ne određuju kao srpske«. Pozdravljamo tu izjavu i smatramo da bi bilo dobro da je »Deklaracija« sadržavala samo nju.

Nažalost, u ostatku teksta nove »Deklaracije« ne nalazimo ništa što bismo mogli pozdraviti. Ima u njoj pogrešnih tvrdnja – primjerice, autori »Deklaracijom« obuhvaćaju »celokupni korpus srpske književnosti: narodnu, staru (uključujući i dubrovačku književnost)«; također ima trivijalnosti (primjerice, »Kao i sve granice uspostavljene odlukom na osnovu nezaključivog niza svojstava, granice srpske književnosti, pa onda i sama srpska književnost kao predmet, ne mogu se potpuno precizno odrediti«), ali i nejasnih, ne osobito suvislih teza, npr. »Zato su granice srpske književnosti istovremeno određene objektivnim svojstvima i njihovim interpretacijama, zbog čega se tokom vremena menjaju uporedo sa predstavom o identitetu srpske književnosti koji je analogan nacionalnom identitetu kao trajanju kroz menjanje« – čini se da ova rečenica znači da se granice srpske književnosti mogu mijenjati onako kako to odgovara autorima Deklaracije i njihovoj predodžbi o identitetu srpske književnosti i srpske nacije.

U pozadini ove nove i svih prijašnjih sličnih srpskih deklaracija ne propituje se samo dokle sežu granice njihova jezika i njihove književnosti, nego se naslućuje imperijalistička podloga za širenje stvarnih granica srpske države jednoga dana u budućnosti... sluti se širenje onoga što je novija srpska politika imenovala »srpskim svetom«, a što je očito inspirirano »ruskim svijetom« čije širenje proteklih mjeseci nema lingvistički nego ratni predznak.

Osudjujući njihove navode, primjećujemo da su ovu deklaraciju potpisale sve katedre za srpski jezik i književ-

nost u Srbiji, Republici Srpskoj i Crnoj Gori, svi pedagoški fakulteti, Matica srpska, Odbor za standardizaciju srpskog jezika, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Institut za jezik i Institut za književnost.

Nadajmo se da će srpski lingvisti od digniteta odustati od neznanstvenog krivotvorenja jezične i književne prošlosti. A za nas u Hrvatskoj to je razlog više za pojačanu skrb o hrvatskom jeziku i književnoj baštini.

U Zagrebu, 5. srpnja 2023.
HRVATSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI
MATICA HRVATSKA

CONTINUATION OF SERBIAN LINGUISTIC AND CULTURAL AGGRESSION ON CROATIA, CROATIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Joint statement by the Croatian Academy of Sciences and Arts and Matica Hrvatska

The Fourth Intercathedra Serbian Conference was held on 24 and 25 June 2023 in Tršić, the birthplace of Vuk Stefanović Karadžić, which resulted in a declaration entitled "The Boundaries of Serbian Literature" published on 29 June.

Our public still remembers last year's Third Serbian Conference called "The Boundaries of the Serbian Language", where Vuk Stefanović Karadžić's thesis about the Shtokavian dialect as exclusively Serbian was elaborated without any scientific basis, although it is well-known that Shtokavian is also spoken by Croats, Bosnians and Montenegrins. On that occasion, they did not fail to attribute the older Dubrovnik literature to themselves. In this new declaration, Dubrovnik literature is once again referred to in the context of the boundaries of Serbian literature, this time, however, in a more subtle manner by introducing the term "dual belonging".

The declaration contains the claim that "Serbian literature has no pretensions to include, within the same national borders, those communities that are close to Serbs in terms of language and part of national traditions, but which do not define themselves as Serbian". We welcome such a statement and think it would be good if the "Declaration" contained only that statement.

Unfortunately, in the remaining text of the new "Declaration" we find nothing to welcome. It contains wrong statements - for example, the authors include in this Declaration "the entire body of Serbian literature: folk, old (including Dubrovnik literature)"; it also contains trivialities (for example, "Like all boundaries established by a decision based on an inconclusive series of properties, the boundaries of Serbian literature, and Serbian literature itself, cannot be determined completely precisely"), as well

as vague, not particularly coherent theses, e.g. “That is why the borders of Serbian literature are simultaneously determined by objective properties and their interpretations, which is why they change over time along with the idea of the identity of Serbian literature, which is analogous to national identity as duration through change” - this sentence seems to imply that the borders of Serbian literature can change as it suits the authors of the Declaration and their idea of the identity of Serbian literature and the Serbian nation.

In the backdrop of this latest and all previous Serbian declarations of similar nature, one wonders not only how far the borders of their language and their literature extend, but one also senses the imperialist basis for the expansion of the real borders of the Serbian state one day in the future... one suspects the expansion of what the newer Serbian politics calls the “Serbian world”, obviously inspired by the “Russian world”, whose expansion in recent months has no linguistic but only war omens.

Condemning their claims, we note that this declaration was signed by all chairs of departments of the Serbian language and literature in Serbia, Republika Srpska and Montenegro, all faculties of teacher education, Matica Srpska, the Committee for the Standardization of the Serbian Language, the Institute for the Improvement of Education, the Institute for Language and the Institute for Literature.

Let us hope that Serbian linguists, out of dignity, will renounce unscientific falsification of the linguistic and literary past. And for us in Croatia, this is all the more reason to intensify our care for the Croatian language and literary heritage.

Zagreb, 5 July 2023
THE CROATIAN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS
MATICA HRVATSKE

IZJAVA HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI VEZANA UZ OSIGURANJE PROVEDBE JAVNIH ARHITEKTONSKO-URBANISTIČKIH NATJEČAJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Već duže vrijeme arhitektonska djelatnost u Republici Hrvatskoj proživljava marginalizaciju uza sve teže uvjete rada, kreativnog djelovanja i opstanka u naslijeđenim okvirima što su u kontinuitetu stvarani zalaganjem brojnih generacija projekatana i ponajboljih korifeja naše struke. Sustavnim nekvalitetnim promjenama zakona i propisa te arbitrarnim tumačenjem legislativnih odluka onemogućava se slobodno arhitektonsko stvaralaštvo kao dio *nacionalne kulture* i šteti mu se. Cjelovito, učinkovito i održivo oblikovanje prostora kao bitne sastavnice hrvatskoga urbanog identiteta glavne su zadaće djelovanja arhitekata u stvaranju kvalitetnoga životnog habitusa za sve naše građane.

Javnim istupanjem i aktivnim djelovanjem Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti je tijekom proteklih desetak godina učestalo upozoravala na nastale probleme u domeni planiranja, uređenja prostora i kulture građenja te, posljedično, na njihovo gomilanje bez volje za dijalogom i bitnim rješenjima. Naše inicijative za suradnju kod subjekata koji se bave navedenim pitanjima nisu naišle na interes već se, naprotiv, donose odluke štetne za struku, koje onemogućuju kvalitetno i etički odgovorno sudjelovanje arhitekata u oblikovanju prostora i okoline u kojoj živimo.

Slijedom inicijative za opstanak institucije urbanističkih i arhitektonskih natječaja kao nezaobilazne metode za očuvanje i unapređenje kvalitete hrvatskoga izgrađenog prostora Akademijino Znanstveno vijeće za arhitekturu, urbanizam i uređenje prostora sa zabrinutošću prati aktualne promjene legislative u domeni provedbe javnih natječaja, koji su se kroz strukovnu tradiciju dugu gotovo 150 godina dokazali kao ključno sredstvo za izbor najboljih arhitektonskih i urbanističkih rješenja za važne intervencije u prostoru. Natječaji su razvijani kao najbolji i najpoticajni oblik zaštite javnog interesa pri dobivanju vrsnih rješenja za ključne lokacije i bitne građevine i prostore. Kao plod natječaja ostvarena su mnoga remek-djela hrvatske moderne i suvremene arhitekture, poput crkve sv. Blaža u Zagrebu, poljudskog stadiona u Splitu, stare i nove zgrade NSK, Krematorija u Zagrebu i niza drugih.

Tema vlasništva parcele, što se sada inaugurira kao jedini kriterij za (ne)mogućnost provedbe kompetitivnog postupka, nikada nije utjecala niti bi smjela utjecati na odluku o potrebi javnih kreativnih natječaja za urbanistički delikatne i arhitektonski zahtjevne zadaće već je jedini relevantni kriterij koji je u domeni arhitekture i urbanizma moguće podržati briga za očuvanje kvalitete prostora, afirmaciju urbane kulture naših gradova i gradnju najbolje arhitekture – upravo putem natječajnih procedura.

Pridružujemo se stoga zalaganju strukovnih i znanstvenih institucija, uz podršku europskih asocijacija, da se od

tako izrazito štetnoga legislativnog rješenja odustane i da se tema arhitektonskih natječaja, osobito potrebe i načina njihove provedbe, ostavi u ekspertnoj ingerenciji struke, koja je i do sada odgovorno pridonosila najboljem oblikovanju prostora i arhitekture, te snažno podržavamo *izjavu* na tragu iznesenoga.

U Zagrebu, 29. studenoga 2023.

HRVATSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

STATEMENT OF THE CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS ON THE IMPLEMENTATION OF PUBLIC ARCHITECTURAL AND URBAN PLANNING COMPETITIONS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

For a long time, the architectural activity in the Republic of Croatia has been experiencing marginalization. It is becoming increasingly difficult to work, create and survive within the inherited frameworks, created by continuous efforts of many generations of designers and the best luminaries of our profession. Systematic low-quality changes in laws and regulations and arbitrary interpretation of legislative decisions hinder and harm free architectural creativity as part of *national culture*. Comprehensive, effective and sustainable shaping of space as an essential component of Croatian urban identity are the main tasks of architects in creating high-quality living spaces for all our citizens.

In its public statements and active engagement over the past ten years, the Croatian Academy of Sciences and Arts has frequently warned about problems arising in the domain of planning, spatial planning and the culture of building, and, consequently, about their accumulation without the will for dialogue to find an essential solution. Our initiatives for cooperation with the competent entities have not been met with interest. On the contrary, decisions that are made harm the profession and impede high-quality and ethically responsible participation of architects in the shaping of our living spaces and environment.

Following the initiative for the survival of the institution of urban planning and architectural tenders as an indispensable method for preserving and improving the quality of the Croatian built space, the Academy's Scientific Council for Architecture, Urban Planning and Landscaping is following with concern the current legislative changes in the domain of public tenders. In course of their almost 150 years old professional tradition, they proved to be a crucial tool in the selection of the best architectural and urban planning solutions for important interventions in space. Tenders were developed as the best and most encouraging form of protecting public interest and obtaining excellent solutions for key locations and

significant buildings and spaces. Many masterpieces of Croatian modern and contemporary architecture were realized thanks to competitions, such as the church of St. Blaise in Zagreb, the Poljud Stadium in Split, the old and new National and University Library buildings, the Crematorium in Zagreb, and many others.

The topic of plot ownership, which is now being imposed as the only criterion for the (im)possibility of implementing a competitive procedure, has never influenced and should not influence the decision on the need for public creative tenders for urbanistically delicate and architecturally demanding tasks. The only relevant criterion that can be supported in the domain of architecture and urban planning is the care for the preservation of the quality of space, the affirmation of the urban culture of our cities and the construction of the best architecture - precisely through tender procedures.

We therefore join the efforts of professional and scientific institutions, supported by European associations, to abandon such an extremely harmful legislative solution and to leave the topic of architectural tenders, especially the needs and methods of their implementation, to the expertise of the profession, which has responsibly contributed to the best spatial and architectural design, and we strongly support the *statement* following the above.

Zagreb, 29 November 2023
THE CROATIAN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS

Obnova zgrada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Akademik Mladen Obad Šćitaroci

Petra Tončić Lipovšćak

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti obnavlja osam svojih zgrada u Zagrebu stradalih u potresima 2020. godine, a završetak cjelovite i energetske obnove planira se do sredine 2026. Prva faza – konstrukcijska obnova, započeta u kolovozu 2022. otvaranjem prvoga gradilišta u palači Prister na Strossmayerovu trgu – privodi se kraju. U potpunosti je završena u Knjižnici HAZU, u zgradi u Gundulićevoj 24/1 te u palači Prister, a do početka druge polovice 2024. planira se njezin završetak u vili Ehrlich-Marić (Hrvatski muzej arhitekture HAZU), palači HAZU, Gliptoteci HAZU, palači Vranyczany-Dobrinović i palači Drašković (nekadašnji Narodni dom s Preporodnom dvoranom), uz nastavak druge faze cjelovite i energetske obnove.

Obnova Akademijinih zgrada zahtjevan je i složen proces jer, dok većina institucija u Zagrebu u pravilu obnavlja tek jedan objekt, Hrvatska akademija obnavlja ih čak osam, ukupne površine oko 30 tisuća četvornih metara, od čega samo površina Gliptoteke, sastavljene od četiri zasebne zgrade, iznosi 11 tisuća četvornih metara. Riječ je usto o zaštićenim kulturnim dobrima koja se uvrštavaju

među najreprezentativnije zgrade i interijere XIX. stoljeća u Zagrebu i Hrvatskoj.

Prije početka obnove provedene su mjere zaštite muzejske građe, zbirki i umjetničkog inventara te je osiguran privremeni smještaj djelatnika u Akademijinih zgradama koje su trenutno izuzete od obnove. U Knjižnici HAZU na Strossmayerovu trgu djeluje Uprava i tu se odvijaju sve javne i druge Akademijine aktivnosti. U Knjižnici te u zgradi u Ulici Ante Kovačića 5 smještene su i stručne službe i veći dio djelatnika znanstvenih i muzejsko-galerijskih jedinica.

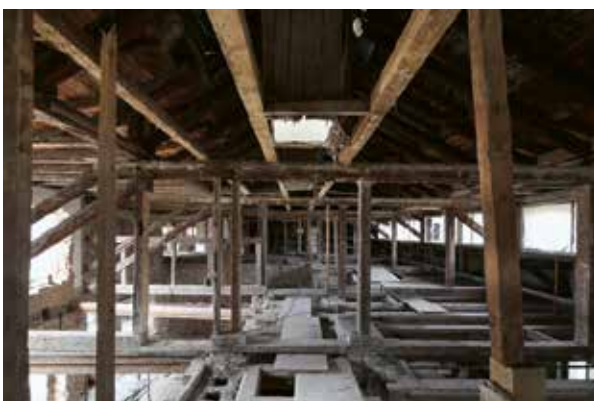
Ukupna vrijednost ugovorenih radova konstrukcijske obnove iznosi 48,5 milijuna eura, što uključuje i izradu projektne dokumentacije, pakiranje umjetnina za izmještanje, kao i troškove preseljenja u privremenu čuvaonicu. Konstrukcijska obnova financira se sredstvima Fonda solidarnosti Europske unije i nacionalnim sredstvima (državni proračun).

Za cjelovitu i energetska obnovu zgrada koja se financira iz Nacionalnog plana za oporavak i otpornost (*EU Next generation*) ukupno je prijavljen iznos od 76,7 milijuna eura za sedam zgrada, tako da ukupna vrijednost konstrukcijske, energetske i

cjelovite obnove Akademijinih zgrada, prema podacima iz travnja 2024., iznosi 125,2 milijuna eura.

Središnja Akademijina zgrada, neorenesansna palača HAZU, izgrađena je prema projektu bečkog arhitekta Friedricha Schmidta neposredno prije potresa u studenom 1880., kada je pretrpjela manja oštećenja, koja su popravljena, te je palača svečano otvorena 1884. Ponovno je oštećena u potresima 2020., pa je u prosincu 2022. započela konstrukcijska obnova. Najznačajniji zahvati u sklopu konstrukcijske obnove bili su izvedba četiri ugaone armiranobetonske jezgre od podruma do potkrovlja te ojačanje svih međukatnih konstrukcija.

Na svodovima atrija u svim etažama i na stropovima dvorana i salona ispod postojeće boje utvrđeno je postojanje historicističkih oslika koje je radio Herman Bollé 1877. – 1880. i projektom obnove predviđeno je njihovo restauriranje.

Sklop Gliptoteke HAZU u Medvedgradskoj ulici čine četiri velike zgrade ukupne površine 11 tisuća četvornih metara. Nekada je to bio tvornički sklop kožare koji je građen nakon potresa 1880., nekoć najveći industrijski sklop zgrada u Zagrebu i Hrvatskoj. Tvornica kože prestala je s radom 1937., a već 1940. zgrade su dobile muzejsku namjenu – Gipsoteku Grada Zagreba kao prvi muzej u Hrvatskoj specijaliziran za područje kiparstva s ciljem sakupljanja skulptura i modela hrvatskih umjetnika te sadrenih odljeva hrvatskoga kiparskog naslijeđa i antičke skulpture.

Najveći i najzahtjevniji zahvati konstrukcijske obnove četiri zgrade Gliptoteke jesu izvedba novih armiranobetonskih zidova s unutrašnje strane zgrada te ojačanje zidova s armaturom u sljubnicama fasadnih opeka po kojima su zgrade Gliptoteke prepoznatljive. Čak 71.000 novih fasadnih opeka izrađenih po mjeri u Italiji ugrađena je kao zamjena za oštećene opeke, koje nemaju samo estetsku nego i konstrukcijsku zadaću. Obnovljena su i ojačana potkrovlja zgrada sa sačuvanim izvornim drvenim konstrukcijama te je postavljen novi pokrov crijepom.

Palača Prister na Strossmayerovu trgu 2, u kojoj je Arhiv HAZU i Akademijin Zavod za povijesne i društvene znanosti, neobarokna je palača za koju su 1893. projekt izradili poznati zagrebački arhitekti Leo Hönigsberg i Julije Deutsch. Palača je većim dijelom sačuvana u izvornom obliku, pa je konstrukcijska obnova bila uvjetovana očuvanjem i restauriranjem izvornih interijera u prostoru reprezentativnog stubišta i u salonima na prvom katu. Ojačani su zidovi i međukatne konstrukcije, učvršćeni su svodovi podruma, staro drveno i oštećeno krovništvo zamijenjeno je novom metalnom konstrukcijom te je postavljen novi pokrov crijepom. Kako bi se osigurali potrebni mikroklimatski uvjeti za arhivsku građu, postavljeni su novi instalacijski sustavi za grijanje, hlađenje i ventilaciju.

Vila Ehrlich-Marić u Ulici Ivana Gorana Kovačića 37, u kojoj se nalazi Hrvatski muzej arhitekture HAZU, smještena na najvišem položaju nekadašnjega ljetnikovačkog predjela Josipovca, izvorno je građena 1890. u stilu romantičnog historicizma (autor Mijo Geher), a zatim je 1928. radikalno preoblikovana u duhu neoklasicizma i *art decoa* prema projektu Aladara Baranyaija. U vili je nakon 1945. stanovao i umro Vladimir Nazor, a sredinom 20. stoljeća bila je poznata po majstorskim arhitektonskim radionicama Drage Iblera i Drage Galića. Tijekom 130 godina postojanja doživjela je veći broj arhitektonskih preinaka koje nisu bile uvijek konstrukcijski prikladne, što je u izvedbi konstrukcijske obnove iziskivalo velike i temeljite graditeljske zahvate kako bi se zgrada statički stabilizirala i konstrukcijski ojačala. Osim ojačanja svih nosivih zidova te izvedbi novih ili bitno ojačanih međukatnih konstrukcija u svim etažama, izvedeni su potpuno novi betonski temelji, nova konstrukcija krovništva s novim pokrovom i instalacije koje će osigurati suvremene standarde za postizanje mikroklimatskih uvjeta primjerenih muzejskim prostorima.

U **Akademijinoj zgradi u Gundulićevoj 24** smješteno je nekoliko Akademijinih znanstvenih jedinica, Arhiv za likovne umjetnosti i Hrvatski muzej medicine i farmacije. Zgrada je temeljito konstrukcijski obnovljena u svim etažama – ojačani su svi nosivi zidovi i međukatne konstrukcije te je značajnije obnovljen prizemni dio zgrade u gabaritu stare oštećene građevine.

Palača Vranyczany-Dobrinović s ulazom iz Hebrangove ulice i Strossmayerova trga djelo je bečkog arhitekta Otta von Hofera, a izgrađena je 1883. U palači su smješteni Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Kabinet grafike HAZU, Kabinet za arhitekturu i urbanizam HAZU te dio stručnih službi Akademije. Konstrukcijska obnova palače započela je u veljači 2023. te je do sada izvedena trećina planiranih radova. Palača se temeljito konstrukcijski obnavlja, što obuhvaća ojačanje nosivih zidova i međukatnih konstrukcija u svim etažama, izvedbu novoga čeličnog krovništva s novim pokrovom i izvedbu svih instalacija, posebno onih koje će osigurati zadovoljavajuće mikroklimatske uvjete za smještaj umjetnina u izložbenim prostorima i čuvaonicama. Obnavlja se i dvorišna zgrada te vrtno dvorište, jedno od nekoliko izvorno očuvanih u Donjemu gradu.

Palača Drašković u Opatičkoj 18, poznata još i pod nazivom Narodni dom, s prepoznatljivom Preporodnom dvoranom, bila je prvo sjedište Akademije, a danas je ondje smješten Akademijin Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe.

Palača Karla Draškovića podignuta je 1839., vjerojatno prema projektu Bartola Felbingera, s obilježjima radikalnoga klasicizma. Radovi na konstrukcijskoj

obnovi započeli su u studenome 2023., a zbog brojnih konzervatorskih ograničenja uslijed izvorno sačuvanih interijera i novopronađenih zidnih i stropnih oslika, obnova je zahtjevna te je ojačanje zidova i međukatnih konstrukcija podređeno potrebi očuvanja spomeničkih svojstava. Obnovit će se i vrt na istočnoj padini prema Radićevoj ulici, kao jedan u nizu vrtova gornjogradskih palača na potezu od Kamenitih vrata do Vrazova šetališta i Popova tornja.

Cjelovita obnova Akademijinih zgrada, osim bitnog pojačanja konstrukcijske nosivosti, podrazumijeva infrastrukturno i energetske osuvremenjivanje te tehnološku i funkcionalnu modernizaciju, što je iznimno važno jer sve zgrade većim dijelom imaju javnu namjenu s muzejsko-galerijskim i knjižnično-arhivskim sadržajima te znanstvenim zbirkama. Sve zgrade bit će prilagođene kretanju osoba smanjene pokretljivosti, pa će se, između ostalog, ugraditi dizala i rampe.

Obnova i osuvremenjivanje Akademijinih zgrada unaprijedit će ne samo rad HAZU kao najviše znanstvene i umjetničke institucije u Hrvatskoj već će to biti velik doprinos kulturnom životu Zagreba i unapređenju kulturnog turizma, a ujedno će se dugoročno riješiti pitanje kvalitetnog očuvanja vrijednih kulturnih dobara od nacionalne važnosti. Zbog svojih spomeničko-kulturnih vrijednosti i položaja u gradu, reprezentativne Akademijine zgrade nakon završetka cjelovite obnove moći će se još više afirmirati kao mjesta i prostori kulturnog i znanstvenog predstavljanja Akademijinih aktivnosti te brojnih drugih javnih događanja najviših znanstvenih, umjetničkih i kulturnih vrijednosti. ●

Renovation of the Croatian Academy Buildings

In 2022, the Croatian Academy of Sciences and Arts launched the renovation of eight of its Zagreb-based buildings damaged in the 2020 earthquakes. The structural reinforcement as the first phase of the works started in August of the same year on the Prister house on Strossmayer Square and it is about to be finalised soon. The structural reinforcement has been done in the spaces occupied by the Academy Library at 24/1 Gundulićeva Street and in the Prister house. The second half of 2024 has been designated as the period that will see the completion of the structural works on the following buildings owned by the Croatian Academy of Sciences and Arts: the Ehrlich-Marić Villa (Croatian Museum of Architecture), Academy Palace, Glyptothek, the Dobrinović mansion, and the Drašković mansion (the former National Hall with the Revival Stateroom). This phase will be followed by comprehensive renovation works enabling the usability of the buildings and energy renovation, all of which is planned for completion in mid-2026.

The Croatian Academy has embarked on a demanding and complex project because, unlike other institutions in Zagreb, it has to ensure the renovation of eight buildings and a total area of around 30,000 square meters. In addition, all these structures are protected cultural assets and represent some of the most

representative 19th-century works of architecture and interior design in Zagreb and Croatia.

The renovation works have been financed by the European Union Solidarity Fund, the Republic of Croatia and Croatia's Recovery and Resilience Plan (EU Next Generation). According to the data provided in April 2024, the total value of all the works that are planned for the Academy's buildings amounts to Euro 125.2 million.

In addition to the essential reinforcement of the load-bearing structures, the comprehensive renovation works on the eight buildings entails infrastructural and energy refurbishment as well as technological and functional modernisation.

The implementation of the renovation project will not only improve the work of the Croatian Academy as the highest scientific and artistic institution in Croatia but will also represent a great contribution to the cultural life in Zagreb. It will enhance cultural tourism and enable a long-term solution for the protection of valuable and nationally significant heritage. Due to their status as cultural assets and monuments, as well as their central position in the city, the representative buildings of the Croatian Academy will after the renovation serve as venues and spaces for the Academy's cultural and scientific activities, in addition to numerous other public events of the highest scientific, artistic and cultural value. ●

ZAKLADA
HRVATSKE AKADEMIJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI
UTEMELJENA 1860. – OBNOVLJENA 1993.

UTEMELJITELJI

HRVATSKI SABOR

GRAD RAB

ZAGREBAČKI VELESAJAM

ŠKOLSKA KNJIGA

PLIVA

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

ZAGREBAČKA BANKA

PRIVREDNA BANA

OBITELJ TORBAR

OBITELJ M. I F. VERBIČ

INA INDUSTRIJA NAFTE

GRAD ZAGREB

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ

STIPAN IBLIĆ-PROČ

Zaklada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Akademik Zvonko Kusić

Zaklada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti osnovana je 1993. sa zadaćom unapređivanja kulture, umjetnosti, znanosti i odgoja, kao bitnih čimbenika duhovnog, gospodarskog, političkog i sveopćeg napretka Hrvatske, kroz potpomaganje izdavačke djelatnosti, pomaganje organiziranja znanstvenih skupova, uspostavljanje posebnih znanstvenih središta, otkup umjetnina, unapređivanje kulture, umjetnosti i znanosti te davanje stipendija i nagrada za posebna dostignuća na području znanosti i umjetnosti.

Osnutkom Zaklade Akademija je nastavila svoju tradiciju mecenatstva u kulturi, znanosti i umjetnosti započetu još u doba svojeg utemeljitelja i pokrovitelja Josipa Jurja Strossmayera, a koja je bila prekinuta nakon godine 1945. Povijest Hrvatske akademije može se u dobroj mjeri pratiti upravo kroz povijest pojedinih zaklada. Nakon što je na njegov prijedlog Hrvatski sabor 29. travnja 1861. donio odluku o osnutku Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, biskup Strossmayer utemeljio je zakladu kojoj je darovao 20.000 forinti za izgradnju Akademijine palače, a još prije osnutka zaklade u prosincu 1860. darovao je za utemeljenje Akademije 50.000 forinti. Strossmayerov domoljubni čin slijedili su i drugi dobrotvori, građani i institucije, pa je početna glavnica porasla na 160.000 forinti.

U krilu Akademije nastale su i druge zaklade: Zaklada Julija Bubanovića (1894.), Zaklada Strossmayerova za Galeriju slika (1900.), koja je imala

veliku ulogu u kupnji slika za obogaćivanje Galerije, Zaklada za spomenik J. J. Strossmayeru (1905.), Zakladnica dr. Franje Račkoga (1913.), Zaklada Tadije Smičiklase i Zaklada grofa Pejačevića (1916.), Zaklada Marka pl. Crljena i Zaklada Tiskare Narodnih novina (1929.), Zaklada Trumbić i Zaklada Marković (1941.). U ograničenom opsegu zakladna djelatnost nastavljena je i u razdoblju 1941. – 1945., kad dolazi do postupnog gašenja svih Akademijinih zaklada.

No i nakon 1945. građani, među njima i mnogi hrvatski iseljenici, Akademiji su darovali umjetnine velike vrijednosti, kuće i stanove, s povjerenjem da će njihove donacije biti maksimalno zaštićene i pristupačne ne samo kulturnoj javnosti nego i budućim generacijama jer poznato je bilo pravilo da Akademija čuva darovanu imovinu, osobito nekretnine.

Uspostavom slobodne i samostalne Hrvatske i demokratskog sustava početkom 1990-ih godina stvorene su pretpostavke za nesmetan rad Hrvatske akademije i unapređenje njezine djelatnosti. Tako je, među ostalim, na inicijativu akademika Ivana Supeka, tadašnjeg predsjednika HAZU, donesena odluka da se osnuje Zaklada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti koja je službeno utemeljena odlukom Skupštine HAZU 29. lipnja 1993.

Odbor za osnivanje Zaklade HAZU odlučio je da se odmah započne s obavještavanjem organizacija potencijalnih utemeljitelja Zaklade s naznakom koje bi koristi mogle proizaći iz njihova članstva u Zakladi

kako bi se na taj način što bolje pripremio prikupljanje sredstava za temeljnu glavnica Zaklade. Prvih sedam donatora bili su Grad Rab (1993.), Zagrebački velesajam (1993.), Školska knjiga (1993.), Pliva (1994.), Hrvatska gospodarska komora (1995.), Zagrebačka banka (1995.) i Privredna banka Zagreb (1995.), a kasnije su im se pridružili i Hrvatski sabor (1998.), Obitelj Torbar (2002.), INA Industrija nafte (2005), dr. Margarita i dr. Fedor Verbič (2005.), Grad Zagreb (2005.), akademik Dragutin Tadijanović (2005.) i Stipan Bilić-Prčić (2008.). Svi su oni stekli status utemeljitelja Zaklade, a njihova imena uklesana su u kamenu ploču smještenu 2003. u atriju palače HAZU, gdje se čuva i Bašćanska ploča. Manja sredstva u Zakladu su unijeli njezini podpiratelji: Elka, Zagreb (1994.), RIZ-odašiljači, Zagreb (1994.), Astra Internacional, Zagreb (1994.), Vodovod-Osijek (1994.), Intercommerce Export-Import, Umag (1994.), Končar-Elektroindustrija, Zagreb (1994.), Hrvatska turistička zajednica, Zagreb (1994.), Industrogradnja, Zagreb (1994.), prof. dr. Milan Randić, SAD (1994.), Milan Vojvodić, SAD (1994.), HPT Zagreb (1995.) i Visoka vinska akademija Slavonije (2006.).

Najveću donaciju dao je hrvatski iseljenik Stipan Bilić-Prčić. On je 2008. sa Zakladom HAZU sklopio ugovor o darivanju kojim joj nakon smrti ostavlja sva novčana sredstva na računima u Hrvatskoj i Švicarskoj (u visini od oko deset milijuna kuna) te kuću u Zagrebu kako bi se ta imovina koristila za opće kulturne namjene te za razvoj znanosti i umjetnosti u Hrvatskoj. Zaklada se obvezala dodjeljivati godišnju književnu nagradu s donatorovim imenom i dvije potpore ponajboljim učenicima Gimnazije dr. Mate Ujevića u Imotskom.

Bard hrvatskog pjesništva akademik Dragutin Tadijanović Zakladi HAZU donirao je 750.000 kuna i autorska prava na svoja djela, pod uvjetom da se osnuje poseban fond Nagrada Dragutina Tadijanovića iz kojeg bi se dijelile studentske stipendije za studente iz Brodsko-posavske i Ličko-senjske županije te pjesnička nagrada.

Zakladom HAZU upravlja Upravni odbor, kojem je od 2019. predsjednik akademik Zvonko Kusić. U razdoblju 1993. – 1998. predsjednik je bio akademik Smiljko Ašperger, a 1998. – 2019. akademik Velimir Neidhardt. Uz akademika Zvonka Kusića, Upravni odbor Zaklade čine i akademici Jakša Barbić, Andrej Dujella, Franjo Tomić, Mislav Ježić, Pavao Pavličić, Vladimir Marković, Zoran Juranić i Leo Budin kao predstavnici razreda Akademije. Iz redova utemeljitelja članovi su Upravnog odbora dr. sc. Ante Žužul, predstavnik Školske knjige d. d., Ljiljana Mavretić, predstavnica Privredne banke Zagreb d. d., Luka Burilović, predstavnik Hrvatske gospodarske komore, Dubravka Jusić, predstavnica Zagrebačke banke d. d., i Renata Suša, predstavnica Zagrebačkog

velesajma d. o. o. Članovi su Nadzornog odbora Zaklade HAZU akademik Stanislav Tuksar (predsjednik) te akademici Ivan Gušić i Ivo Senjanović.

Upraviteljica Zaklade HAZU od 2020. jest Sara Sanela Butorac. Prvi upravitelj, 1993. – 2014., bio je prof. dr. sc. Slobodan Kaštela, a 2014. – 2020. Marina Štancl. Prvu donaciju Zaklada je uručila 1996. za obnovu u ratu oštećene Gradske knjižnice u Dubrovniku, a 1997. donirana je pomoć Vukovaru za obnovu Memorijalnog i znanstvenog centra nobelovca Lavoslava Ružičke u njegovoj rodnoj kući.

Materijalnim jačanjem Zaklade HAZU stvoreni su uvjeti da se 1999. raspiše prvi javni natječaj za potpomaganje zakladnih aktivnosti – izdavačke djelatnosti, organiziranja znanstvenih skupova, razvijanja znanstvenoistraživačkog i umjetničkog rada, otkupa umjetnina te nagrađivanja važnih dostignuća na području znanosti i umjetnosti. Nakon toga prvog natječaja s 250.000 kuna financirano je 16 projekata. Nakon natječaja provedenog 2023., kada je s milijun kuna, odnosno 132,722 eura financirano 177 projekata, Zaklada HAZU do sada je ukupno financirala 2.956 projekata i izdavanje preko 1.470 knjiga s 27,3 milijuna kuna, odnosno 3,62 milijuna eura.

Osnutkom i djelovanjem Zaklade HAZU Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti pomogla je hrvatskoj znanstvenoj i kulturnoj javnosti, koja je dobila važan izvor financiranja svojih potreba. Kao savjest hrvatske nacije, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti osnutkom svoje Zaklade postala je svijetao primjer kako bi trebalo raditi te potvrdila vjernost svojoj tradiciji. Zaklada HAZU otvorena je za nove donacije hrvatskih građana i institucija iz domovine i iseljeničtva kako bi u još većoj mjeri ispunjavala zadatke zbog kojih je osnovana na dobrobit daljeg razvoja svih područja znanstvenog i umjetničkog rada te Hrvatske u cjelin. ●

The Foundation of the Croatian Academy of Sciences and Arts

The Foundation of the Croatian Academy of Sciences and Arts was founded in 1993 with the goal of promoting culture, art, science and education as essential elements of Croatia's spiritual, economic, political and general progress. It achieves this goal by supporting the publishing and organisation of scientific conferences, the establishment of special scientific centres, the purchase of artworks, the improvement of culture, art and science, as well as by granting scholarships and awards for special achievements in the field of science and art.

With the establishment of the Foundation, the Croatian Academy continued its tradition of patronage in culture, science and art, which began in the era of its founder and patron Josip Juraj Strossmayer, but was interrupted after 1945. But even after that, Croatian residents and emigrants donated valuable artworks, houses and apartments to the Academy with the confidence that their donations would be maximally protected and made accessible to cultural professionals and the public, as well as to future generations. The establishment of a free and independent Croatia and a democratic system in the early 1990s created conditions for the smooth operation of the Croatian Academy and the improvement of its activities, which led to the establishment of the CASA Foundation in 1993 when an invitation was sent to potential donors. The first seven donors were the City of Rab, the Zagreb Fair, the Školska knjiga publishing company, the Pliva pharmaceutical company, the Croatian Chamber of Commerce, and Zagrebačka and Privredna banks. They were later joined by the Croatian Parliament,

the Torbar Family, the INA oil company, Dr. Margarita and Dr. Fedor Verbič, the City of Zagreb, Dragutin Tadijanović and Stipan Bilić-Prcić. The financial revitalisation of the CASA Foundation allowed for the first public call for funding to be launched in 1999 to support publishing activities, scientific conferences, scientific research, artistic work, and art purchases, and to reward important achievements in science and art. The CASA Foundation has so far funded a total of 2,956 projects and the publication of over 1,470 books with HRK 27.3 million, or EUR 3.62 million. The Foundation accepts new donations from Croatian citizens and institutions in Croatia and abroad. ●

Kronika Past Events

Nagrade i priznanja

Prizes and Commendations

Više članova Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti godine 2023. za svoj je rad nagrađeno državnim nagradama i najvišim priznanjima.

ODLIKOVANJA:

Predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović odlikovao je Redom kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom akademika Ivu Šlause, Redom Ante Starčevića akademika Andriju Kaštelana, a Redom hrvatskog pletera člana suradnika HAZU prof. dr. sc. Roberta Matijašića.

NAGRADA VLADIMIR NAZOR:

Akademik Frano Parać primio je Nagradu *Vladimir Nazor* za životno djelo na području glazbe.

DRŽAVNA NAGRADA ZA ZNANOST:

Akademik Vladimir Paar primio je Državnu nagradu za znanost za životno djelo za područje prirodnih znanosti, a akademik Mladen Obad Šćitaroci Državnu nagradu za znanost za životno djelo za područje tehničkih znanosti.

NAGRADA HAZU:

Nagradu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u Republici Hrvatskoj za 2022. na svečanosti u povodu Dana HAZU 27. travnja 2023. dobili su: za područje društvenih znanosti prof. dr. sc. Ivan Jurković i izv. prof. dr. sc. Violeta Moretti, za područje matematičkih, fizičkih i kemijskih znanosti prof. dr. sc. Hrvoje Buljan, za područje prirodnih znanosti dr. sc. Melita Peharda Uljević, za područje medicinskih znanosti izv. prof. dr. sc. Goran Augustin, za područje filoloških znanosti dr. sc. Anja Nikolić-Hoyt, za područje književnosti Robert Međurečan, za područje likovnih umjetnosti prof. dr. sc. Zlatko Karač i doc. dr. sc. Alen Žunić, a za područje glazbene umjetnosti i muzikologije dr. sc. Katja Radoš-Perković.

In 2023, several members of the Croatian Academy of Sciences and Arts were presented with state awards and the highest recognitions for their work.

ORDERS:

The President of the Republic of Croatia, Zoran Milanović, awarded Full Academy Member Ivo Šlaus with the Order of Prince Trpimir with necklace and the Morning Star, Full Academy Member Andrija Kaštelan with the Order of Ante Starčević, and Associate Academy Member Professor Robert Matijašić, PhD, with the Order of the Croatian Interlace.

VLADIMIR NAZOR AWARD:

Full Academy Member Frano Parać received the Vladimir Nazor Award for his life's work in the field of music.

STATE AWARD FOR SCIENCE:

Full Academy Member Vladimir Paar received the State Lifetime Achievement Award for Science in the field of natural sciences, and Full Academy Member Mladen Obad Šćitaroci received the State Lifetime Achievement Award for Science in the field of technical sciences.

CROATIAN ACADEMY AWARD:

The awards of the Croatian Academy of Sciences and Arts for the highest scientific and artistic achievements in the Republic of Croatia in 2022 were presented on 27 April 2023 at the ceremony on the occasion of the Croatian Academy Day. The winners are: Professor Ivan Jurković, PhD, and Associate Professor Violeta Moretti, PhD, for social sciences; Professor Hrvoje Buljan, PhD, for mathematical, physical and chemical sciences; Dr Melita Peharda Uljević for natural sciences; Associate Professor Goran Augustin, PhD, for medical sciences; Dr Anja Nikolić-Hoyt for philological sciences; Robert Međurečan for literature; Professor Zlatko Karač, PhD, and Assistant Professor Alen Žunić, PhD, for fine arts; and Dr Katja Radoš-Perković for musical art and musicology.

Događanja u HAZU u 2023.

Events at the Croatian Academy in 2023

OBNOVA POVIJESNOG SREDIŠTA ZAGREBA NAKON POTRESA

U Knjižnici HAZU 26. siječnja 2023. predstavljen je zbornik *Obnova povijesnog središta Zagreba nakon potresa – pristup, problemi i perspektive* koji sadrži priopćenja sa znanstveno-stručne konferencije održane 27. svibnja 2021. u organizaciji Znanstvenog vijeća za arhitekturu, urbanizam i uređenje prostora HAZU, koje je i nakladnik zbornika. Urednici su akademik Branko Kincl i prof. dr. sc. Zlatko Karač.

Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt uvodno je podsjetio da je Hrvatska akademija dva mjeseca nakon prvog potresa 22. ožujka 2020. donijela Izjavu o obnovi Zagreba u kojoj je navedeno sve najvažnije što Zagreb treba učiniti ne samo u obnovi nego i daljnjem razvoju. Kako je istaknuo akademik Branko Kincl, taj je zbornik do sada najopsežnija, znanstveno profilirana i interdisciplinarnim obuhvatom najkompleksnija publikacija kojom Znanstveno vijeće HAZU želi pridonijeti uspješnosti obnove Zagreba. Zbornik sadrži 22 ekspertna autorska teksta koja je napisalo oko 50 autora, a organiziran je, prema strukturi konferencije, u četiri tematske sesije izrazito interdisciplinarnog obuhvata, pa su pojedine problemske aspekte poslijepotresne obnove obradili istaknuti znanstvenici iz svih relevantnih područja; arhitekti i urbanisti, građevinski i geodetski inženjeri, elektrotehnički i strojarski inženjeri, biolozi-ekolozi, geolozi-seizmičari, povjesničari umjetnosti, konzervatori, dizajneri, urbani sociolozi, politolozi, ekonomisti, pravnici... Uz članove Znanstvenog vijeća za arhitekturu, urbanizam i uređenje prostora, među

pozvanim su ekspertima i profesori s više fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te stručnjaci s nekoliko instituta i iz gradskih zavoda. Na taj način fokus obnove Zagreba s dosadašnjih je primarno fizičkih (naglašeno konstrukcijskih) aspekata rekonstrukcije grada proširen na niz drugih problemskih razina, npr. očuvanje i obnovu urbane kulture, povijesno-identitetski kôd Zagreba i njegov spomenički supstrat te demografski, društveni, ekonomsko-financijski i ambijentalni segment cjelovite urbane obnove. Praktičnu aplikativnu vrijednost ima završni blok zbornika – Zaključci konferencije – gdje se donose ključni stavovi i preporuke za postupanje, sistematizirani u „15 teza za bolju obnovu Zagreba“. Njih je predstavio Zlatko Karač posebno istaknuvši potrebu revitalizacije identitetskih vrijednosti Zagreba te istaknuvši da identitet Zagreba treba posvijestiti, a ne mijenjati ga. (M. L.)

RECONSTRUCTION OF THE HISTORIC CENTER OF ZAGREB AFTER THE EARTHQUAKE

The proceedings *Reconstruction of the Historic Centre of Zagreb After the Earthquake - Approach, Problems and Perspectives* were presented in the Academy Library on 26 January 2023. They contain reports from the scientific conference held on 27 May 2021 and organized by the Academy's Scientific Council for Architecture, Urban Planning and Landscaping, the publisher of the collection. The editors are Full Academy

Member Branko Kincl and Professor Zlatko Karač, PhD.

In his introductory speech, the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt recalled that two months after the first earthquake on 22 March 2020, the Croatian Academy issued a statement on the reconstruction of Zagreb, listing all the crucial things that needed to be done not only in the process of reconstruction, but also in Zagreb's future development. Full Academy Member Branko Kincl explained that the proceedings were the most comprehensive, scientifically profiled and the most complex interdisciplinary publication issued so far. They represent the Scientific Council's contribution to the success of the reconstruction of Zagreb and contain 22 texts written by 50 expert authors, organized according to the structure of the conference in four thematic sessions of a highly interdisciplinary scope. Certain problematic aspects of post-earthquake reconstruction were addressed by prominent scientists from all relevant fields: architects and urban planners, civil and geodetic engineers, electrical and mechanical engineers, biologists-ecologists,

geologists-seismologists, art historians, conservators, designers, urban sociologists, political scientists, economists, lawyers... In addition to the members of the Scientific Council for Architecture, Urban Planning and Landscaping, the invited professionals included professors from several faculties of the University of Zagreb and experts from several state and city institutes. In this way, the focus of Zagreb's reconstruction was expanded from the previously primarily physical (predominantly structural) aspects to a number of other problematic levels, such as the preservation and renewal of urban culture, the historical identity code of Zagreb and its substrate pertaining to monuments, as well as demographic, social, economic-financial and environmental segments of complete urban reconstruction. The final block of the proceedings - Conclusions of the conference - with crucial views and recommendations for action, systematized in "15 Theses for a Better Reconstruction of Zagreb" is very valuable for practical application. It was presented by Zlatko Karač, who particularly emphasized the need to revitalize Zagreb's identity values, saying that the city's identity should be mainstreamed and not changed. (M. L.)

100. OBLJETNICA ROĐENJA AKADEMIKA MATKA PEIĆA

Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi, u suradnji s Gradskim muzejom Požega i Gradskom knjižnicom Požega, organizirao je 3. ožujka 2023. znanstveni skup u povodu stote obljetnice rođenja akademika Matka Peića, istaknutoga hrvatskog književnika i povjesničara umjetnosti rođenog u Požegi 1923. Nakon skupa održanih 2011. i 2013., to je bio treći znanstveni skup o Matku Peiću, a posvećen je njegovim pjesničkim, putopisnim i esejističkim radovima. Predavanja su održali: Milan Bešlić („Matko Peić – slikar“), prof. dr. sc. Lidija Cvikić i izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček („Sveze imenskih riječi u *Skitnjama* Matka Peića“), Mirko Ćurić („Identitetski đakovački putopisi Matka Peića“), Ivana Domanović („Arhivsko gradivo u ostavštini Matka Peića“), Blanka Ćimoti Zima („Put po Europi – tragovima Matka Peića“), Melita Grgić („Matko Peić kao inspiracija djelovanja Udruge zavičajnih

pisaca i slikara Požeško-slavonske županije 'Matko Peić'), prof. dr. sc. Amir Kapetanović („Vrijednosni sudovi i jezična slika svijeta u Peićevim *Skitnjama*“), Kristina Lešić („Poetika rastakanja identiteta – Osvrt na *Liriku* Matka Peića“), izv. prof. dr. sc. Jasminka Najcer Sabljak („Predstavnicu Osječke crtačke škole u djelima Matka Peića“), Ariana Novina („Matko Peić – kroničar Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu“), Lidija Španiček („Likovna ostavština Matka Peića“), Zdeslav Španiček („Matko Peić u gradivu požeškog arhiva“), izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić i doc. dr. sc. Amir Begić („Pristup glazbenom djelu u kontekstu pristupa likovnom djelu Matka Peića“), dr. sc. Vesna Vlašić („Matko Peić kroz novinske članke Ivana Jakovine i Rudolfa Helija“), Andreja Vojnić („Sin zemlje slavonske! Knjižnični dio ostavštine Matka Peića u Gradskom muzeju Požega“) i Tajana Vrhovec Škalamera („Matko Peić na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu – od studenta do profesora“).

Matko Peić 1946. godine diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, a 1951. povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu. Radio je kao knjižničar u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU, predavao u Školi primijenjene umjetnosti, na Akademiji za primijenjenu umjetnost, a 1956. – 1996. na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Istraživao je slikarstvo i kiparstvo, posebno u sjevernoj Hrvatskoj, te europsku umjetnost. Kao književnik najpoznatiji je po svojem putopisnom djelu *Skitnje* iz 1967. Redoviti član HAZU bio je od 1991., a izvanredni od 1977. Umro je u Zagrebu 1999. (M. L.)

BIRTH CENTENARY OF MATKO PEIĆ

The Croatian Academy's Institute for Scientific and Artistic Work in Požega, in cooperation with the Požega City Museum and the City Library, organized on 3 March 2023, a scientific conference to mark the birth centenary of Full Academy Member Matko Peić, a prominent Croatian writer and art historian born in Požega in 1923. After the conferences held in 2011 and 2013, this was the third such gathering dedicated to Matko Peić, his poetry, travelogues and essays. The conference included

the following participants (with the titles of the presentations in the brackets): Milan Bešlić (“Matko Peić – A Painter”), Prof. Lidija Cvikić and Associate Professor Katarina Aladrović Slovaček (“Combinations of Nominals in Matko Peić's *Skitnja*”), Mirko Ćurić (“Identity and Matko Peić's Đakovo Travelogues”), Ivana Domanović (“Archival Material in Matko Peić's Estate”), Blanka Ćimoti Zima (“Travel across Europe – Following Matko Peić's Traces”), Melita Grgić (“Matko Peić as Inspiration for the Activities of the Matko Peić Association of Writers and Painters of Požeško-Slavonska County”), Prof. Amir Kapetanović (“Value Judgments and the Linguistic Image of the World in Peić's *Skitnja*”), Kristina Lešić (“Poetics of Dissolving Identity - Review of Matko Peić's *Lirika*”), Associate Professor Jasminka Najcer Sabljak (“Representatives of the Osijek School of Drawing in Matko Peić's Works”), Ariana Novina (“Matko Peić - Chronicler of the Academy of Fine Arts in Zagreb”), Lidija Španiček (“The Artistic Legacy of Matko Peić”), Zdeslav Španiček (“Matko Peić in the Holdings of the Požega Archive”), Associate Professor Jasna Šulentić Begić and Assistant Professor Amir Begić (“An Approach to the Musical Work in the Context of the Approach to Matko Peić's Artwork”), Dr. Vesna Vlašić (“Matko Peić through Ivan Jakovina and Rudolf Helij's Newspaper Articles”), Andreja Vojnić (“A Son of the Slavonian Land! Matko Peić's Book Collection in the Požega City Museum”) and Tajana Vrhovec Škalamer (“Matko Peić at the Academy of Fine Arts in Zagreb – from A Student to A Professor”).

Matko Peić graduated from the Academy of Fine Arts in Zagreb in 1946, and from the Faculty of Humanities and Social Sciences in 1951 where he studied Art History. He worked as a librarian at the Croatian Academy's Strossmayer Gallery of Old Mas-

ters, taught at the School of Applied Arts, at the Academy of Applied Arts, and from 1956 to 1996 at the Academy of Fine Arts in Zagreb. He researched painting and sculpture, especially in northern Croatia, and European art. As a writer, he is best known for his travelogue *Skitnja (Wanderings)* published in 1967. In 1977, he was elected an extraordinary, and in 1991, a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts. He died in Zagreb in 1999. (M. L.)

ZNANOST U ŽARIŠTU

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti pokrenula je u 2023. ciklus predavanja *Znanost u žarištu* kojima je cilj na zanimljiv i pristupačan način predstaviti rezultate istraživanja Akademijinih znanstvenoistraživačkih i muzejsko-galerijskih jedinica, a koji su jedinstveni u Hrvatskoj. Predavanja su održana u Knjižnici HAZU, a uz članove i djelatnike HAZU prisustvovao je i velik broj zainteresiranih građana, među njima i studenti i srednjoškolci.

Prvo predavanje pod naslovom „O njegovanju (ne)ovisnosti: dubrovačka diplomacija i europske velesile u novom vijeku“ održao je 22. ožujka dr. sc. Lovro Kunčević, viši znanstveni suradnik iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, dok je drugo predavanje, „Od Zagreba do Madagaskara: poletimo s čigramama“, 5. travnja održala upraviteljica Antropološkog centra HAZU doc. dr. sc. Jelena Kralj. Uslijedilo je predavanje upravitelja Antropološkog centra HAZU akademika Marija Šlausa „Kako forenzična antropologija pomaže u rješavanju ubojstva“, održano 19. travnja, a 3. svibnja predavanje „Muke po nasljeđivanju vlasti. Nasljedna križaljka prvog rimskog cara Augusta“ održala je dr. sc. Alka Domić Kunić, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju s Odjela za arheologiju Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU. Predavanje pod naslovom „Što je Elsa-Fluid? To se zna. Eugen Viktor Feller, ljekarnik i investitor“ 17. svibnja održale su prof. dr. sc. Stella Fatović Ferenčić (Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU / Odsjek za povijest medicinskih znanosti) i mr. Jasenka Ferber Bogdan (Kabinet za arhitekturu i urbanizam s Arhivom za likovne umjetnosti HAZU). Dr. sc. Siniša Radović, upravitelj Zavoda za paleontologiju i geologiju kvartara HAZU,

održao je 31. svibnja predavanje „Strategije preživljavanja i prehrana neandertalaca u Vindiji“, dr. sc. Anja Nikolić-Hoyt, upraviteljica Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU, 14. lipnja predavanje pod naslovom „Postoji li konačan popis dijelova čovječjega tijela?“, a 28. lipnja predavanje „Kako je pošlo po zlu? Od srednjovjekovne Europe kompozitnih država do koncepta nacionalnih država XIX. stoljeća“ održao je dr. sc. Damir Karbić, upravitelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu.

Nakon ljetne stanke ciklus je nastavljen 16. listopada, kad je predavanje „Kvarnerski jezični *žgvacet*. Jezična slika Kvarnera kroz kuhinjske lekseme“ održala dr. sc. Nina Spicijarić Paškvan, znanstvena suradnica Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci. Predavanje „O Dalmatincima u Prvom svjetskom ratu (1914. – 1918.)“ 23. listopada održao je prof. dr. sc. Tado Oršolić, upravitelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, a 8. studenoga predavanje „Zašto imati povjerenja u znanost?“ održao je glavni tajnik HAZU akademik Dario Vretenar. „Kako je izgrađen i srušen spomenik kralju Aleksandru I. Karađorđeviću u Varaždinu?“ bila je tema predavanja dr. sc. Vladimira Huzjana, upravitelja Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu 20. studenoga, a ciklus je u 2023. zaključen predavanjem „Od bazičnog otkrića do kliničke primjene – identifikacija novih meta za checkpoint terapiju?“, koje je održala dr. sc. Paola Kučan Brlić iz Zavoda za biomedicinske znanosti HAZU u Rijeci. (M. L.)

SCIENCE IN THE SPOTLIGHT

In 2023, the Croatian Academy of Sciences and Arts launched a series of lectures “Science in the spotlight”, the aim of which is to present unique research results of the Academy’s science-research and museum-gallery units in an interesting and accessible

way. Lectures were held in the Academy Library, and, in addition to Academy members and employees, a large number of interested citizens attended, including university and high school students.

The first lecture entitled “On Fostering (In)Dependence: Dubrovnik Diplomacy and European Superpowers in the New Century” was held on 22 March by Dr Lovro Kunčević, senior research associate of the Academy Institute for Historical Sciences in Dubrovnik, and the second, entitled “From Zagreb to Madagascar: Let’s Fly with the Terns”, was held on 5 April by Assistant Professor Jelena Kralj, PhD, director of the Academy’s Anthropological Centre. The lecture “How Forensic Anthropology Helps Solving Murders” was held on 19 April by Full Academy Member and director of the Anthropological Centre Mario Šlaus, followed by the lecture “Troubles of Inheriting the Throne. Hereditary Crossword Puzzle of the First Roman Emperor Augustus”, held on 3 May by Dr Alka Domić Kunić, senior research adviser at the Archaeology Division of the Academy Institute for Historical and Social Sciences. The lecture “What is Elsa-Fluid? It’s Well-Known. Eugen Viktor Feller, Pharmacist and Investor” was held on 17 May by Professor Stella Fatović Ferenčić, PhD (Academy Institute for History and Philosophy of Science/Division for the History of Medical Sciences) and Jasenka Ferber Bogdan (Academy Cabinet for Architecture and Urbanism with the Archives of Fine Arts). On May 31, Dr Siniša Radović, director of the Academy Institute for Quaternary Palaeontology and Geology, gave his lecture on “Survival Strategies and Diet of Neanderthals in Vindija”, while Dr Anja Nikolić-Hoyt, director of the Academy Linguistic Research Institute, held the lecture entitled “Is There a Definitive List of Parts of the Human Body?” on 14 June. On 28 June, the lecture “How Did it Go Wrong? From Medieval Europe of Composite States to the Concept of Nation States in the 20th Century” was given by Dr Damir Karbić, director of the Academy Institute for Historical and Social Sciences in Zagreb.

After the summer break, the series continued on 16 October with the lecture “Linguistic Stew from the Kvarner Region. A Linguistic Portrait of Kvarner

Through Culinary Lexemes” given by Dr Nina Spicijarić Paškvan, research associate at the Academy Institute for Historical and Social Sciences in Rijeka. On 23 October, Professor Tado Oršolić, PhD, director of the Academy Institute for Historical Sciences in Zadar, gave his lecture on “Dalmatians in the First World War (1914 - 1918)”, and on 8 November, the question “Why Have Confidence in Science?” was answered by the Secretary General of the Croatian Academy Dario Vretenar. “How Was the Monument to King Aleksandar I Karađorđević in Varaždin Built and Demolished?” was the topic of the lecture given on 20 November by Dr Vladimir Huzjan, director of the Academy Institute for Scientific Work in Varaždin. The 2023 cycle was concluded with the lecture “From Basic Discovery to Clinical Application - Identification of New Targets for Checkpoint Therapy” held by Dr Paola Kučan Brlić from the Academy Institute for Biomedical Sciences in Rijeka. (M. L.)

ORATORIJ ZA KRIŽEN IZVEDEN U HAZU

Odsjek za etnologiju Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU organizirao je 24. ožujka 2023. koncert Mješovitoga župnog zbora svete Cecilije iz Jelse koji je u prepunoj Preporodnoj dvorani palače Narodni dom HAZU u Zagrebu izveo oratorij *Za križen* skladatelja i dirigenta Slavka Reljića. Trostavni oratorij sastoji se od niza tradicijskih napjeva za liturgijske i paraliturgijske pjesme koje se u Jelsi pjevaju tijekom korizme i Velikog tjedna. Manji broj napjeva potječe iz Staroga Grada i grada Hvara. Vrhunac oratorija predstavlja izvedba drevne poeme iz XV. stoljeća *Gospin plač*, koja svojim arhaičnim napjevom predstavlja jedinstvenu glazbenu pojavu. Izvodi se u višestoljetnoj procesiji *Za križen*, koja se odvija u noći s Velikog četvrtka na Veliki petak, a obuhvaća šest susjednih župa u središnjem dijelu otoka Hvara, među kojima je i Jelsa. Procesija je 2009. uvrštena na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Prije početka koncerta nazočnima se obratio predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt, koji je spomenuo da je Narodni dom bio prvo Akademijino sje-

dište sve do izgradnje Akademijine palače na Zrinjevcu 1880., a prije toga sjedište hrvatskoga narodnog preporoda, gdje su u ožujku 1848. prihvaćena *Zahtijevanja naroda*, hrvatski politički program kojim se, uz ostalo, traži sjedinjenje Dalmacije s Kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom, a tom je prilikom Josip Jelačić izabran za hrvatskog bana. „Ovdje je 1867. održana prva svečana sjednica naše Akademije, a među prvih 16 akademika bio je i Hvaranin Šime Ljubić, iz Staroga Grada. Akademijin utemeljitelj i pokrovitelj biskup Josip Juraj Strossmayer tom je prilikom održao govor posvećen odnosu vjere i znanosti te simbolici križa, a u ruci je pritom držao križ koji mu je darovao tadašnji papa Pio IX. Križ i manifestacija *Za križen*, koja je postala dio svjetske baštine pod zaštitom UNESCO-a, okupili su i nas ovdje večeras“, kazao je akademik Neidhardt. Spomenuo je i da HAZU dugo i sustavno skrbi za tradicionalnu baštinu hrvatskog naroda, o čemu svjedoči djelovanje Odsjeka za etnologiju, koji je osnovan još 1888. kao Odbor za sabiranje spomenika tradicionalne literature te je najstarija etnološka ustanova u Hrvatskoj. Nazočnima se obratio i voditelj Odsjeka za etnologiju HAZU akademik Dragutin Feletar te jelšanski župnik Stanko Jerčić. (M. L.)

ORATORIO ZA KRIŽEN PERFORMED AT THE CROATIAN ACADEMY

On 24 March 2023, the Ethnology Division of the Academy Institute for Historical and Social Sciences organized the concert of the Mixed Parish Choir of St. Cecilia from Jelsa, which performed the oratorio *Za Križen*, composed and conducted by Slavko Reljić. The concert took place in the crowded Revival Hall of the Academy's National Hall Palace in Zagreb. The three-act oratorio consists of a series of traditional chants for liturgical and paraliturgical songs that are sung in Jelsa during Lent and Holy Week. A smaller number of chants originate from Stari Grad and the town of Hvar. The highlight of the oratorio is the performance of an ancient 15th century poem *Gospin plač* (*Our Lady's Cry*) whose archaic melody represents a unique musical phenomenon. It is performed in the centuries-old procession called *Za Križen* (*On the Cross*), which

takes place on the night of Holy Thursday to Good Friday and gathers six neighbouring parishes in the central part of the island of Hvar, including Jelsa. In 2009, the procession was included in the UNESCO list of intangible cultural heritage of humanity.

Before the start of the concert, the President of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt addressed the audience and recalled that the National Hall was the Academy's first seat until the Academy Palace was built in Zrinjevac in 1880. Prior to that, it was the seat of the Croatian National Revival, where the Croatian political program *Zahtijevanja naroda* (*People's Demands*) was accepted in March 1848. Among other things, the programme called for the unification of Dalmatia with the Kingdom of Croatia and Slavonia. On that occasion, Josip Jelačić was elected Croatian ban. “The first formal session of the Croatian Academy was held here in 1867, and Šime Ljubić, from Stari Grad on Hvar, was among the first 16 full Academy members. On that occasion, the Academy's founder and patron, Bishop Josip Juraj Strossmayer, gave a speech dedicated to the relationship between faith and science and the symbolism of the cross, while holding the cross given to him by the then Pope Pius IX. The cross and the manifestation *On the Cross*, which has become part of the world heritage under the protection of UNESCO, gathered us here tonight,” said Neidhardt. He added the Academy had always taken care of the traditional heritage of the Croatian people in a systematic manner, as evidenced by the work of the Ethnology Division. It was founded in 1888 as the Committee for the Collection of Monuments of Traditional Literature and it is the oldest ethnological institution in Croatia. Full Academy Member Dragutin Feletar, head of the Ethnology Division, and Stanko Jerčić, Jelsa parish priest, also addressed the audience. (M. L.)

11. DANI RANKA MARINKOVIĆA

U spomen na istaknutoga hrvatskoga književnika Ranka Marinkovića u razdoblju 14. – 17. rujna 2023. u Komiži su održani 11. Dani Ranka Marinkovića, bijenalna manifestacija koju od 2002. zajednički organiziraju Grad Komiža i Razred za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Dani su započeli polaganjem vijenaca na grob Ranka Marinkovića i Jakše Fiamenga na Gradskome groblju u Komiži, a svečano ih je u prostorijama Galerije „Boris Mardešić“ u Komiži otvorila gradonačelnica Grada Komiže Tonka Ivčević, nakon čega je predstavljen zbornik znanstvenih radova s prethodnih dana, 10. *Dani Ranka Marinkovića. Kolo oko Marinkovića*. Zbornik je objavljen u sunakladništvu Grada Komiže i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a priredila ga je Martina Petranović. Podijeljen je u dvije veće cjeline, od kojih je prva posvećena stvaralaštvu Ranka Marinkovića, a druga stvaralaštvu i djelovanju Jakše Fiamenga, književnika, Komižanina i dugogodišnjeg suorganizatora i sudionika *Dana* te urednika zbornika. Među dvadesetak su autora,

iz Hrvatske i inozemstva, i Pavao Pavličić, Ana Lederer, Hrvojka Mihanović Salopek, Cvijeta Pavlović i Ivana Žužul. U zaključnim se dijelovima zbornika donosi i *Bibliografija* dosadašnjih izdanja. Ovogodišnji skup pod nazivom *Transgresivne poetike i prakse u stvaralaštvu Ranka Marinkovića i njegovih suvremenika* bio je posvećen raznovrsnim vidovima stvaralaštva Ranka Marinkovića i njegove recepcije u zemlji i inozemstvu, kao i transgresivnim postupcima uočenima u stvaralaštvu Ranka Marinkovića i njegovih suvremenika djelatnih u prostoru hrvatske kulture i umjetnosti od sredine XX. stoljeća do danas. U okviru skupa književnik Joško Božanić održao je književnu večer posvećenu viškoj facendi. (M. P.)

11TH DAYS OF RANKO MARINKOVIĆ

The 11th Days of Ranko Marinković, a biennial conference organised in memory of the prominent Croatian writer Ranko Marinković, was held in Komiža from 14 to 17 September 2023. The event has jointly been organised by the City of Komiža and the Department of Literature of the Croatian

Academy of Sciences and Arts since 2002. The 2023 edition of the conference began by laying wreaths at the graves of Ranko Marinković and Jakša Fiamengo at the City Cemetery in Komiža and the opening ceremony, which was performed by the Mayor of the City of Komiža Tonka Ivčević at the Boris Mardešić Gallery in Komiža. This was followed by the presentation of *the 10th Days of Ranko Marinković – Marinković's Circle*, the proceedings of papers from the previous conference. The book has been co-published by the City of Komiža and the Croatian Academy of Sciences and Arts and edited by Martina Petranović. It is divided into two larger units, the first of which is dedicated to the work of Ranko Marinković, and the second to the work of Jakša Fiamengo, a writer from Komiža, a long-time co-organizer and participant of the Days, and an editor of the proceedings. The twenty authors whose papers have been published in the book come from Croatia and abroad, and include, among others, Pavao Pavličić, Ana Lederer, Hrvojka Mihanović Salopek, Cvijeta Pavlović and Ivana Žužul. The book concludes with *References* containing a list of all previous editions of the proceedings. The 2003 conference focusing on the topic of *Transgressive Poetics and Practices in the Work of Ranko Marinković and His Contemporaries* was dedicated to various aspects of Ranko Marinković's work and its reception in Croatia and abroad, as well as transgressive aspects in Marinković's writing and in the works of authors who have been active in the field of Croatian culture and art from the mid-20th century to today. As part of the gathering, writer Joško Božanić held a literary evening dedicated to *facenda*, an oral non-fiction humorous story originating in Vis. (M.P.)

MALI FESTIVAL POVIJESTI NA LASTOVU

U organizaciji Turističke zajednice Lastovo u suradnji sa Zavodom za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, u razdoblju 18. – 20. travnja 2023. na Lastovu je održan drugi *Mali festival povijesti*. Upraviteljica Zavoda dr. sc. Vesna Miović predavala je o temi „Obrana od kuge u Dubrovačkoj Republici: primjer Lastova“, na osnovi analize četrinstotinjak pisama koja su lastovski

kneževi slali dubrovačkim vlastima u XVII. i XVIII. stoljeću. Osim načina na koji se otok branio od kuge, arhivski spisi pokazuju i kako su Lastovci sudjelovali u izgradnji Lazareta u Dubrovniku.

Dr. sc. Vedran Stojanović iz Centra za humanistiku u Budimpešti govorio je o temi „Lastovo očima stranaca: hodočasnici, putopisci i kartografi do kraja XVII. stoljeća“ i predstavio manje poznate zapise o Lastovu čiji je zajednički nazivnik sličan suvremenoj percepciji pučinskog otoka: dalek i nepristupačan, izvan uhodanih trgovačkih i putničkih putova. Dr. sc. Relja Seferović iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku govorio je o temi „Nadbiskupi pohode Lastovo: vizitacije i propovijedi od Velike Trešnje do pada Dubrovačke Republike“. Istaknuo je da su dubrovački nadbiskupi posjećivali Lastovo prepoznajući njegovu važnost kao granice Dubrovačke Republike, ali i metropolije. Iz zapisa sačuvanih u Arhivu Dubrovačke nadbiskupije kroz duhovnu prizmu iščitavaju se i sasvim svjetovna pitanja, pa se, uza zapažanja o stanju crkava, donose i podaci o broju stanovnika i otočnom gospodarstvu te o specifičnoj ulozi Lastova u cjelokupnom životu Republike.

Festival održan u Kneževu dvoru u Lastovu bio je obogaćen nastupom dua *Kamber-Škobelj* i lokalne klape *Fumari* te gastro-nomskom i enološkom ponudom. (M. L.)

SMALL HISTORY FESTIVAL ON LASTOVO

Organized by the Lastovo Tourist Board in cooperation with the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik, the second Small History Festival was held in Lastovo from 18 to 20 April 2023. The director of the Institute, Dr Vesna Miović delivered a presentation on “The Defence Against the Plague in the Republic of Dubrovnik: The

Example of Lastovo”, based on her analysis of about four hundred letters that the noblemen of Lastovo sent to the Dubrovnik authorities in the 17th and 18th centuries. In addition to the way the island defended itself against the plague, archival records also show how the residents of Lastovo participated in the construction of Lazareti in Dubrovnik.

Dr Vedran Stojanović from the Hungarian Research Centre for Humanities in Budapest spoke on the topic of “Lastovo Through the Eyes of Foreigners: Pilgrims, Travelogue Writers and Cartographers Before the Late 17th Century” and presented lesser-known records about Lastovo that show similarities with the modern perception of this offshore island, namely, that is distant and inaccessible, far from the well-established trade and travel routes. Dr Relja Seferović from the Croatian Academy’s Institute for Historical Sciences in Dubrovnik held a presentation titled “Archbishops Visit Lastovo: Visitations and Sermons from the Velika Trešnja Earthquake to the Fall of the Dubrovnik Republic”. He pointed out that Dubrovnik archbishops visited Lastovo, recognizing its importance not only as the border of the Republic but also of the archdiocese. The records preserved in the Archives of the Dubrovnik Archdiocese show that secular issues were treated through a spiritual prism, so in addition to the notes on the state of the churches, they provide data on the number of inhabitants and the island’s economy, as well as on the specific role of Lastovo in the overall matters of the Republic.

The festival was held in the Duke’s Palace in Lastovo where, in addition to dining and wining, the participants could enjoy the performances of the Kamber-Škobelj duo and the local *a capella* singing group Fumari (M. L.)

ZNANSTVENI KOLOKVIJ O GLAGOLJAŠU DON VLADISLAVU CVITANOVIĆU

Dana 27. travnja 2023. u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru održan je znanstveni kolokvij *Glagoljaš don Vladislav Cvitanović (1894. – 1973.) – povodom pola stoljeća smrti* u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zavoda za

povijesne znanosti u Zadru, te u suorganizaciji Centra za istraživanje glagoljaštva Sveučilišta u Zadru, Zadarske nadbiskupije i Udruge glagoljaša Zadar.

Na kolokvij u sudjelovalo četrnaest znanstvenika i stručnjaka koji su se do sada u svojem znanstvenom i stručnom radu imali priliku susresti s djelovanjem te znanstvenim i stručnim radom don Vladislava Cvitanovića (Veli Iž, 15. veljače 1894. – Zadar, 6. siječnja 1973.). Svoja izlaganja održali su: izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović, Oliver Modrić, prof., Anamaria Perović, prof., Danijela Deković, prof., dr. sc. Grozdana Franov-Živković, Mate Bobanović, prof., fra Izak Špralja, doc. dr. sc. Ljiljana Peričin, izv. prof. dr. sc. Luka Grbić, izv. prof. dr. sc. Ivica Vigato, doc. dr. sc. Ivana Petešić Šušak, izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić te Laura Grzunov, mag. inf. Istaknuta je istraživačka vrijednost Cvitanovićevih popisa glagoljskih rukopisa sa zadarskog područja i njegov prinos očuvanju i obradi hrvatskoglagoljskih spomenika. Time je ujedno predstavljen život i rad don Vladislava Cvitanovića, jednog od najistaknutijih proučavatelja glagoljice, posvećen očuvanju i istraživanju hrvatske glagoljske baštine, glagoljskih matičnih knjiga i knjiga bratovština, glagoljaškog pjevanja, pomorstva i ribarstva, jezika i običaja na području Zadarske nadbiskupije i zadarskoga kraja, a posebno otokā Iža, Premude i Silbe. (T. O.)

SCIENTIFIC COLLOQUIUM ON GLAGOLITIC PRIEST FR. VLADISLAV CVITANOVIĆ

On 27 April 2023, the Academy Institute for Historical Sciences in Zadar hosted the scientific colloquium “Glagolitic Priest Fr. Vladislav Cvitanović (1894 – 1973) – Half a Century Since His Death”. The organizers were the Croatian Academy of Sciences and

Arts and the Institute for Historical Sciences in Zadar, and the co-organizers the Centre for Glagolitic Research of the University of Zadar, the Archdiocese of Zadar and the Glagolitic Association Zadar.

The colloquium gathered fourteen scientists and experts who have had the opportunity to study the scientific and professional work of Fr. Vladislav Cvitanović (Veli Iž, 15 February 1894 – Zadar, 6 January 1973). Presentations were given by Associate Professor Zdenko Dundović, PhD, Oliver Modrić, Anamaria Perović, Danijela Deković, Dr Grozdana Franov-Živković, Mate Bobanović, Fr. Izak Špralja, Assistant Professor Ljiljana Peričin, PhD, Associate Professor Luka Grbić, PhD, Associate Professor Ivica Vigato, PhD, Assistant Professor Ivana Petešić Šušak, PhD, Associate Professor Marijana Tomić, PhD, and Laura Grzunov. They highlighted the research value of Cvitanović's lists of Glagolitic manuscripts from the Zadar area and his contribution to the preservation and analysis of Croatian Glagolitic monuments. In this framework, they also presented the life and work of Fr. Vladislav Cvitanović, one of the most prominent Glagolitic scholars dedicated to the preservation and research of the Croatian Glagolitic heritage, population registers and fraternity books written in the Glagolitic script, Glagolitic singing, as well as seafaring and fishing, language and customs in the Archdiocese of Zadar and Zadar region, and especially on the islands of Iž, Premuda and Silba. (T. O.)

PRVI OKRUGLI STOL O PRAVNOJ ZAŠTITI KUĆNIH LJUBIMACA

U organizaciji Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava HAZU 11. svibnja 2023. u Akademijinoj Preporodnoj dvorani održan je okrugli stol *Pravna zaštita kućnih ljubimaca*, prvi skup u Hrvatskoj posvećen toj temi. Cilj okruglog stola bio je dati doprinos jačanju sigurnosti pravnog prometa kućnim ljubimcima i pravne zaštite kućnih ljubimaca, njihovih uzgajivača, vlasnika, veterinarara, proizvođača hrane i pružatelja svih vrsta usluga na tom području. Kako je kazao predsjednik Znanstvenog vijeća akademik Jakša Barbić, pravna zaštita kućnih ljubimaca obuhvaće-

na je pravnom zaštitom životinja, ali kućni ljubimci zbog položaja u kojem se nalaze zahtijevaju poseban pristup i zasebnu raspravu, pogotovo jer se hrvatska pravna znanost time nije previše bavila. „Pravno gledano, kućni ljubimac je stvar, ali ne u onom tradicionalnom smislu jer radi se o živom biću koje ima pravo na dostojanstven život, dobrobit, hranu odgoj, zdravlje i zadovoljavanje bioloških potreba. Kućni ljubimac je dio obitelji uz kojeg se vlasnici sentimentalno vežu, posebno stariji, djeca i samci. U 2022. u Europskoj je uniji (uz Norvešku i Švicarsku) registrirano 145 milijuna kućnih ljubimaca, što predstavlja porast od 5 milijuna u odnosu na 2021. To znači da u prosjeku svaki treći europski građanin ima kućnog ljubimca, odnosno da prosječno svaka obitelj ima jednog ljubimca“, istaknuo je akademik Barbić.

Dr. sc. Ivana Lohman Janković i dr. Andrea Mihaljević iz Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane Ministarstva poljoprivrede govore su o temi „Kućni ljubimci – izazovi u primjeni postojećeg zakonodavstva o zaštiti životinja i donošenju novog“ i istaknule da velik dio rješavanja pitanja vezanih uz kućne ljubimce spada u djelokrug jedinica lokalne samouprave, stoga i praksa varira.

Na okruglom stolu govorili su i prof. dr. sc. Mirela Župan s Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku na temu „Prekogranični pravni promet kućnim ljubimcima, osobito psima“, izv. prof. dr. sc. Igor Vuletić s istog fakulteta dao je kritički osvrt na kazneno djelo ubijanja ili mučenja životinja, a izv. prof. dr. sc. Ana Đanić, također s osječkoga Pravnog fakulteta, govorila je o temi „Posebna upravna postupanja i provedba nadzora u zaštiti kućnih ljubimaca“. Izv. prof. dr. sc. Dubravka Klasiček i dr. sc. Tomislav Nedić s Pravnog fakulteta u Osijeku govorili su o kućnim ljubimcima u građanskom pravu, dok je o psima kao „žrtvama“ i „počiniteljima“ govorio prof. dr. sc. Krešimir Severin s Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Pravna promišljanja o položaju kućnih ljubimaca u obitelji dala je izv. prof. dr. sc. Sandra Winkler s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Dijana Tomašegović Nikolić iz Hrvatskoga kinološkog saveza predstavila je pravni okvir uzgoja pasa, dok je prof. dr. sc. Ivica Bošković s Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku govorio o utjecaju pravnih propisa na uzgoj hrvatskih pasmina pasa. (M. L.)

FIRST ROUND TABLE ON LEGAL PROTECTION OF PETS

The Croatian Academy's Scientific Council for State Administration, Judiciary and the Rule of Law organized a round table on the *Legal Protection of Pets*, the first such meeting in Croatia dedicated to this particular topic, which was held in the Academy's National Hall on 11 May 2023. The round table aimed to contribute to greater security of transactions and legal protection of pets, food manufacturers and providers of all kinds of services in that area. As Full Academy Member Jakša Barbić, the president of the Scientific Council said, the legal protection of pets has formed part of a wider legal framework for the protection of animals, but, due to their position, pets require a specific approach and an independent discussion, especially since Croatian jurisprudence has not properly dealt with these issues. "From a legal point of view, a pet is a thing, though not in the traditional sense, because it is a living being that has the right to a dignified life, well-being, food, nurturing, health and to have its biological needs met. A pet is a part of the family to which the owners are sentimentally attached, especially the elderly, children and single people. In 2022, 145 million pets were registered in the European Union (including Norway and Switzerland), which represents an increase of 5 million when compared to 2021. This means that on average every third European citizen has a pet, or in other words, on average, every family has one pet," said Full Academy Member Jakša Barbić.

Dr Ivana Lohman Janković and Dr Andrea Mihaljević from the Ministry of Agriculture's Office for Veterinary Medicine and Food Safety spoke on the topic of "Pets - Challenges in Applying Existing Legislation on Animal Protection and the Adoption of

New Legislation”. They pointed out that a large part of pet-related issues falls within the purview of local governments due to which practical approaches to dealing with these issues may vary.

The representatives of the Faculty of Law of the Josip Juraj Strossmayer University in Osijek who participated in the round table included Professor Mirela Župan who spoke about “Cross-Border Transactions of Pets, Especially Dogs”, Associate Professor Igor Vuletić who gave a critical review of the crime of killing or torturing animals, Associate Professor Ana Đanić who gave a speech on “Special Administrative Procedures and Implementation of Supervision in the Protection of Pets”, and Associate Professor Dubravka Klasiček and Dr Tomislav Nedić who spoke about pets from the perspective of civil law. Dogs as “victims” and “perpetrators” were the topic of the speech given by Professor Krešimir Severin from the Veterinary Faculty of the University of Zagreb

Legal considerations on the position of pets in families were presented by Associate Professor Sandra Winkler from the Faculty of Law of the University of Rijeka, the legal framework for dog breeding was presented by Dijana Tomašegović Nikolić from the Croatian Kennel Club while Professor Ivica Bošković from the Faculty of Agrobiotechnical Sciences of the J. J. Strossmayer University in Osijek spoke about the influence of legal regulations on the breeding of Croatian native dog breeds. (M. L)

ANDREA ALESSI – RANORENESANSNI UMJETNIK

U Knjižnici HAZU 16. svibnja 2023. predstavljena je knjiga akademika Andrije Mutnjakovića *Andrea Alessi – ranorenesansni umjetnik / Early Renaissance Artist*, koju je objavio Hrvatski fotografski centar u dva izdanja – na hrvatskom i engleskom jeziku te na albanskom i engleskom jeziku. Riječ je o dopunjenom izdanju objavljenom 1981. na albanskom i 1998. na hrvatskom i engleskom, upotpunjenom majstorskim fotografijama istaknutog fotografa Luke Mjeda. Time se na više od 500 stranica dostojno predstavlja samostalni opus hrvatskoga ranorenesansnog arhitekta i kipara albanskog podrijetla Andrije Alešija, ali i djela nastala

iz suradnje s Jurjem Dalmatincem i u zajednici s Nikolom Firentincem kao povijesni doprinos u oblikovanju hrvatske renesansne arhitekture.

Andrija Aleši rodio se oko 1420. u Draču i redovito se potpisivao kao Dračanin, iako je rano napustio Albaniju. Kao mladić izučavao je kamenoklesarstvo u Zadru. Ostao je u Dalmaciji te se istaknuo oblikovanjem javnih i privatnih palača u Splitu, Rabu i Trogiru, krstionice u Trogiru, reljefa svetog Jeronima i kapela na Marjanu te kapele blaženog Ivana u Trogiru i portala crkve svete Marije na Tremitima, izrađenih u zajednici s Nikolom Firentincem. Krstionica u katedrali svetog Lovre u Trogiru realizirana između 1460. i 1467. prvo je renesansno djelo nastalo u Hrvatskoj, istodobno kada se renesansa počela oblikovati u Italiji i nekoliko desetljeća prije nego što se počela javljati u drugim zemljama Europe. Andrija Aleši umro je oko 1505. u Splitu, a na nadgrobnoj ploči u crkvi Svetog Duha naziva se „Andreas Alexius Epirota Dirachinus nobilis, genere civis Spalatinus ob merita factus“ (Andrija Aleši Epirac Dračanin, zbog svojih zasluga ugledni splitski građanin). Akademik Mutnjaković opširno je predstavio djelovanje Andrije Alešija istaknuvši da je predispozicije za antičko

shvaćanje arhitekture stekao još u Draču, u čijoj je okolici bilo mnoštvo ruševina antičkih spomenika, te ih je nadgradio u novom zavičaju. Na predstavljanju su govorili i predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt, koji je istaknuo zasluge akademika Mutnjakovića za afirmiranje baštine hrvatskih graditelja poput Jurja Dalmatinca i Lucijana Vranjanina, ali i pape hrvatskoga podrijetla Siksta V., koji je urbanistički uredio Rim, a svoja izlaganja održali su i akademik Vladimir Marković i albanski veleposlanik Riza Poda. Luka Mjeda u svojem je pak govoru izrazio zahvalnost konzervatorima i restauratorima zahvaljujući kojima su djela Andrije Alešija sačuvana i nakon više od 500 godina. Na predstavljanju knjige o Andriji Alešiju bili su i veleposlanici Kosova i Sjeverne Makedonije Martin Berishaj i Milaim Fetaj te predstavnici albanske manjine u Zagrebu. (M. L.)

ANDREA ALESSI – AN EARLY RENAISSANCE ARTIST

On 16 May 2023, the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts organised the presentation of the book *Andrea Alessi – an Early Renaissance Artist*

written by Full Academy Member Andrija Mutnjaković. The book was published by Hrvatski fotografski centar (Croatian Photography Centre) in the Croatian and Albanian editions, each of which also comprises an English translation. The texts are updated versions of the 1981 Albanian edition and the 1998 Croatian and English editions. They are equipped with masterful photographs by the esteemed photographer Luka Mjeda. More than 500 pages of the text present the works of Andrea Alessi, the Croatian early Renaissance architect and sculptor of Albanian origin, which he created independently or in collaboration with Juraj Dalmatinac and Nikola Florentinac, and which admittedly represent a historical contribution to the shaping of the Croatian Renaissance architecture. Andrea Alessi was born around 1420 in Durrës and although he left Albania early in his life, he regularly signed his as a Durrësian. At a young age, he studied stonemasonry in Zadar. He stayed in Dalmatia and won acclaim for himself by designing public and private buildings in Split, Rab and Trogir, the baptistery in Trogir, the reliefs of Saint Jerome, the chapel on Marjan and Blessed John's chapel in Trogir as well as the portal of Saint Mary's Church on Tremiti, which he made in association with Nikola Firentinac. The baptismal font in the Cathedral of St. Lawrence in Trogir created between 1460 and 1467, was the first Renaissance work created in Croatia that was realised at the same time when the Renaissance began to take shape in Italy and several decades before it appeared in other European countries. Alessi died around 1505 in Split, and the tombstone of his grave in the Church of the Holy Spirit bears the inscription "Andreas Alexius Epirota Dirachinus nobilis genere civis Spalatinus ob merita factus" (Andrea Alessi from Dyrachium in Epirus became a distinguished citizen of Split due to his merits). Full Academy Member Andrija Mutnjaković presented Alessi's work in detail, pointing out that Durrës and its surroundings abounded in the ruins of ancient monuments and it was where Alessi developed a propensity for the ancient understanding of architecture and built on it in his new homeland. As one of the speakers at the presentation, the president of the Croatian Academy of Sciences and Arts Velimir Neidhardt highlighted the

merits of his colleague Andrija Mutnjaković for affirming the legacy of Croatian architects such as Juraj Dalmatinac and Lucijan Vranjanin, as well as the pope of Croatian origin, Sixtus V, who introduced a plan for the urban transformation of Rome. In addition to Full Academy Member Vladimir Marković and the Albanian ambassador Riza Poda, the photographer Luka Mjeda also gave a speech in which he expressed his gratitude to the conservators and restorers, owing to whom Alessi's works have been preserved even after more than 500 years. The book presentation was also attended by the ambassadors of Kosovo and North Macedonia, Martin Berishaj and Milaim Fetaj, and representatives of the Albanian minority in Zagreb. (M. L.)

100. OBLJETNICA ROĐENJA AKADEMIKA DRAGUTINA FLEŠA

Razred za tehničke znanosti i Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku organizirali su 16. lipnja 2023. u Gradskome muzeju Vukovar svečanu akademiju u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Dragutina Fleša, prvog tajnika Razreda za tehničke znanosti u razdoblju 1997. – 2003.

Prvo predavanje, „Akademik Dragutin Fleš, prvi tajnik Razreda za tehničke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti“, održao je akademik Ignac Lovrek, sadašnji tajnik Razreda; akademik Vitomir Šunjić održao je predavanje „Dragutin Fleš – utemeljitelj organske stereochemije u Hrvatskoj“; akademikinja Vlasta Piližota, voditeljica Akademijina Zavoda u Osijeku, predavanje „Akademik Dragutin Fleš, znanstvenoistraživački rad i povezanost s Leopoldom (Lavoslavom) Ružičkom“, a Ivan Hubalek predavanje „Dragutin Fleš, vukovarski Podunavac (svaštice Vukovarca o Vukovarcima i Vukovaru)“.

Akademik Dragutin Fleš rodio se 1921. u Vukovaru, a umro je 2005. u Zagrebu. Diplomirao je na Kemijskom odjelu Tehničkog fakulteta u Zagrebu 1946. i usavršavao se u SAD-u. Cijeli radni vijek 1946. – 1985. proveo je u kemijskoj industriji, u tvrtkama Pliva, OKI i Ina. Istraživačka područja po kojima je postao poznat u svijetu znanosti stereospecifične su organske reakcije te sinteza, karakterizacija i primjena makro-

molekulskih spojeva. Predavao je kolegij Stereokemija organskih spojeva na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Redoviti član HAZU postao je 1991., a od 1981. bio je izvanredni član. Jedan je od pokretača znanstveno-stručnog skupa *Ružičkini dani* koji se od 1978. svake druge godine održava u Vukovaru. (M. L.)

BIRTH CENTENARY OF FULL ACADEMY MEMBER DRAGUTIN FLEŠ

The Croatian Academy's Department of Technical Sciences and the Institute for Scientific and Artistic Work in Osijek organized a ceremonial conference marking the birth centenary of Full Academy Member Dragutin Fleš, the first secretary of the Department of Technical Sciences from 1997 to 2003. The event took place at the Vukovar City Museum on 16 June 2023.

The first presentation under the title "Full Academy Member Dragutin Fleš, the first Secretary of the Department of Technical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts" was given by the current secretary, Full Academy Member Ignac Lovrek. The presentation of Full Academy Member Vitomir Šunjić was dedicated to "Dragutin Fleš - the Founder of Organic Stereochemistry in Croatia", while that of Full Academy Member Vlasta Piližota, head of the Academy's Institute in Osijek, was focused on "Full Academy Member Dragutin Fleš, Scientific Research and Association with Leopold (Lavoslav) Ružička". Ivan Hubalek presented his speech titled "Dragutin Fleš, a Danubian from Vukovar (A Vukovar Resident's Anecdotes about the People and City of Vukovar)".

Dragutin Fleš was born in 1921 in Vukovar and died in 2005 in Zagreb. He graduated from the Chemistry Department of the Technical Faculty in Zagreb in 1946 and received specialised training in the USA.

His entire working life, from 1946 to 1985, was spent in the chemical industry, in the Pliva, OKI and Ina companies. The research areas to which he contributed and which won him recognition in the world of science were related to stereospecific organic reactions and the synthesis, characterization and application of macromolecular compounds. He taught a course in Stereochemistry of Organic Compounds at the Faculty of Science in Zagreb. From 1981 he served as an extraordinary member and from 1991 as a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts. He was one of the initiators of the *Ružička Days* scientific and professional conference that has been held in Vukovar every other year since 1978. (M. L.)

RIJEKA U DOBA HRVATSKO-UGARSKE NAGODBE

Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci bio je suorganizator znanstvenog skupa *Rijeka u doba Hrvatsko-ugarske nagodbe* održanog 15. i 16. rujna 2023. na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Na skupu su sudjelovali hrvatski i mađarski znanstvenici, a prije svega pravni povjesničari jer je pitanje pripadnosti Rijeke u to doba bilo važno državno-pravno pitanje. Nagodbom su naime Rijeka i njezin kotar označeni kao sporno područje, ali je naknadno na njezin izvornik zalijepljen dodatak (poznat kao „riječka krpica“) prema kojem „grad, luka i kotar Rijeka sačinjavaju posebno s ugarskom krunom spojeno tielo“ o čijem su statusu hrvatska i ugarska strana tek trebale pregovarati. No pregovori nisu nikad održani i Rijeka je faktički postala dio Ugarske, a njezin „privremeni“ status potrajao je punih 50 godina, sve do 1918., i u tom je razdoblju Rijeka ostvarila svoj najveći prosperitet. (M. L.)

RIJEKA IN THE ERA OF THE CROATIAN-HUNGARIAN SETTLEMENT

The Academy Institute for Historical and Social Sciences in Rijeka was a co-organizer of the scientific symposium *Rijeka in the Era of the Croatian-Hungarian Settlement* held on 15 and 16 September 2023 at the Faculty of Law of the University of Rijeka. The symposium gathered Croatian and Hungarian

scholars, especially legal historians, since the issue of Rijeka was an important state and legal issue at the time. The initial settlement marked Rijeka and its district as a disputed area, but subsequently an annex (known as the “Rijeka patch”) was attached to the original, according to which “the city, the port and the district of Rijeka constitute a special body united with the Hungarian crown”, whose status was yet to be negotiated with the Croatian and the Hungarian side. The negotiations, however, never took place and Rijeka effectively became part of Hungary, and its “temporary” status lasted for full 50 years, until 1918. In that period, Rijeka achieved its greatest prosperity. (M. L.)

100 GODINA OD SMRTI VATROSLAVA JAGIĆA

U organizaciji Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu 28. – 30. rujna 2023. u Varaždinu je održan međunarodni znanstveni skup u povodu 100. obljetnice smrti hrvatskoga slavista svjetskoga glasa Vatroslava Jagića na kojem su sudjelovali brojni stručnjaci iz Hrvatske i inozemstva. Jagić je umro 5. kolovoza 1923. u Beču, a pokopan je u Varaždinu, gdje se i rodio 6. srpnja 1838. Bio je gimnazijski profesor u Zagrebu, a 1866., sa samo 28 godina, među prvih 16 članova, postao je najmlađi član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Kao sveučilišni profesor djelovao je u Odesi, Petrogradu, Berlinu i Beču. Znanstveno mu je djelo opsežno i raznoliko i njime je uvelike pomogao da se slavistika po svojim dosezima izjednači s germanistikom i romanistikom. Kako je na otvorenju skupa istaknuo voditelj Zavoda akademik Stjepan Damjanović, o Jagiću se i danas premalo zna u Varaždinu i Hrvatskoj. „Ja neću nimalo pretjerati ako kažem da u ukupnoj povijesti hrvatskog naroda nema deset osoba koje su u svojoj struci značile ono što je Jagić zna-

čio u slavistici. Svi su se otimali za njega, sva sveučilišta, kao što se danas otimaju za sportske zvijezde. On je prava veličina kojoj ne treba nikakvih sentimentalnih dodataka“, rekao je Damjanović. Tajnik Razreda za filološke znanosti HAZU akademik Ranko Matasović istaknuo je da je Jagić prvo ime slavistike i dodao: „Iako je većinu svoje karijere proveo van Hrvatske, on je uvijek ostao osjećajno vezan za svoju domovinu. Nažalost, vrijednosti koje je promovirao Jagić pomalo se gube, ali mi nastojimo ipak ih dalje promovirati.“ Gradonačelnik Varaždina Neven Bosilj izrazio je zadovoljstvo što je Jagić često isticao svoj rodni grad i ponosio se njime svugdje u svijetu. „Nedavno mi je u posjetu bio ukrajinski veleposlanik i rekao: ‘Čast mi je da sam došao u grad Vatroslava Jagića.’ Sama njegova želja da bude pokopan u svom Varaždinu nakon smrti govori o tome koliko mu je Varaždin bio u srcu“, kazao je Bosilj. (M. L.)

VATROSLAV JAGIĆ'S DEATH CENTENARY

The Institute for Scientific Work of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Varaždin organised an international scientific conference marking the centenary of the death of Vatroslav Jagić, a world-renowned Croatian scholar of Slavic studies. The conference was held from 28 to 30 September 2023 in Varaždin and was attended by numerous experts from Croatia and abroad. Jagić died on 5 August 1923 in Vienna but was buried in Varaždin, where he was born on 6 July 1838. He worked as a secondary school teacher in Zagreb, and in 1866, at only 28, he joined the South Slavic Academy of Sciences and Arts where he was the youngest of the first 16 members. He served on the faculty of the universities in Odessa, Petrograd, Berlin and Vienna. His extensive and diverse scholarly work played a significant role in bringing recognition

to the academic accomplishments of Slavic studies and helping them achieve the same status as German and Romance studies.

As was stated at the opening of the conference by the head of the Institute, Full Academy Member Stjepan Damjanović, too little has still been known about Jagić both in Varaždin and Croatia. "It is far from an exaggeration to say that in the entire history of the Croatian nation, it is difficult to find ten people who meant to their professions what Jagić meant to Slavic studies. He was highly sought after, by all universities, just as sports celebrities are today. He was true greatness that needs no sentimental embellishing," said Damjanović. The secretary of the Academy's Department of Philological Sciences, Full Academy Member Ranko Matasović, pointed out that Jagić has been the biggest name in Slavic studies and added: "Although he spent most of his career outside Croatia, he always remained emotionally attached to his homeland. Unfortunately, the values promoted by Jagić are gradually being lost, but we still strive to promote them". The mayor of Varaždin, Neven Bosilj, expressed his satisfaction that Jagić often spoke of his hometown and felt proud of it wherever in the world he was. "Recently, the Ukrainian ambassador visited me and said: 'I am honoured to have come to Vatroslav Jagić's city.' The desire to be buried in his Varaždin after his death speaks of how much Jagić carried Varaždin in his heart," said Bosilj. (M. L.)

IZLOŽBA O NAPOLEONOVOJ CESTI U DALMACIJI

U organizaciji Državnog arhiva u Zadru i Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Splitu od 5. listopada do 3. studenoga 2023. u Zavodu se mogla razgledati izložba *Napoleonova cesta u Dalmaciji – doprinos francuske uprave u razvoju cestogradnje u Dalmaciji početkom XIX. stoljeća*. Autori su izložbe viši arhivist Denis Martinović i arhivistica Karolina Ražov iz Državnog arhiva u Zadru. Otvaranje izložbe na kojem je govorio i voditelj Zavoda akademik Radoslav Tomić pratilo je i prigodno predavanje dr. sc. Josipa Belamarića „Marmontova cesta na Biokovu poviše Brela“. Izložba prikazuje kako je francuska uprava na čelu s generalom Marmontom u Dalmaciji inicirala i

realizirala izgradnju određenih dionica tzv. Napoleonove ceste koja je trebala prolaziti cijelom dužinom Ilirskih pokrajina, od Ljubljane do Dubrovnika i dalje prema jugu. Segmenti koji su izgrađeni za vrijeme francuske uprave danas su zaštićeni dio graditeljske baštine Republike Hrvatske. (M. L.)

EXHIBITION ON NAPOLEON'S ROAD IN DALMATIA

The exhibition *Napoleon's Road in Dalmatia - the Contribution of the French Administration to Road Construction in Dalmatia in the Early 19th Century*, organized by the Croatian Academy's Institute for Scientific and Artistic Work in Split and the State Archives in Zadar, was on show at the Institute from 5 October to 3 November 2023. The exhibition was curated by the senior archivist Denis Martinović and the archivist Karolina Ražov, both from the State Archives in Zadar. At the exhibition opening, the head of the Institute, Full Academy Member Radoslav Tomić addressed the audience with a few words, after which Dr Josip Belamarić delivered a special lecture on "The Marmont Road on Mount Biokovo above Brela".

The exhibition shows how the French administration, headed by General Marmont initiated and implemented the construction of particular sections of the so-called Napoleon's Road in Dalmatia, which was supposed to run along the entire length of the Illyrian provinces, from Ljubljana to Dubrovnik and further south. The segments that were built during the French administration are today part of the architectural heritage of the Republic of Croatia. (M. L.)

GODINA DORE PEJAČEVIĆ

Akademijin Odsjek za povijest hrvatske glazbe u suradnji s Hrvatskim muzikološkim društvom i Zavičajnim muzejom u Našica-

ma organizirao je 5. listopada 2023. u Knjižnici HAZU jednodnevni znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem posvećen novim istraživanjima vezanima uz život i djelovanje hrvatske skladateljice Dore Pejačević (1885. – 1923.). Inicijativa za taj znanstveni susret potekla je od akademkinje Koraljke Kos, koja je svojim dosadašnjim radom najviše pridonijela da se ta glazbeno kreativna plemkinja ravnopravno postavi uz bok svojih muških kolega ne samo u Hrvatskoj nego i inozemstvu. Temeljite analize njezina opusa od pedesetak djela, koja pokrivaju raspon od minijatura (klavirska i vokalna lirika, ali i pjesme uz orkestar) preko komornih skladbi (sonate, trija, kvarteti, kvinteti) do velikih formi (klavirski koncert, simfonija i druge simfonijske skladbe), te iscrpan životopis donijela je K. Kos u tri knjige o toj skladateljici kao i u nizu zasebnih članaka.

Kći (Teodora) i unuka (Ladislava) hrvatskih banova dobila je solidnu (privatnu) glazbenu naobrazbu u svojem omiljenom domicilu u Našicama, u Zagrebu, potom u Dresdenu (violina, kompozicija), intenzivnim radom samostalno se usavršavala čitajući vrlo širok raspon suvremene i klasične literature i filozofskih rasprava. Na čestim putovanjima u Beč, Prag, Budimpeštu, München razvila je i održavala brojne kontakte s umjetnicima i intelektualcima u svojim skladbama očituje utjecaje kasnog romantizma, Wagnera, s vidljivim elementima impresionističkog i ekspresionističkog stila. Koraljka Kos u svojim je knjigama definirala mnoga poglavlja iz skladateljčina života, ali su dinamična biografija, obiteljsko podrijetlo, staleška pripadnost i kulturni krugovi u kojima se kretala ostavili mnoga otvorena poglavlja na koja su referenti pokušali odgovoriti. Tako je akademik Stanislav Tuksar (Zagreb) referirao o percepciji Dore Pejačević u hrvatskim javnim tiskanim glasilima 1905. – 1945. godine; Lili Veronika Békéssy (Budimpešta) istražila je nasljeđe njezine nadarene majke Lile i njezine obiteljske grane

(*Lilla's Heritage. Cultural Sketches of the Vay de Vaya Branch in Budapest*); Vjera Katalinić (Zagreb) predstavila je glazbene salone kao čvorišta kulturnih mreža Dore Pejačević i nekih njezinih suvremenika; Domagoj Marić (Beč – Zagreb) referirao je o njemačkim danima Dore Pejačević; Andreja Rakitić (Osijek) predstavila je solopjesme grofa Julijana Pejačevića, Dorina strica. Drugi dio skupa započela je pijanistica Kyra Steckeweh (Leipzig – Nürnberg) prezentacijom klavirskih skladbi D. Pejačević u kojoj je kombinirala neke analitičke značajke djela, svoje dojmove, način izvedbe s izvedbom samom; Sanja Kiš Žuvela (Zagreb) analizirala je tri pjesme na Nietzscheove stihove; Tatjana Čunko (Zagreb) istražila je glazbu D. Pejačević na snimkama HRT-a, a Vilena Vrbančić predstavila je umjetničke veze D. Pejačević i istaknutog pijanista Svetislava Stančića, njezina nešto mlađeg suvremenika i utemeljitelja tzv. zagrebačke pijanističke škole. Kroz intenzivne diskusije zaključeno je da se na tom području valja još mnogo toga istražiti. Osobito je emotivno bilo ponovljeno predstavljanje svih referenata u Našicama, gdje je predstavljen i dokumentarni film *Bijeg u glazbu* njemačkog režisera Tima van Beverena u kojemu Kyra Steckeweh sudjeluje u vođenju kroz skladateljčin život i rad.

Međutim, kako je glazbeni Zagreb cijelu godinu 2023. komemorirao 100. obljetnicu skladateljčine smrti njezinom glazbom, Akademija se već u ožujku uključila u višednevni *Festival Dore Pejačević*, uza Zagrebačku filharmoniju, Simfonijski orkestar HRZ-a, Muzičku akademiju, Muzej grada Zagreba (s izložbom o skladateljici), Muzej suvremene umjetnosti (u kinu Metropolis prikazan je dokumentarni film), Hrvatski glazbeni zavod i Hrvatsko narodno kazalište te učenike glazbenih škola i druge ansamble. U Preporodnoj dvorani u Palači Drašković Kyra Steckeweh održala je recital s izborom njezinih klavirskih skladbi, a Akademijina je knjižnica ugostila sudionike razgovora *Dora Pejačević jučer i danas*. Sudjelovala je akademkinja Koraljka Kos, Silvija Lučevnjak (ravnateljica Zavičajnog muzeja Našice – nekad dvorca Pejačevićevih) te Nikola ml. barun Adamović Čepinski (sin nećaka Dore Pejačević), uz moderatoricu muzikologinju Andreu Višak.

Osim u Zagrebu i Hrvatskoj, djela Dore Pejačević u 2023. mogla su se (ponovno)

čuti u vrhunskim izvedbama u Londonu, Dresdenu i drugim europskim metropolama, čime se iznova ukazivalo na rafinirani glazbeni izričaj i intrigantnost osobnosti Dore Pejačević. (V. K.)

THE YEAR OF DORA PEJAČEVIĆ

The scientific symposium with international participation dedicated to new research related to the life and work of the Croatian composer Dora Pejačević (1885 - 1923) was held in the Library of the Croatian Academy on 5 October 2023. It was organized by the Academy Department for the History of Croatian Music, in cooperation with the Croatian Musicological Society and the Local History Museum in Našice. The initiative for this scientific symposium came from Full Academy Member Koraljka Kos, whose work largely contributed to placing this musically creative noblewoman on an equal footing with her male colleagues, not only in Croatia but also abroad. Koraljka Kos wrote three books and a series of articles on Dora Pejačević, providing the composer's exhaustive biography and thorough analyses of her oeuvre of about fifty works, which cover the range from miniatures (piano and vocal lyrics, but also songs with orchestra), through chamber compositions (sonatas, trios, quartets, quintets) to large forms (piano concerto, symphony, and other symphonic compositions).

The daughter and granddaughter of Croatian bans (Teodor and Ladislav), Dora received a solid (private) musical education in her favourite domicile in Našice, in Zagreb, and then in Dresden (violin, composition). She perfected her knowledge through intensive work and by reading a very wide range of contemporary and classical literature and philosophical discussions. On frequent trips to Vienna, Prague, Budapest, Munich, she developed and maintained numerous contacts with artists and intellectuals. In her compositions, she manifests the influences of late romanticism, Wagner, with visible elements of impressionism and expressionism. In her books, Koraljka Kos defined many chapters of the composer's life, but her dynamic biography, family origin, class affiliation and cultural circles in which she moved left many open chapters

that the guest lecturers tried to answer. Full Academy Member Stanislav Tuksar (Zagreb) talked about the perception of Dora Pejačević in the Croatian public press from 1905 to 1945, Lili Veronika Békéssy (Budapest) investigated the heritage of her gifted mother Lilla and her family (*Lilla's Heritage. Cultural Sketches of the Vay de Vaya Branch in Budapest*), Vjera Katalinić (Zagreb) presented music salons as Dora Pejačević's and some of her contemporaries' cultural network hubs; Domagoj Marić (Vienna – Zagreb) spoke about Dora Pejačević's German days; Andreja Rakitić (Osijek) presented solo songs by Count Julijan Pejačević, Dora's uncle. The second part of the concert began with pianist Kyra Steckeweh's presentation (Leipzig - Nuremberg) of piano compositions written by Dora Pejačević, in which she combined some analytical features of the work, her impressions, the method of performance with the performance itself; Sanja Kiš Žuvela (Zagreb) analysed three poems based on Nietzsche's verses; Tatjana Čunko (Zagreb) explored Dora Pejačević's music on HRT recordings, and Vilena Vrbančić presented the artistic connections between Dora Pejačević and the prominent pianist Svetislav Stančić, her slightly younger contemporary and founder of the so-called Zagreb piano school. Intensive discussions followed, and it was concluded that a lot more research was needed on the topic. The repeated presentation of all the guest lecturers in Našice was particularly emotional. The documentary *Escape to Music* by German director Tim van Beveren was also presented, with Kyra Steckeweh's participation as a guide through the composer's life and work.

Since the musical Zagreb commemorated the 100th anniversary of the composer's death with performances of her music throughout 2023, the Academy joined the multi-day Dora Pejačević Festival already in March, together with the Zagreb Philharmonic, the Symphony Orchestra, the Music Academy, the Zagreb City Museum (with an exhibition about the composer), the Museum of Contemporary Art (where a documentary film was shown in the Metropolis cinema), the Croatian Music Institute and the Croatian National Theatre, joined by music school students and other ensembles. Kyra Steckeweh gave a recital with a selection of Dora Pejačević's piano compositions

in the Drašković Palace Revival Hall, and the Academy Library hosted the discussion *Dora Pejačević Yesterday and Today*, with Koraljka Kos, Silvija Lučevnjak (director of the Local History Museum in Našice - once the Pejačević Castle) and Nikola Jr. Baron Adamović Čepinski (son of Dora Pejačević's nephew), moderated by musicologist Andrea Višak.

In 2023, Dora Pejačević's compositions were (again) performed in Zagreb and Croatia, but also in major musical venues in London, Dresden, and other European metropolises, reminding the audiences of her refined musical expression and intriguing personality. (V. K.)

ZNANSTVENI SKUP FRANJEVCI BOSNE SREBRENE I ŠKOLSTVO OD POČETAKA DO KRAJA XX. STOLJEĆA

U Franjevačkom samostanu Tolisa u Bosni i Hercegovini održan je 13. listopada 2023. Međunarodni znanstveni skup *Franjevci Bosne Srebrene i školstvo od početaka do kraja XX. stoljeća – u povodu 200 godina od osnutka prve pučke škole u Tolisi*. Skup su organizirali Franjevačka provincija Bosna Srebrene, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne znanosti u Zadru, Hrvatski institut za povijest, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Sveučilište u Mostaru, Franjevačka teologija Sarajevo i Franjevački samostan Tolisa pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskoga narodnog sabora u BiH i supokroviteljstvom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Federalnog ministarstva kulture i sporta, Vlade Županije posavske te Grada Orašja.

U nizu izlaganja ugledni znanstvenici pokušali su prikazati složene društveno-kulturne prilike za vrijeme osmanske uprave u Bosni i Hercegovini, ali i kasnije, sve do suvremene povijesti XX. stoljeća, te istaknuti ulogu franjevacu pri opismenivanju katoličkog puka, osnivanju prvih pučkih škola, gimnazije i višega školstva. Izlagali su: prof. dr. sc. Miroslav Akmadža, dr. sc. Rudolf Barišić, doc. dr. sc. fra Zvonko Benković, prof. dr. Ante Bralić, prof. dr. fra Petar Jeleč, fra Marijan Karaula, izv. prof. dr. Mario Katić, izv. prof. dr. sc. Marinko

Marić i Danko Mihajlović, doc. dr. Anto Mikić, prof. dr. sc. Tado Oršolić, izv. prof. dr. sc. Miro Radalj i dr. sc. Milan Vrbanus. Sažetke svojih izlaganja poslali su još i prof. dr. sc. Ivo Pranjković i prof. dr. sc. Lada Badurina te prof.dr.sc. Petar Vrankić. (T.O.)

SCIENTIFIC SYMPOSIUM »FRANCISCANS OF BOSNIA SREBRENA AND EDUCATION FROM THE BEGINNING TO THE END OF THE 20TH CENTURY«

On 13 October 2023, the Franciscan Monastery of Tolisa in Bosnia and Herzegovina hosted the international scientific symposium "Franciscans of Bosnia Srebrene and education from the beginning to the end of the 20th century - celebrating 200 years since the foundation of the first public school in Tolisa". The symposium was organized by the Franciscan Province of Bosnia Srebrene, the Croatian Academy of Sciences and Arts – Institute for Historical Sciences in Zadar, the Croatian Institute of History and the Institute Branch for the History of Slavonia, Srijem and Baranja, the University of Mostar, the Franciscan Theology Sarajevo and the Franciscan Monastery of Tolisa, under the auspices of the Croatian National Assembly in Bosnia and Herzegovina and the co-sponsorship of the Central State Office for Croats Abroad, the Federal Ministry of Culture and Sports, the Government of Posavina Canton and the Town of Orašje.

In a series of presentations, eminent scientists demonstrated the complex socio-cultural conditions during the Ottoman rule in Bosnia and Herzegovina and in subsequent periods up to the modern history of the 20th century, emphasizing the role of the Franciscans in the literacy of the Catholic population, the establishment of the first public schools, the grammar school and higher education institutions. Presentations were given by Professor Miroslav Akmadža, PhD, Dr Rudolf Barišić, Assistant Professor Fr. Zvonko Benković, PhD, Professor Ante Bralić, PhD, Professor Fr. Petar Jeleč, PhD, Fr. Marijan Karaula, Associate Professor Mario Katić, PhD, Associate Professor Marinko Marić, PhD, and Danko Mihajlović, Assistant Professor Anto Mikić, PhD, Professor Tado Oršolić, PhD, Associate Professor Miro Radalj, PhD, and Dr Milan Vrbanus. Professor Ivo Pranjković, PhD, Professor Lada Badurina, PhD and Professor Petar Vrankić, PhD, also sent summaries of their presentations. (T. O.)

tations were given by Professor Miroslav Akmadža, PhD, Dr Rudolf Barišić, Assistant Professor Fr. Zvonko Benković, PhD, Professor Ante Bralić, PhD, Professor Fr. Petar Jeleč, PhD, Fr. Marijan Karaula, Associate Professor Mario Katić, PhD, Associate Professor Marinko Marić, PhD, and Danko Mihajlović, Assistant Professor Anto Mikić, PhD, Professor Tado Oršolić, PhD, Associate Professor Miro Radalj, PhD, and Dr Milan Vrbanus. Professor Ivo Pranjković, PhD, Professor Lada Badurina, PhD and Professor Petar Vrankić, PhD, also sent summaries of their presentations. (T. O.)

BEDRENICA I AFRIČKA SVINJSKA KUGA U HRVATSKOJ

U organizaciji Odbora za animalnu i komparativnu patologiju Razreda za medicinske znanosti HAZU 13. listopada 2023. u Knjižnici HAZU održan je simpozij pod nazivom *Bedrenica i afrička svinjska kuga u Hrvatskoj*. Poticaj za organizaciju simpozija bila je tada aktualna situacija s afričkom svinjskom kugom koja je u lipnju izbila u Slavoniji, kao i epidemija bedrenice u Lonjskom polju 2022. koja je, uz brojna uginuća konja i goveda, kao posljedicu imala i veći broj oboljelih osoba. Izlaganja su moderirali akademici Željko Cvetnić i Josip Madić, a prvo, pod nazivom *Bioterorizam – prijetnja i izazovi* održala je prof. dr. sc. Alemka Markotić, ravnateljica Klinike za infektivne bolesti *Dr. Fran Mihaljević* u Zagrebu. O epizootičkim značajkama bedrenice govorila je Tihana Miškić iz Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane, o dijagnostici i prevenciji bedrenice dr. sc. Gordan Kompes s Hrvatskoga veterinarskog instituta, a o epidemiji u Lonjskom polju Sonja Pajtlar iz Zavoda za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije. Prof. dr. sc. Lorena Jemeršić s Hrvatskoga veterinarskog instituta održala je izlaganje o afričkoj svinjskoj kugi kao globalnom

izazovu, izv. prof. dr. sc. Dean Konjević s Veterinarskog fakulteta u Zagrebu upoznao je sudionike simpozija s ulogom divlje svinje u epidemiologiji afričke svinjske kuge, dok je prof. dr. sc. Ljubo Barbić s Veterinarskog fakulteta u Zagrebu održao izlaganje *Veterinarska medicina – od bedrenice do afričke svinjske kuge* u kojem se, uz osvrt na rad i poziciju veterinarske medicine, osvrnuo i na problem lažnih vijesti i realnosti suvremenog doba u kojoj se one iznimno brzo i lako distribuiraju. (M. L.)

ANTHRAX AND AFRICAN SWINE FEVER IN CROATIA

The symposium *Anthrax and African Swine Fever in Croatia*, organized by the Committee for Animal and Comparative Pathology of the Croatian Academy Department of Medical Sciences, was held on 13 October 2023, in the Academy Library. The impetus for organizing the symposium was the outbreak of the African swine fever in Slavonia in June, as well as the anthrax epidemic in Lonjsko polje in 2022, which, in addition to causing numerous deaths of horses and cattle, resulted in a large number of cases among people. The presentations were moderated by Full Academy Members Željko Cvetnić and Josip Madić, and the first one, *Bioterrorism – Threat and Challenges*, was given by Professor Alemka Markotić, PhD, Director of the Clinic for Infectious Diseases *Dr Fran Mihaljević* in Zagreb. Tihana Miškić from the Veterinary and Food Safety Directorate spoke about the epizootiological features of anthrax, while Dr Gordan Kompes from the Croatian Veterinary Institute talked about the diagnosis and prevention of anthrax. Sonja Pajtlar from the Institute of Public Health of Sisak-Moslavina County addressed the topic of the epidemic in Lonjsko polje. Professor Lorena Jemeršić, PhD, from the Croatian Veterinary Institute gave a presentation on African swine fever as a global challenge and Associate Professor Dean Konjević, PhD, from the Faculty of Veterinary Medicine in Zagreb explained the role of wild boar in the epidemiology of African swine fever. Ljubo Barbić, PhD, Professor at the Faculty of Veterinary Medicine in Zagreb, held the presentation *Veterinary medicine – from anthrax to African swine fever* in which, in addition to

reviewing the work and position of veterinary medicine, he touched upon the problem of fake news in the modern reality that enables their distribution in an extremely quick and easy manner. (M. L.)

JUBILARNI XX. DANI JULIJA BENEŠIĆA

U Iloku se, počevši od 2001. a uoči blagdana zaštitnika grada sv. Ivana Kapistrana, održava znanstveno-stručni skup *Dani Julija Benešića*, posvećen najznamenitijemu Iločaninu, tomu „neumornom graditelju moderne hrvatske kulture”, njegovu svekolikom djelu, njegovu rodnom gradu i rodnom mu Srijemu. U razdoblju 19. – 21. listopada 2023. u suorganizaciji Zavoda za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Muzeja grada Iloka obilježen je u iločkoj palači Odescalchi dvostruki jubilej – 140. obljetnica rođenja Julija Benešića (1883. – 1957.) i 20. obljetnica održavanja skupa. Partnerska uloga Zavoda u organiziranju *Dana* proizašla je iz njegove stožerne zadaće dovršavanja Benešićeva znamenitog djela – *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića* – koja datira iz 2008. Odonda do danas objavljena su tri voluminozna sveska a sam se *Rječnik*, zahvaljujući opsežnoj metodološkoj obnovi, svrstao u vrh hrvatske leksikografije kao djelo iznimna jezičnokulturnog

i jezikoslovnog značaja, čija je nacionalna vrijednost dragocjena.

Pozivu na sudjelovanje odazvao se ugledan skup jezikoslovaca, književnih teoretičara i povjesničara te drugih proučavatelja različitih sastavnica i interpretativnih razina Benešićeva opusa, iločke povijesne, kulturne i jezične baštine te općenito života i stvaralaštva između Save i Dunava (<https://benesic.hazu.hr/wp-content/uploads/2023/10/Knjizica-sazetaka.pdf>). Tijekom trodnevnoga skupa održano je tridesetak izlaganja koja su ponudila nove poglede te stvaralački poticajne smjernice za buduća istraživanja, predstavljena je mrežna stranica projekta *Benešićev rječnik*, a održani su i govori sjećanja na recentno preminule doajene *Danā Julija Benešića* – akademika Marka Samardžiju i profesora Bogdana Mesingera. Program su dodatno uveličali nastupi učenika Osnovne škole Julija Benešića Ilok te pjevačke skupine *Iločke druge* pretvorivši taj jubilarni skup u pravu svečanost. (A. N.-H.)

20TH JUBILEE OF JULIJE BENEŠIĆ DAYS

Since 2001, Ilok has been organising *Julije Benešić Days*, a scientific and professional conference dedicated to the most famous Ilok-born author who “tirelessly contributed to modern Croatian culture”, to his extensive work, and his hometown and

native Srijem. The conference takes place at the time when Ilok also honours its patron saint St. John Capistran. The 2023 edition of the Days, co-organised by the Linguistic Research Institute of the Croatian Academy of Sciences and Arts and the Ilok City Museum, was held from 19 to 21 October in the Odescalchi Palace in Ilok and it celebrated a double jubilee – the 140th anniversary of Julije Benešić's birth (1883-1957) and the 20th anniversary of the conference.

The Institute's role in organizing the Days was based on its central objective, which is the completion of Benešić's famous work – *Dictionary of the Croatian Language from the Renaissance to I. G. Kovačić* - which dates back to 2008. Since then, three substantial volumes have been published, and owing to the advanced methodological approaches to writing and editing, the Dictionary has been considered one of the greatest accomplishments of Croatian lexicography as a publication of exceptional linguistic and cultural importance and precious national value.

The invitation to participate in the conference was accepted by a distinguished group of linguists, literary theorists and historians, and other researchers of various components and interpretive levels of Benešić's oeuvre, Ilok's historical, cultural and linguistic heritage, as well as the life and creativity in the areas framed by the Sava and Danube Rivers in general (<https://benesic.hazu.hr/wp-content/uploads/2023/10/Knjizica-sazetaka.pdf>). The three-day-long conference included about thirty paper presentations that offered new perspectives and creative suggestions for future research as well as the presentation of the website of Benešić's Dictionary project. In addition, memorial speeches honouring the recently deceased doyens of *Julije Benešić Days*, Full Academy Member Marko Samardžija and Professor Bogdan Mesinger, were held as part of the conference.

The program included performances by the students of the Julije Benešić Elementary School in Ilok and singers of the *Iločke Druge (Ilok Girlfriends)* group, which turned this jubilee gathering into a sophisticated event and a proper celebration. (A. N.-H.)

47. ZAGREBAČKA ŠKOLA BIOLOŠKE ANTROPOLOGIJE „DR. HUBERT MAVER“

Pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u organizaciji Akademijina Razreda za prirodne znanosti, Antropološkog centra i Znanstvenog vijeća za antropološka istraživanja te Hrvatskog antropološkog društva, 24. listopada 2023. u Knjižnici HAZU održana je 47. *Zagrebačka škola biološke antropologije „Dr. Hubert Maver“* s temom *Paleogenomska rekonstrukcija hrvatske povijesti i zdravlja*. Na tome međunarodnom znanstvenom skupu sudjelovao je i dobitnik Nobelove nagrade za medicinu i fiziologiju Svante Pääbo, dopisni član HAZU, direktor Instituta za evolucijsku antropologiju *Max Planck* u Leipzigu.

Zagrebačka škola biološke antropologije prvi je put održana 1975. na inicijativu Huberta Mavera. Sudionici 47. skupa, uza Svantea Pääbu, bili su i Mateja Hajdinjak, Zuzana Hofmanová, Joscha Gretzinger i Kirsten Bos s Instituta *Max Planck* te prof. dr. sc. Ivor Karavanić sa Sveučilišta u Zagrebu.

Skup je otvorio predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt, koji je istaknuo da HAZU danas ima pet dopisnih članova koji su dobitnici Nobelove nagrade, a uz Svantea Pääbu to su kemičari Jean-Marie Lehn, John Charles Polanyi i Robert Huber te fizičar Carlo Rubbia. Ukupno je u Akademijinu članstvu bilo 20 nobelovaca, a od pokojnih to su bili počasni članovi Lavoslav Ružička, Vladimir Prelog i Linus Pauling te dopisni članovi Ivo Andrić, Czesław Miłosz, Werner Heisenberg, Aage Bohr, Robert Burns Woodward, Dorothy Hodgkin, Ian Tinbergen, Herbert Simon, Jean Dausset, Manfred Eigen, Bernard Lown i Ben Mottelson.

Na početku skupa počasni predsjednik Organizacijskoga odbora akademik Pavao Rudan, jedan od osnivača *Zagrebačke škole biološke antropologije* i osnivač časopisa *Collegium Anthropologicum*, uručio je godišnje nagrade Hrvatskog antropološkog društva, Priznanje *Dragutin Gorjanović Kramberger* za iznimna znanstvena ostvarenja i doprinos antropološkoj znanosti u Hrvatskoj. Priznanja su dobili upravitelj Antropološkoga centra HAZU i predsjednik Organizacijskog odbora skupa akademik Mario Šlaus, koji je osnovao prvi biološkoantropološki laboratorij u HAZU te

je stvorio osteološku kolekciju s više od 10 tisuća kostura s više od 123 lokacije u Hrvatskoj, što njegov rad čini ključnim za razvoj biološke antropologije u Hrvatskoj, kao i Svante Pääbo, koji je uspješno razvio novu molekularnogenetičku tehniku posebno namijenjenu mapiranju kompletnoga neandertalskoga genoma. (M. L.)

47TH ZAGREB SCHOOL OF BIOLOGICAL ANTHROPOLOGY “DR. HUBERT MAVER”

The international conference 47th Zagreb School of Biological Anthropology “Dr Hubert Maver” topically focused on the *Paleogenomic Reconstruction of Croatian History and Health* was held on 24 October 2023 at the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts. The conference was co-organised under the auspices of the Croatian Academy of Sciences and Arts by the Academy's Department of Natural Sciences, the Anthropological Centre, the Scientific Council for Anthropological Research, and the Croatian Anthropological Society. This international scientific gathering was attended by the winner of the Nobel Prize for Medicine and Physiology, Svante Pääbo, a corresponding member of the Croatian Academy and the director of the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology in Leipzig.

The Zagreb School of Biological Anthropology was first organised in 1975 at the initiative of Hubert Maver. In addition to Svante Pääbo, the participants of the 47th conference included Mateja Hajdinjak, Zuzana Hofmanová, Joscha Gretzinger and Kirsten Bos from the Max Planck Institute and Prof. Ivor Karavanić from the University of Zagreb. The conference was opened by the Academy President Velimir Neidhardt, who pointed out that today, the Croatian Academy of Science and Arts has five corresponding members who are Nobel Prize

winners, and in addition to Svante Pääbo, they include the chemists Jean-Marie Lehn, John Charles Polanyi and Robert Huber and physicist Carlo Rubbia. The Academy has so far included a total of 20 Nobel laureates, and among the deceased, there are Lavoslav Ružička, Vladimir Prelog and Linus Pauling as honorary members and Ivo Andrić, Czesław Miłosz, Werner Heisenberg, Aage Bohr, Robert Burns Woodward, Dorothy Hodgkin, Ian Tinbergen, Herbert Simon, Jean Dausset, Manfred Eigen, Bernard Lown and Ben Mottelson as corresponding members.

At the start of the conference, the honorary president of the organizing committee, Full Academy Member Pavao Rudan, one of the founders of the Zagreb School of Biological Anthropology and the founder of the *Collegium Anthropologicum* journal, presented the “Dragutin Gorjanović Kramberger” Medal of the Croatian Anthropological Society to individual scientists for their exceptional scientific achievements and contribution to anthropology in Croatia. The medal was awarded to the director of the Academy’s Anthropological Centre and the chairman of the conference organizing committee, Full Academy Member Mario Šlaus, who founded the first biological anthropology laboratory at the Academy and created an osteological collection with more than 10,000 skeletons from more than 123 locations in Croatia, which has made his work crucial for the development of biological anthropology in Croatia. The second recipient was Svante Pääbo who successfully developed a new molecular genetic technique specifically intended for mapping the complete Neanderthal genome. (M. L.)

NAGRADA DRAGUTIN TADIJANOVIĆ ZRINKI POSAVEC

Hrvatska pjesnikinja i glazbenica Zrinka Posavec dobitnica je Nagrade *Dragutin Tadijanović*, koju dodjeljuje Zaklada HAZU. Nagrada joj je dodijeljena za knjigu *Maria Callas se baca u more* koju je 2022. objavila izdavačka kuća Fraktura. Svečanost dodjele Nagrade održana je 6. studenoga 2023. u Slavanskom Brodu, u Spomen-domu Dragutina Tadijanovića, u sklopu manifestacije

Tadijine jeseni u povodu 118. rođendana toga istaknutog hrvatskog pjesnika.

Zrinka Posavec rođena je 1981. u Đakovu. Na Umjetničkoj akademiji u Osijeku diplomirala je glazbenu kulturu, a zatim se usmjerila isključivo na usavršavanje glasa, te je diplomirala na Muzičkoj akademiji u Zagrebu studij pjevanja. U spoju tradicijske glazbe i klasične glazbene naobrazbe započela je 2014. solističku karijeru. Dje luje kao nastavnica pjevanja u Umjetničkoj školi Franje Lučića u Velikoj Gorici. Ranije je objavila dvije zbirke poezije: *Soba za buđenje* (2015.) i *Pjevaj, Molly* (2020.). Kao glazbenica objavila je i dva samostalna albuma: *Pantomima – Sevdah & Panonika* (2016.) te *Gradovi i sela* (2018.).

Kako je u obrazloženju dodjele Nagrade *Dragutin Tadijanović* naveo akademik Krešimir Bagić, Zrinka Posavec koncentrirano, lirski sustavno i uvjerljivo tematizira glas; glas koji pjeva, glas koji govori, glas koji poliperspektivno upućuje na identitet i integritet subjekta koji se oglašava. Zbirku čini 67 pjesama raspodijeljenih u šest ciklusa kojih su naslovi: „Tehnika pjevanja“, „Maria Callas se baca u more“, „Glas, grlo, grozd“, „Živio mali nožić“, „Pjesnik iz istih sjemenki vuče plod“ i „Svijet kao glas“. (M. L.)

ZRINKA POSAVEC RECEIVES DRAGUTIN TADIJANOVIĆ AWARD

Croatian poet and musician Zrinka Posavec is the winner of the *Dragutin Tadijanović* Award granted by the Academy Foundation. She was rewarded for the book *Maria Callas se baca u more* (*Maria Callas Throws Herself into the Sea*), published in 2022 by the publishing house Fraktura. The award ceremony was held on 6 November 2023 in the Dragutin Tadijanović Memorial House in Slavonski Brod, as part of the manifestation Tadija’s Autumn marking the 118th birthday of this prominent Croatian poet.

Zrinka Posavec was born in 1981 in Đakovo. She graduated from the Academy of Arts in Osijek with a degree in music culture. Afterwards, she focused exclusively on improving her voice, and graduated from the Academy of Music in Zagreb with a degree in vocal performance. In 2014, she started her solo career in a combination of

traditional music and classical music education. She works as a singing teacher at the Franjo Lučić Art School in Velika Gorica. She previously published two collections of poetry: *Soba za buđenje* (*Wake Up Room*) (2015) and *Pjevaj, Molly* (*Sing, Molly*) (2020). As a musician, she also released two independent albums: *Pantomima - Sevdah & Panonika* (*Pantomime - Sevdah & Panonika*) (2016) and *Gradovi i sela* (*Cities and Villages*) (2018).

As Full Academy Member Krešimir Bagić stated at the award ceremony, Zrinka Posavec thematizes the voice in a concentrated, lyrical, systematic and convincing manner; a voice that sings, a voice that speaks, a voice that refers to the subject’s identity and integrity from a manifold perspective. The collection consists of 67 poems divided into six cycles with the following titles: *Tehnika pjevanja* (*Singing Technique*), *Maria Callas se baca u more* (*Maria Callas Throws Herself into the Sea*), *Glas, grlo, grozd* (*Voice, Throat, Grape*), *Živio mali nožić* (*Long Live the Little Knife*), *Pjesnik iz istih sjemenki vuče plod* (*The Poet Draws Fruit from the Same Seeds*) and *Svijet kao glas* (*The World as a Voice*). (M. L.)

IZLOŽBA AKADEMIJINA PALAČA U SLIKOVNIM IZVORIMA

Na zapadnoj šetnici Trga Nikole Šubića Zrinskog i na Strossmayerovu trgu u razdoblju 9. – 15. studenoga 2023. bila je postavljena izložba Strossmayerove galerije starih majstora HAZU *Akademijina palača u slikovnim izvorima* na ukupno devet izložbenih panela. Autorice izložbe bile su dr. sc. Ljerka Dulibić i Ivana Gržina, a au-

tor idejnoga grafičkog rješenja dr. sc. Ivan Ferenčak.

Palača HAZU svoja je vrata otvorila javnosti 9. studenoga 1884. svečanim otvorenjem Strossmayerove galerije starih majstora na drugom katu zgrade, prvotno i zamišljene primarno za smještaj galerije umjetnina. Palača je stradala u velikom zagrebačkom potresu 1880., a teško je oštećena u razornim potresima 2020. te joj nakon faze konstrukcijske obnove u razdoblju koje slijedi predstoji pažljiva cjelovita obnova.

Za vrijeme dok je palača nedostupna javnosti, a umjetnine su Strossmayerove galerije i druga vrijedna Akademijina umjetnička građa smješteni u privremenu čuvaonicu, izložba *Akademijina palača u slikovnim izvorima* u javni prostor Zrinjevca i Strossmayerova trga donosi izbor slikovnih arhivskih izvora koji svjedoče o gradnji i povijesti Akademijine palače i upućuju na njezino značenje u urbanizmu Zagreba i kulturnoj povijesti glavnoga grada i čitave Hrvatske XIX. i XX. stoljeća. Palača HAZU, čija je gradnja započela 1877., postavila je visok uzor i ostaloj arhitekturi na trgu te je ispunila namijenjenu joj urbanističku, arhitektonsku i simboličku ulogu. Simbolička važnost palače utjecala je i na kasnija preuređenja Zrinjevca i Strossmayerova trga. (M. L.)

THE ACADEMY PALACE IN VISUAL SOURCES EXHIBITION

The Croatian Academy's Strossmayer Gallery of Old Masters organised an exhibition titled *The Academy Palace in Visual Sources* which comprised posters on panels set up on Strossmayer Square and the western promenade of Nikola Šubić Zrinski Square from 9 to 15 November 2023. It was curated by Dr Ljerka Dulibić and Ivana

Gržina, while Dr Ivan Ferenčak designed the layout of the posters.

The Academy Palace opened its doors to the public on 9 November 1884 with the ceremonial opening of the Strossmayer Gallery of Old Masters on the second floor of the building, which was originally envisaged to house an art gallery. The palace was destroyed in the Great Zagreb earthquake of 1880 and was severely damaged in the devastating earthquakes of 2020. After the completion of structural work, in the upcoming period, it will undergo a thorough renovation.

While the palace and the Strossmayer Gallery are closed to the public, with the Academy's artworks and other valuable materials safely stored for the time being, the exhibition *The Academy Palace in Visual Sources* brings into the public space of Zrinjevac and Strossmayer Square a selection of visual documents bearing witness to the construction and history of this central Academy building and pointing to its importance for the urban development of Zagreb as well as its significance for the cultural history of the capital and Croatia in the 19th and 20th centuries. The Academy Palace, whose construction began in 1877, set a high example for other works of architecture on the square and fulfilled its intended urban, architectural and symbolic role. The symbolic importance of the palace also exerted a major impact on the subsequent redevelopment of Zrinjevac and Strossmayer Squares. (M. L.)

I. HRVATSKI SIMPOZIJ O UMJETNOJ INTELIGENCIJI

U organizaciji Razreda za tehničke znanosti i Znanstvenog vijeća za tehnološki razvoj HAZU 21. studenoga 2023. u Knjižnici HAZU održan je *I. hrvatski simpozij o umjetnoj inteligenciji*. Suorganizatori su bili Znanstveni centar izvrsnosti za znanost o podacima i kooperativne sustave, Centar za umjetnu inteligenciju i Regionalni centar izvrsnosti za robotske tehnologije Fakulteta strojarstva i brodogradnje u Zagrebu. Cilj simpozija bio je okupljanje hrvatske istraživačke zajednice u području umjetne inteligencije te istraživača iz drugih područja znanosti, razmjena informacija te prikaz pregleda istraživačkih aktivnosti i raznovrsnih

primjena. Naglašena je želja za pokretanjem foruma za promišljanje smjernica razvoja umjetne inteligencije u Hrvatskoj i izazova koje umjetna inteligencija donosi društvu uključujući utjecaj na zanimanja i tržište rada, zakonsku regulativu te etička pitanja.

„Umjetna inteligencija postaje jednom od najvažnijih grana znanosti i tehnologija o kojoj se zbog toga i mnogo raspravlja. Želja nam je započeti kvalificiranu raspravu o umjetnoj inteligenciji te izazovima koje ona donosi društvu uključujući utjecaj na zanimanja i tržište rada, zakonsku regulativu te etička pitanja“, kazao je akademik Bojan Jerbić.

Umjetna inteligencija znanstveno je područje čiji početci sežu u sredinu XX. stoljeća. Posljednjih desetljeća svjedoci smo brzog razvoja tog područja prvenstveno zahvaljujući napretku teorijskih saznanja, razvoju naprednih računalnih tehnologija te velikih financijskih ulaganja u istraživanja i razvoj koji su omogućili brojne primjene u raznim područjima ljudske djelatnosti. Metode strojnog učenja i duboke neuronske mreže omogućile su rješavanje vrlo kompleksnih problema za čije je rješavanje dosad bila potrebna ljudska inteligencija. Umjetna inteligencija primjenjuje se u mnogim područjima ljudske djelatnosti uključujući industriju, zdravstvo, poljoprivredu, obrazovanje, financijski sektor, inteligentni transport, pametne gradove, računalnu sigurnost, obranu, arhitekturu i umjetnost. (M. L.)

THE FIRST CROATIAN SYMPOSIUM ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The First Croatian Symposium on Artificial Intelligence was held on 21 November 2023 in the Library of the Croatian Academy. It was organized by the Academy Department of Technical Sciences and the Scientific Council for Technological Development. The co-organizers were the Centre

of Research Excellence for Data Science and Cooperative Systems, the Centre for Artificial Intelligence and the Regional Centre of Excellence for Robotic Technologies of the Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture in Zagreb. The aim of the symposium was to bring together Croatian experts in the field of AI and researchers from other scientific fields, to exchange information and present an overview of research activities and various applications. Emphasis was given to the idea to establish a forum to create guidelines for the development of AI in Croatia and discuss the challenges that it entails, including the impact on jobs and the labour market, legal regulations, and ethical issues.

“Artificial intelligence is becoming one of the most important branches of science and technology, which makes it a topic of many discussions. We want to start an expert discussion about AI and the challenges it entails, including the impact on jobs and the labour market, legal regulations, and ethical issues,” said Full Academy Member Bojan Jerbić.

Artificial intelligence is a scientific field whose beginnings date back to the middle of the 20th century. In recent decades, we have witnessed the rapid development of this field, primarily thanks to the progress of theoretical knowledge, the development of advanced computer technologies, and significant financial investments in research and development that have enabled numerous applications of AI in various areas of human activity. Machine learning methods and deep neural networks have enabled it to solve very complex problems which previously required human intelligence. Artificial intelligence is applied in many areas of human activity, such as industry, health, agriculture, education, financial sector, intelligent transportation systems, smart cities, computer security, defence, architecture, and art. (M. L.)

XXI. DANI DR. FRANJE RAČKOGA

Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci, Udruga „Dr. Franjo Rački“ Fužine i Osnovna škola Ivanke Trohar organizirali su 24. studenoga 2023. u Fužinama znanstveno-stručni skup *XXI. Dani dr.*

Franje Račkoga koji se tradicionalno održava u spomen na hrvatskoga povjesničara i političara te prvoga predsjednika Akademije rođenog u tome mjestu u Gorskom kotaru. Skup je bio u znaku obilježavanja 30. obljetnice postojanja Općine Fužine i Primorsko-goranske županije, o čemu su u svojim izlaganjima govorili zamjenik župana Petar Mamula i Davor Kauzlarić, profesor u OŠ Ivanke Trohar. Prof. emer. Diana Stolac te dr. sc. Maja Polić iz Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci govorile su o korespondenciji Ivana Črnčića i Franje Račkoga, Mihaela Majnarić-Štimac, profesorica u OŠ Ivanke Trohar, izlagala je na temu „Narodni heroj Ivanka Trohar. Uz 100. godišnjicu rođenja“, Maja Bolf i Željko Kauzlarić iz Hrvatskih šuma održali su izlaganje „Šume oduvijek i zauvijek“, a Silvija Sobol, direktorica Ureda za turizam Općine Fužine, govorila je o turizmu i turističkoj ponudi Fužina. (M. L.)

21ST DAYS OF DR FRANJO RAČKI

The 21st edition of the Days of Dr Franjo Rački scientific conference was organized by the Croatian Academy's Institute for Historical and Social Sciences in Rijeka, Dr Franjo Rački Association and Ivanka Trohar Primary School, and held in Fužine on 24 November 2023. The conference has traditionally been held in memory of Franjo Rački, a Croatian historian, politician and the first president of the Croatian Academy of Sciences and Arts, born in Fužine in Gorski kotar. This year's edition marked the 30th anniversary of the Fužine municipality and Primorje-Gorski kotar County, which was addressed in the speeches given by Petar Mamula, a deputy county prefect and Davor Kauzlarić, a teacher at the Ivanka Trohar Primary school.

Professor Emeritus Diana Stolac and Dr Maja Polić from the Academy's Institute for Historical and Social Sciences in Rijeka spoke about the correspondence between Ivan Črnčić and Franjo Rački, while Mihaela Majnarić Štimac, a teacher at the Ivanka Trohar Primary School, presented her speech “Ivanka Trohar - People's Hero. Celebrating the Centenary of Her Birth”. Maja Bolf and Željko Kauzlarić of the Croatian Forests gave a speech titled “Forests

Forever and Ever”, and Silvija Sobol, the director of the Municipality of Fužine's Tourism Office spoke about tourism developments and provision in Fužine. (M.L.)

ZAKULISJE – HNK U ZAGREBU 2005. – 2013. ANE LEDERER

U foajeu Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu 22. studenoga 2023. predstavljena je knjiga Ane Lederer *Zakulisje – Hrvatsko narodno kazalište 2005. – 2013.*, o kojoj su govorili intendantica HNK u Zagrebu dr. sc. Iva Hraste-Sočo, akademik Boris Senker, dr. sc. Lucija Ljubić, dr. sc. Martina Petranović i autorica. Prva knjiga nove Biblioteke eKstempora Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta HAZU, *Zakulisje – Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu 2005. – 2013.*, iz pera teatrologinje dr. sc. Ane Lederer – intendantice Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu u navedenom razdoblju, ujedno i prve intendantice u povijesti središnjega hrvatskog kazališta – objedinjuje četrnaest tekstova u kojima iz subjektivne vizure autorica interpretira kompleksan unutarnji i vanjski život kazališta u jednom trenutku povijesti nacionalne kuće. Kao teatrologinja s iskustvom kazališnoga upravljanja i desetljeće nakon odlaska iz teatra, iz perspektive produkcijskoga procesa Ana Lederer piše o programskim i repertoarno-estetskim realizacijama svojega osmogodišnjeg razdoblja u Drami, Operi i Baletu, ali i o prostornim, organizacijskim, zakonodavnim, recepcijskim, političkim te drugim pitanjima i problemima koji uvjetuju i oblikuju život suvremenoga nacionalnoga kazališta. U ostvarivanju svojih umjetničko-programskih zamisli u zadanom produkcijskom okviru autorica se na poziciji intendantice susretala s nizom ključnih, desetljećima neriješenih problema i načelnih pitanja funkcioniranja koji se tijekom povijesti pa sve do danas pokazuju kao trajne neuralgične točke instituci-

onalnog modela u raznolikosti kazališnoga života. U kontekstu suvremene teatrologije kao dinamičnoga područja interdisciplinarnih promišljanja povijesti, teorije i suvremene kazališne produkcije, odnosno dijaloga znanstvene refleksije i sudioništva u umjetničkoj praksi, Ana Lederer u *Zakulisjima* poticajno spaja teorijsko i praktično, umjetničko i znanstveno opserviranje jednoga razdoblja uz tekst uvrštavajući i brojne likovne priloge. (T. M.)

BEHIND THE SCENES – CROATIAN NATIONAL THEATRE IN ZAGREB 2005 – 2013 BY ANA LEDERER

Ana Lederer's book *Zakulisje – Hrvatsko narodno kazalište 2005. – 2013. (Behind the Scenes – Croatian National Theatre 2005 – 2013)* was presented in the foyer of the Croatian National Theatre in Zagreb on 22 November 2023. Book reviews were given by the director of the Croatian National Theatre in Zagreb Dr Iva Hraste-Sočo, Full Academy Member Boris Senker, Dr Lucija Ljubić, Dr Martina Petranović and the author. The first book in the new *eKstempor*a Edition of the Academy's Division for the History of Croatian Theatre, *Behind the Scenes – Croatian National Theatre in Zagreb 2005 - 2013*, written by teatrologist Dr Ana Lederer - director of the Croatian National Theatre in Zagreb in that period, and also the first female director in the history of the central Croatian theatre – brings together fourteen texts in which the author uses her personal perspective to interpret the complex internal and external theatre life at one moment in the national theatre's history. A decade after having left the theatre, as a teatrologist with experience in theatre management, Ana Lederer turns to the production process perspective and writes about the programme, repertoire and aesthetic projects realized during those eight

years in Drama, Opera and Ballet, combining them with spatial, organizational, legislative, receptive, political, and other issues and problems that condition and shape the life of a contemporary national theatre. In the realization of her artistic and programming ideas in the given production framework, the author, as a director, encountered a series of crucial problems and fundamental operational issues that persisted for decades, which remain to be permanent neuralgic points of the institutional model in the diversity of theatre life throughout its history and to this day. In the context of contemporary theatre studies as a dynamic field of interdisciplinary reflections on history, theory, and contemporary theatre production, i.e. a dialogue of scientific reflection and participation in artistic practice, Ana Lederer's observations of the period portrayed in *Behind the Scenes* are both theoretical and practical, artistic and scientific, and enriched with numerous visual art contributions incorporated into the text. (T. M.)

ŠTO NAM JE DANAS SLAVKO KOLAR?

Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Velikoj Gorici, u suradnji s Gradskom knjižnicom, 27. studenoga 2023. organizirao je predavanje Što nam je danas Slavko Kolar? koje je u povodu 60. godišnjice smrti održao doc. dr. sc. Mario Kolar, književni povjesničar i kritičar, docent na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci. Glavno područje njegovih znanstvenih interesa jest istraživanje i predstavljanje novije hrvatske književnosti (XIX. – XXI. stoljeće). U biblioteci Matice hrvatske *Stoljeća hrvatske književnosti* priredio je *Izabrana djela Slavka Kolara*, jednog od najvažnijih pisaca ruralne tematike i satiričke orijentacije, ali i autora drugih vrijednih djela poput scenarija za filmove ili dječjeg književnog stvaralaštva. Njegov stvaralački opus iznimno je bogat, što je predavač vrlo zorno prezentirao stavljajući naglasak na djela za koja je inspiraciju pronašao u Vukomeričkim goricama, u Turropolju, gdje je neko vrijeme službovao kao agronom na imanju u Gornjem Hruševcu. Baš po djelima *Breza* i *Svoga tijela gospodar* ostao je najviše upamćen jer su ona ekranizirana i u više navrata postavljena na

kazališne daske. Slavko Kolar bio je osobujna ličnost, bez dlake na jeziku, pa je često dolazio u sukobe sa svojim nadređenima i političkim neistomišljenicima. Obnašao je brojne važne dužnosti u hrvatskoj kulturi poput potpredsjednika Matice hrvatske i predsjednika Društva književnika Hrvatske te člana uredništva književnih časopisa *Republika* i *Hrvatsko kolo*. Iako je 1924. dobio Nagradu JAZU za najbolju pojedinačnu novelu *Svoga tijela gospodar*, zbog sukoba s Miroslavom Krležom 1951. nije primljen u članstvo u Akademiji te je čak izbačen iz Društva književnika Hrvatske. (M. L.)

WHO IS SLAVKO KOLAR TO US TODAY?

On 27 November 2023, the Institute for Scientific Research and Artistic Work in Velika Gorica and the City Library organized the lecture "Who is Slavko Kolar to us today?" to mark the 60th anniversary of his death. The lecture was given by Mario Kolar, PhD, literary historian and critic, assistant professor at the Department of Croatian Studies at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka. His scientific interest mainly lies in the research and presentation of recent Croatian literature (19th – 20th century). In *Matica Hrvatska* edition *The Centuries of Croatian Literature*, Professor Kolar edited *The Selected Works of Slavko Kolar*, one of the most important writers of rural themes and satire, as well as other valuable works such as film scripts and children's literary creations. Slavko Kolar's creative oeuvre is extremely rich, as the lecturer presented very vividly, emphasizing his works inspired by the Vukomerec Hills in Turropolje, where the writer once served as an agronomist on the estate in Gornji Hruševac. He is best remembered for his works *Breza* (*Birch*) and *Svoga tijela gospodar* (*The Master of One's Own Body*), screened and staged in theatres on several occasions. Slavko Kolar was a man of a peculiar personality who always spoke

his mind and often came into conflict with his superiors and people with different political views. He held many important positions in Croatian culture, such as the vice president of *Matica Hrvatska*, the president of the Croatian Writers' Association, and a member of the editorial board of the literary magazines *Republika* and *Hrvatsko kolo*. Despite having received the South Slavic Academy award in 1924 for the best individual short story, *Svoga tijela gospodar*, due to a conflict with Miroslav Krleža, he was not accepted as a member of the Academy in 1951 and was even expelled from the Croatian Writers' Association. (M. L.)

SKUP O VILIMU FELLERU

Odbor za matematiku Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti HAZU organizirao je 28. studenoga 2023. u Knjižnici HAZU skup *Život i znanstveni rad Williama (Vilima) Feller*. Nakon uvodnih govora tajnika Razreda akademika Marka Tadića i predsjednika Odbora za matematiku akademika Gorana Muića izlaganja su održali prof. dr. sc. Darko Žubrinić i prof. dr. sc. Zoran Vondraček, član suradnik HAZU.

Znameniti hrvatski matematičar i dopisni član Akademije od 1937. William (Vilim) Feller smatra se jednim od osnivača teorije vjerojatnosti kao znanstvene discipline. Rodio se 1906. u Zagrebu kao sin Eugena Viktora Feller, ljekarnika i poduzetnika. Studirao je matematiku i fiziku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 1926. doktorirao je na Sveučilištu u Göttingenu, gdje je dvije godine bio asistent, a zatim je do 1939. djelovao u Kielu, Kopenhagenu, Stockholmu i Lundu. Nakon toga odlazi u SAD, gdje je bio profesor na Sveučilištu Brown (*Brown University*) u Providenceu i gdje je 1939. pokrenuo *Mathematical Reviews*, danas jedan od najpriznatijih matematičkih časopisa u svijetu. Zatim je bio profesorom na Sveučilištu Cornell (*Cornell University*) u Ithaci i na Sveučilištu Princeton (*Princeton University*). Kontinuirano je održavao veze sa Sveučilištem u Zagrebu, gdje je bio čest gost i predavač. Publicirao je 104 rada iz različitih područja matematike i njezinih primjena u drugim znanostima. Osim članom JAZU, bio je član više akademija, među ostalim i Nacionalne akademije

znanosti u Washingtonu. Vilim Feller umro je u New Yorku 1970. (M. L.)

SYMPOSIUM ON VILIM FELLER

On 28 November 2023, the Mathematics Committee of the Academy Department for Mathematical, Physical and Chemical Sciences organized the symposium *Life and Scientific Work of William (Vilim) Feller*, which took place in the Academy Library. After the opening speeches given by the Department Secretary Marko Tadić and the President of the Mathematics Committee Goran Muić, presentations were held by Professor Darko Žubrinić, PhD, and Professor Zoran Vondraček, PhD, Associate Member of the Croatian Academy.

Distinguished Croatian mathematician and corresponding Academy member since 1937, William (Vilim) Feller is considered one of the founders of the probability theory as a scientific discipline. He was born in Zagreb in 1906 as the son of Eugen Viktor Feller, pharmacist and entrepreneur. He studied mathematics and physics at the Faculty of Philosophy in Zagreb. In 1926, he earned his doctoral degree at the University of Göttingen, where he was an assistant for two years, and then worked in Kiel, Copenhagen, Stockholm and Lund until 1939. After that, he went to the USA where he was a professor at Brown University in Providence and in 1939, he started *Mathematical Reviews*, one of the most recognized reference journals in the field of mathematics in the world. Subsequently, he was a professor at Cornell University in Ithaca and at Princeton University. He continuously maintained ties with the University of Zagreb, where he was a frequent guest and lecturer. He published 104 papers related to different areas of mathematics and its applications in other sciences. In addition to the South Slavic Academy of Sciences and

Arts, he was a member of several other academies, including the National Academy of Sciences in Washington. Vilim Feller died in New York in 1970. (M. L.)

PREDSTAVLJEN ZBORNIK IVAN BERČIĆ (1824. – 1870.) ŽIVOT I DJELO

U Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru u četvrtak, 30. studenoga 2023. predstavljen je zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa *Ivan Berčić (1824. – 1870.) život i djelo*, održanog u Zadru 26. i 27. listopada 2018. u organizaciji Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, Sveučilišta u Zadru – Odjela za kroatistiku i Odjela za rusistiku, Zadarske nadbiskupije, Ruske akademije znanosti – Instituta za lingvistička istraživanja (Sankt-Peterburg) i Ruske nacionalne knjižnice (Sankt-Peterburg). Predstavljajući su bili: prof. dr. sc. Robert Bacalja, recenzent zbornika, dr. sc. don Ante Sorić, generalni vikar Zadarske nadbiskupije, te prof. dr. sc. Tado Oršolić, urednik. Moderator je bila dr. sc. Grozdana Franov-Živković, urednica.

U zborniku surađuje 15 autora iz Hrvatske i Rusije, vrsnih znanstvenika i istraživača koji se bave poviješću i glagoljaštvom, posebno životom i djelom don Ivana Berčića. Zbornik je nastao iz potrebe da se valorizira i predstavi javnosti djelovanje naših znanstvenika i kulturnih radnika u XIX. stoljeću, među kojima je svakako i don Ivan Berčić, jedan od najistaknutijih proučavatelja glagoljice i glagoljske baštine u Hrvatskoj, lingvist, profesor i pravi, odnosno redoviti član JAZU. Naglasak je stavljen na bogatu Berčićevu ostavštinu koja se u najvećem dijelu čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici

u Sankt-Peterburgu, jedan dio rukopisa u Arhivu HAZU u Zagrebu te dio njegovih privatnih dokumenata i rukopisa u Znanstvenoj knjižnici u Zadru i u Glavotoku, u franjevačkom samostanu sv. Marije. (T. O.)

PRESENTATION OF PROCEEDINGS »THE LIFE AND WORK OF IVAN BERČIĆ (1824–1870)«

The Proceedings from the International Scientific Symposium “The Life and Work of Ivan Berčić (1824 – 1870)” were presented in the Academy Institute for Historical Sciences in Zadar on Thursday, 30 November 2023. The symposium, held in Zadar on 26 and 27 October 2018, was organized by the Academy Institute for Historical Sciences in Zadar, the University of Zadar - Department of Croatian Studies and Department of Russian Studies, the Archdiocese of Zadar, the Russian Academy of Sciences - Institute for Linguistic Research (St. Petersburg) and the Russian National Library (St. Petersburg). The presenters were Professor Robert Bacalja, PhD, reviewer of the proceedings, Fr. Ante Sorić, PhD, Vicar General of the Zadar Archdiocese and Professor Tado Oršolić, PhD, editor. The event was moderated by Dr Grozdana Franov-Živković, editor.

The proceedings gathered 15 authors from Croatia and Russia, eminent scientists and researchers who specialize in history and Glagoliticism, and especially in the life and work of Fr. Ivan Berčić. They were created out of the need to evaluate and present the work of Croatian scientists and cultural workers in the 19th century, a prominent name among whom is certainly that of Fr. Ivan Berčić, one of the most outstanding researchers of the Glagolitic script and the Glagolitic heritage in Croatia, linguist, professor and full member of the South Slavic Academy of Sciences and Arts. Emphasis is placed on Berčić's rich legacy, which is mostly preserved in the Russian National Library in St. Petersburg, while a part of the manuscripts is kept in the Croatian Academy Archive in Zagreb, and a part of his private documents and manuscripts in the Scientific Library in Zadar and in the Franciscan Monastery of St. Mary in Glavotok. (T. O.)

FANTASTIČNI SVIJET BORISA DOGANA

U povodu stote obljetnice rođenja akademika Borisa Dogana (1923. – 1992.) Kabinet grafike HAZU pripremio je u prosincu 2023. virtualnu izložbu njegovih radova iz svojeg fundusa pod naslovom *Fantastični svijet Borisa Dogana*. Autorica izložbe upraviteljica je Kabineta grafike Vesna Kedmenec Križić. Izložba predstavlja djela iz domene grafičkog i plakatnog oblikovanja objedinjena u izboru radova nastalih tijekom 60-ih i 70-ih godina XX. stoljeća, a radi se o manje poznatom segmentu umjetnikova stvaralaštva koji je bio sporadično i rijetko izlagan. Umjetnikovi radovi, koji su u fundus Kabineta grafike HAZU ulazili sukcesivno tijekom nekoliko desetljeća, u odabiru za virtualnu izložbu prvi su put objedinjeni i prikazani u svjetlu umjetnikovih preokupacija nadrealnom tematikom.

Boris Dogan završio je Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu 1950. Pohađao je Specijalku Ljube Babića (1952.) te bio suradnik u Majstorskoj radionici Krste Hegedušića (1952. – 1960.). Izlagao je na brojnim samostalnim i skupnim izložbama te bio dobitnik više nagrada za svoj umjetnički rad. Od 1988. redoviti je član HAZU. Doganovo umjetničko djelovanje zauzima istaknuto mjesto u hrvatskoj umjetnosti druge polovice XX. stoljeća, a uza slikarstvo obuhvaća i grafiku, scenografiju, opremu knjiga, keramiku

i tapiseriju u kojima je razvio osebujan, sugestivan poetski stil prožet fantastikom i apstrakcijom. (M. L.)

FANTASTIC WORLD OF BORIS DOGAN

Marking the centenary of the birth of Full Academy Member Boris Dogan (1923 – 1992), in December 2023, the Department of Prints and Drawings of the Croatian Academy of Sciences and Arts launched a virtual exhibition titled *The Fantastic World of Boris Dogan*, which shows Dogan's works from the Department collection. The exhibition, curated by the head of the department Vesna Kedmenec Križić, presents a selection of prints and posters that were created during the 1960s and 1970s, and which represent a lesser-known and rarely exhibited segment of the artist's oeuvre. Dogan's works, which have been being acquired for the collection of the Prints and Drawings Department over several decades, have for the first time been brought together for this virtual exhibition and interpreted with respect to the artist's preoccupations with surreal themes.

Boris Dogan graduated from the Academy of Fine Arts in Zagreb in 1950. He attended Ljubo Babić's specialist course (1952) and was an associate in Krsto Hegedušić's Master Workshop (1952 – 1960). He exhibited at numerous solo and group exhibitions and received several awards for his artistic work. Since 1988, he has been a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts. Dogan's artistic activity occupies a prominent place in the Croatian art of the second half of the 20th century, and in addition to paintings, his artworks include prints, stage set designs, book sleeves, ceramics and tapestries in which he developed a distinctive, suggestive poetic style imbued with fantasy and abstraction. (M. L.)

34. KRLEŽINI DANI U OSIJEKU 2023.

U razdoblju 7. – 10. prosinca 2023. u Osijeku su održani 34. *Krležini dani u Osijeku*, teatrološko-kazališna manifestacija koja u sebi objedinjuje znanstveni skup, smotru kazališnih predstava, izložbe i predstavljanja teatroloških izdanja, a zajednički

je organiziraju Odsjek za povijest hrvatskog kazališta Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku i Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. *Dani* su započeli otvaranjem izložbe *Ogledala 02* kostimografkinje i vizualne umjetnice Ivane Bakal u organizaciji Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku te izvedbom predstave *55 kvadrata* Hrvatskoga narodnog kazališta u Splitu, a u sklopu *Dana* prikazane su i predstave *Jom Kipur* Ivane Šojat u izvedbi Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku i monodrama Miroslava Krleža *Goya* u izvedbi Zijaha Sokolovića. Ovogodišnji znanstveni skup bavio se proučavanjem hrvatske dramske književnosti i kazališta u prvome desetljeću XXI. stoljeća, kada i u hrvatskome društvu i u hrvatskoj kazališnoj kulturi dolazi do velikih promjena, stasa nova generacija dramskih pisaca koja obilježava posljednjih dvadesetak godina dramske književnosti i kazališta, utemeljuju se brojna nova privatna kazališta i nezavisne umjetničke skupine i platforme te se kazališni život postupno sve više internacionalizira. Na skupu je sudjelovalo tridesetak istaknutih hrvatskih teatrologa, kazališnih kritičara i povjesničara kazališta i književnosti te kazališnih praktičara. Uvodno izlaganje o svojem dramskom opusu održala je spisateljica Nina Mitrović. U sklopu *Dana* predstavljen je i zbornik radova s prošlogodišnjega skupa *Krležini dani u Osijeku 2022. Prvo desetljeće 21. stoljeća u hrvatskoj*

dramskoj književnosti i kazalištu, prvi dio, koji je uredila Martina Petranović te još nekoliko recentnijih teatroloških izdanja: *Lutkarska čuda svijeta* Livije Kroflin, *Oko izvedbe* Ane Gospić Županović, *Oscar Wilde izlazi iz zatvora ili Vaša omiljena umjetnost zove se kritika* Nataše Govedić te *Zakulisje* Ane Lederer. U skladu s tradicijom dugom više od tri desetljeća, sudionici *Krležinih dana* položili su i vijenac na spomenik Miroslavu Krleži. (M. P.)

34TH KRLEŽA DAYS IN OSIJEK IN 2023

From 7 to 10 December 2023, Osijek hosted the 34th *Krleža Days in Osijek*, an event that comprises a scientific conference, theatre performances, exhibitions and presentations of theatre-related publications. The Days were jointly organized by the Department for the History of Croatian Theatre of the Croatian Academy's Institute for the History of Croatian Literature, Theatre and Music, the Croatian National Theatre in Osijek and the Faculty of Humanities and Social Sciences of the Josip Juraj Strossmayer University in Osijek. The Days began with *Mirrors 02 (Ogledala 02)*, an exhibition organized by the Croatian National Theatre in Osijek showing works of the costume designer and visual artist Ivana Bakal and *55 Squares*, a play performed by the Croatian National Theatre in Split. The programme of the event also included Ivana Šojat's play *Yom Kippur*, performed by the Croatian National Theatre in Osijek and the monodrama *Goya* performed by Zijah Sokolović based on Miroslav Krleža's text. This year's conference dealt with the study of Croatian drama and theatre in the first decade of the 21st century, which was the period that saw significant changes in Croatian society and Croatian theatre culture, the rise of a new generation of playwrights that marked the last twenty years of literary drama and theatre, the establishment of numerous private theatres and independent artistic groups and platforms, and a gradual internationalisation of theatre production. The conference was attended by thirty prominent Croatian theatre experts, critics and historians of theatre and literature, theatre practitioners, and playwright Nina Mitrović who gave a keynote speech about her own creative work.

The programme of the Days also included the presentation of the conference proceedings from the previous edition of the *Krleža Days in Osijek* in 2022 entitled *The First Decade of the 21st Century in Croatian Drama and Theatre*, part 1, and edited by Martina Petranović, and several more recent publications on theatre, namely, Livija Kroflin's *Lutkarska čuda svijeta (Puppetry Wonders of the World)*, Ana Gospić Županović's *Oko izvedbe (Concerning Performance)*, Nataša Govedić's *Oscar Wilde izlazi iz zatvora ili Vaša omiljena umjetnost zove se kritika (Oscar Wilde gets out of prison or Your favourite art is called criticism)* and Ana Lederer's *Zakulisje (Backstage)*. Following a more than three-decade-long tradition, the participants of the *Krleža Days* also laid a wreath on Miroslav Krleža's monument. (M.P.)

DJELA IZ STROSSMAYEROVE GALERIJE IZLOŽENA U OSIJEKU

U vrijeme dok je stalni postav Strossmayerove galerije starih majstora HAZU zbog obnove Akademijine palače zatvoren, planirano je gostovanje umjetnina iz fonda Galerije na izložbama u drugim hrvatskim muzejima. Prva u nizu gostujućih izložbi – *Izbor iz fundusa Strossmayerove galerije starih majstora HAZU* – bila je postavljena od 21. prosinca 2023. do 7. travnja 2024. u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku. Bilo je predstavljeno 75 djela, pretežno renesansnog i baroknog slikarstva europskih majstora. Autori izložbe bili su dr. sc. Ljerka Dulibić, dr. sc. Ivan Ferenčak i Ivana Gržina iz Strossmayerove galerije, a kustos izložbe Ivan Roth iz Muzeja likovnih umjetnosti koji je ujedno i urednik popratnog kataloga. Izložba je otvorena uoči 140. obljetnice osnutka Strossmayerove galerije i 70. obljetnice osnutka Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku.

„Izbor je napravljen kroz nekoliko tematskih cjelina kao što su djela sakralne umjetnosti, portreti, prikazi nekoliko bitaka, žanr-scena i nekoliko mitoloških prizora autora talijanske, francuske i nizozemske slikarske škole“, rekao je Roth te dodao da su izložena 74 ulja i jedna plaketa na kojoj je prikazan portret Josipa Jurja Strossmayera u izvedbi Ivana Rendića. Ivana Gržina kazala je da se odabirom djela željelo posjetiteljima pružiti sliku raznolikosti fundusa Strossmayerove galerije. (M. L.)

ARTWORKS FROM THE STROSSMAYER GALLERY EXHIBITED IN OSIJEK

Since the start of the renovation works on the Palace of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the permanent exhibition of the Strossmayer Gallery of Old Masters has been closed for public. During that time, artworks from the Gallery's collection are planned to be shown in other Croatian museums. The first in a series of guest exhibitions titled *A Selection from the Academy's Strossmayer Gallery of Old Masters* was mounted at the Museum of Fine Arts in Osijek from 21 December 2023 to 7 April 2024. The exhibition included 75 works, mostly Renaissance and Baroque paintings by European masters. It was curated by Dr Ljerka Dulibić, Dr Ivan Ferenčak and Ivana Gržina from the Strossmayer Gallery in collaboration with Ivan Roth from the Museum of Fine Arts who also served as the editor of the accompanying catalogue. The exhibition was opened on the day that marked the 140th anniversary of the founding of the Strossmayer Gallery and the 70th anniversary of the founding of the Fine Arts Museum in Osijek.

“The artworks were selected to represent a variety of themes that included religious topics, portraits, depictions of several battles, genre scenes and mythological scenes by artists of the Italian, French and Dutch schools of painting”, Roth said, adding that the exhibition comprised 74 oils of canvas and one plaque with a portrait of Josip Juraj Strossmayer made by Ivan Rendić. Ivana Gržina said that the exhibited selection of works was intended to provide visitors with an insight into the diversity of the Strossmayer Gallery. (M. L.)

PREMINUĆA

U godini 2023. napustili su nas redoviti članovi HAZU: akademik Mirko Zelić (8. studenog 1936. – 3. siječnja 2023.), akademik Željko Kućan (24. svibnja 1934. – 5. siječnja 2023.), akademkinja Marija Ujević Galetović (20. listopada 1933. – 13. ožujka 2023.), akademik Boris Bućan (14. ožujka 1947. – 18. svibnja 2023.), akademik Dragutin Feletar (10. srpnja 1941. – 21. lipnja 2023.) i akademik Marin Hraste (24. rujna 1938. – 1. srpnja 2023.), dopisni članovi prof. emer. Davor Kapetanić (28. lipnja 1928. – 13. veljače 2023.), prof. emer. Albert Jakob Eschenmoser (5. kolovoza 1925. – 14. srpnja 2023.) i dr. sc. Matko Čikeš (10. rujna 1936. – 8. prosinca 2023.) te članovi suradnici prof. dr. sc. Eduard Prelogović (7. travnja 1936. – 8. svibnja 2023.), prof. emer. Miroslav Bertoša (17. svibnja 1938. – 24. kolovoza 2023.), i prof. emer. Dubravka Sesar (28. lipnja 1947. – 26. kolovoza 2023.).

Život i djelo svakoga od njih trajno su utkani u Akademijinu povjesnicu.

DECEASED MEMBERS

In 2023 the following Full Members of the Croatian Academy of Sciences and Arts died: Mirko Zelić (8 November 1936 – 3 January 2023), Željko Kućan (24 May 1934 – 5 January 2023), Marija Ujević Galetović (20 October 1933 – 13 March 2023), Boris Bućan (14 March 1947 – 18 May 2023), Dragutin Feletar (10 July 1941 – 21 June 2023) and Marin Hraste (24 September 1938 – 1 July 2023). In 2023 also died Corresponding Members of the Croatian Academy Professor Davor Kapetanić, PhD (28 June 1928 – 13 February 2023), Professor Albert Jakob Eschenmoser, PhD (5 August 1925 – 14 July 2023) and Matko Čikeš, PhD (10 September 1936 – 8 December 2023); as well as Associate Members Professor Eduard Prelogović, PhD (7 April 1936 – 8 May 2023), Professor Miroslav Bertoša, PhD (17 May 1938 – 24 August 2023) and Professor Dubravka Sesar, PhD (28 June 1947 – 26 August 2023).

Their life and work will be remembered.

SURADNICI U OVOM BROJU / CONTRIBUTORS IN THIS ISSUE

Akademik Jakša Barbić, prof. emer., Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb

Dr. sc. Magdalena Getaldić, znanstvena suradnica, Gliptoteka HAZU, Strossmayerov trg 14, 10000 Zagreb

Akademik Ivan Gušić, prof. emer., Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Horvatovac 102a, 10000 Zagreb

Dr. sc. Snježana Jakobović, znanstvena suradnica, upraviteljica Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi, Županijska 9, 34000 Požega

Akademik Milko Jakšić, voditelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Požegi, Županijska 9, 34000 Požega

Dr. sc. Damir Karbić, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, upravitelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu, Strossmayerov trg 2, 10000 Zagreb

Prof. dr. sc. Vjera Katalinić, članica suradnica HAZU, znanstvena savjetnica, Odsjek za povijest hrvatske glazbe Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Opatička 18, 10000 Zagreb

Akademik Zvonko Kusić, prof. emer., predsjednik Upravnog odbora Zaklade HAZU, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Marijan Lipovac, prof., Ured za odnose s javnošću i medije HAZU, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Prof. dr. sc. Tihomil Maštrović, redoviti profesor u trajnom zvanju, Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Jordanovac 110, 10000 Zagreb

Akademik Velimir Neidhardt, prof. emer., predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Dr. sc. Anja Nikolić-Hoyt, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Ante Kovačića 5, 10000 Zagreb

Akademik Mladen Obad Šćitaroci, prof. emer., Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Kačićeva 26, 10000 Zagreb

Doc. dr. sc. Tado Oršolić, viši znanstveni suradnik, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Obala kneza Trpimira 8, 23000 Zadar

Ana Petković Basletić, viša kustosica, Kabinet grafike HAZU, Andrije Hebranga 1, 10000 Zagreb

Dr. sc. Martina Petranović, znanstvena suradnica, Odsjek za povijest hrvatskoga kazališta Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Opatička 18, 10000 Zagreb

Dr. sc. Siniša Radović, viši znanstveni suradnik, upravitelj Zavoda za paleontologiju i geologiju kvartara HAZU, Ante Kovačića 5, 10000 Zagreb

Petra Tončić Lipovšćak, dipl. ing. arh., Odjel za zaštitu i održavanje imovine HAZU, Strossmayerov trg 14, 10000 Zagreb

Akademik Stanislav Tuksar, prof. emer., Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 12, 10000 Zagreb

Prof. dr. sc. Ante Uglešić, redoviti profesor u trajnom zvanju, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Ulica Mihovila Pavlinovića 1, 23000 Zadar

AUTORI FOTOGRAFIJA: **Damir Fabijanić** (Korice, str. 2., 4., 7. desno, 10., 19., 20., 26., 29., 32., 38., 54., 56., 57., 59., 60., 61., 62., 63., 64., 73. i 82.), **Marijan Lipovac** (str. 41., 42., 47., 67., 69., 71., 72., 75., 76., 81., 83., 85., 87. i 88. gore), **Fedor Vučemilović** (str. 22., 23., 24. i 25.), **Boris Jović** (str. 34., 35. i 37.), **Goran Kos** (str. 14. i 65.), **Gordana Poletto Ružić** (str. 79.), **Boris Kragić** (str. 12.), **Kornelija Lehner** (str. 16.), **Arturo Mari** (str. 6.), **Dobriša Skok** (str. 15.), **Ante Uglešić** (str. 7. lijevo)

POPIS LIKOVNIH PRILOGA / FIGURES AND TABLES

- Str. 2.** Predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt
- Str. 4.** Višeslavova krstionica na izložbi *Hrvati – kršćanstvo, kultura, umjetnost* u Vatikanskim muzejima 1999.
- Str. 6.** Replika Višeslavove krstionice kao dio oltara na misi na Hipodromu u Zagrebu koju je 11. rujna 1994. pred oko milijun vjernika služio papa Ivan Pavao II. u sklopu svog prvog posjeta Hrvatskoj (izvor: <https://www.zg-nadbiskupija.hr/govori-prigodom-prvog-pohoda-pape-ivana-pavla-ii-hrvatskoj-1994>)
- Str. 7.** Ostaci krstionice nekadašnje ninske katedrale gdje se izvorno nalazila Višeslavova krstionica; Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu
- Str. 8.** Višeslavova krstionica
- Str. 10.** Višeslavova krstionica na izložbi *Hrvati – kršćanstvo, kultura, umjetnost* u Vatikanskim muzejima 1999.
- Str. 11.** Višeslavova krstionica izložena na ulazu u palaču HAZU nakon povratka u Hrvatsku 1942.
- Str. 12.** Kip Božice pravde ispred Palače pravde u Splitu, rad Andrije Krstulovića
- Str. 14.** Okrugli stol o jeziku u pravu u palači HAZU 2013.; Okrugli stol o upravnom sudovanju u palači HAZU 2006.
- Str. 15.** Akademik Jakša Barbić s knjigama nakladničkog niza *Modernizacija prava* objavljenima do listopada 2018.
- Str. 16.** Zgrada Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Požegi
- Str. 18.** Plakat Škole astronomije održane u Požegi 2022.; sudionici skupa *Rudina – Prošlost u budućnosti 2017.*; Skup *Požega i Požeština kroz stoljeća 2010.*; Izložba *Afrička zbirka ranjevačkog samostana Tomislavgrad* postavljena 2023. u prostorima Zavoda HAZU u Požegi
- Str. 19.** Detalji Kužnog pila u Požegi
- Str. 20.** Katedrala svetog Jakova u Šibeniku
- Str. 22. i 23.** Dvorana s odljevima Jurja Dalmatinca u Gliptoteci HAZU
- Str. 24.** Odljev unutrašnjosti krstionice šibenske katedrale u Gliptoteci HAZU
- Str. 25.** Odljevi glava s apsde šibenske katedrale u Gliptoteci HAZU
- Str. 26.** Zorin dom u Karlovcu
- Str. 29.** Kip muze Erato na pročelju Zorin doma u Karlovcu; Stubište Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu
- Str. 30.** Naslovnica Statuta Društva prijatelja glazbe kraljevskoga rada Osijeka iz 1830.
- Str. 32.** Spomenik Andrije Medulića ispred Umjetničkog paviljona u Zagrebu, rad Ivana Meštrovića
- Str. 34.** Grafike Andrije Medulića *Nimfe pri kupanju i dva fauna te Mladić koji savija granu*
- Str. 35.** Grafika Andrije Medulića *Žena što pruža desnu ruku prema žrtveniku*
- Str. 37.** Grafika Andrije Medulića *Bogorodica sa svecima*
- Str. 38.** Spomenik kralja Tomislava u Ogulinu, rad Vitburga Mecka
- Str. 41.** Ploča na katedrali svetog Tripuna u Kotoru podignuta 1925. u spomen na tisućitu obljetnicu Hrvatskog Kraljevstva
- str. 42.** Korice *Zbornika kralja Tomislava*
- Str. 43.** Naslovnica *Zbornika kralja Tomislava*
- Str. 44. i 46.** Arheološka iskopavanja u špilji Vindijji
- Str. 47.** Direktor Instituta za evolucijsku antropologiju Max Planck u Leipzigu Svante Pääbo i predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt potpisuju sporazum o suradnji 24. listopada 2024. u Knjižnici HAZU
- Str. 54., 56., 57., 59., 60., 61., 62., i 63.** Obnova Akademijinih zgrada u Zagrebu
- Str. 64.** Ploča s imenima utemeljitelja Zaklade HAZU postavljena u atriju palače HAZU
- Str. 66.** Dodjela Nagrade Dragutina Tadijanovića pjesniku Dragi Štambuku u palači HAZU 2008.
- Str. 67.** Dodjela Književne nagrade *Stipan Bilić Prčić* književniku Zoranu Feriću u Knjižnici HAZU 2022.
- Str. 69.** Predstavljanje zbornika *Obnova povijesnog središta Zagreba nakon potresa – pristup, problemi i perspektive* u Knjižnici HAZU 26. siječnja 2023.
- str. 70.** Znanstveni skup u povodu stote obljetnice rođenja akademika Matka Peića u Požegi 3. ožujka 2023.
- Str. 71.** Predavanje Lovre Kunčevića u sklopu ciklusa *Znanost u žarištu* u Knjižnici HAZU 22. ožujka 2023.
- Str. 72.** Koncert Mješovitoga župnog zbora svete Cecilije iz Jelse u Preporodnoj dvorani Narodnog doma HAZU 24. ožujka 2023.
- Str. 73.** Panorama Komiže
- Str. 74.** Knežev dvor u Lastovu; Znanstveni kolokvij o Vladislavu Cvitanoviću u Zadru 27. travnja 2023.
- Str. 75.** Okrugli stol *Pravna zaštita kućnih ljubimaca* u Preporodnoj dvorani Narodnog doma HAZU 11. svibnja 2023.
- Str. 76.** Akademik Andrija Mutnjaković na predstavljanju knjige *Andrea Alessi – ranorenesansni umjetnik* u Knjižnici HAZU 16. svibnja 2023.
- Str. 77.** Svečana akademija u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Dragutina Fleša u Vukovaru 16. lipnja 2023.
- Str. 78.** Znanstveni skup Rijeka u doba Hrvatsko-ugarske nagodbe 15. i 16. rujna 2023. u Rijeci; Otvorenje međunarodnog znanstvenog skupa u povodu 100. obljetnice smrti Vatroslava Jagića u Varaždinu 28. rujna 2023.
- Str. 79.** Ostaci Napoleonove ceste u Dalmaciji; Razgovor *Dora Pejačević jučer i danas* u Knjižnici HAZU 3. ožujka 2023.
- Str. 81.** Međunarodni znanstveni skup *Franjevci Bosne Srebrene i školstvo* u Tolisi 13. listopada 2023.; Simpozij *Bedrenica i afrička svinjska kuga u Hrvatskoj* u Knjižnici HAZU 13. listopada 2023.
- Str. 82.** Pogled s Dunava na tvrđavu u Iloku
- Str. 83.** 47. Zagrebačka škola biološke antropologije „Dr. Hubert Maver“, predavanje nobelovca u Svantea Pääba u Knjižnici HAZU 24. listopada 2023.
- Str. 84.** Dodjela Nagrade Dragutina Tadijanovića Zrinki Posavec u Slavonskom Brodu 6. studenoga 2023.
- Str. 85.** Izložba Akademijina palača u slikovnim izvorima na Zrinjercu u studenom 2023.; I. hrvatski simpozij o umjetnoj inteligenciji u Knjižnici HAZU 21. studenoga 2023.
- Str. 86.** XXI. Dani dr. Franje Račkoga u Fužinama 24. studenoga 2023.
- Str. 87.** Predstavljanje knjige Ane Lederer *Zakulisje – Hrvatsko narodno kazalište 2005. – 2013.* u HNK u Zagrebu 22. studenoga 2023.; Predavanje Marija Kolara *Što nam je danas Slavko Kolar?* u Velikoj Gorici 27. studenoga 2023.
- Str. 88.** Skup o Vilimu Felleru u Knjižnici HAZU 28. studenoga 2023.; Predstavljanje zbornika radova *Ivan Berčić (1824. – 1870.) život i djelo* u Zadru 20. studenoga 2023.
- Str. 89.** Kazališni plakat Borisa Dogana iz 1964.
- Str. 90.** Plakat Krležinih dana u Osijeku 2023., Otvorenje izložbe *Izbor iz fundusa Strossmayerove galerije starih majstora HAZU* u Osijeku 21. prosinca 2023.
- Na prednjim koricama:** Višeslavova krstionica na izložbi *Hrvati – kršćanstvo, kultura, umjetnost* u Vatikanskim muzejima 1999.; Predlist: Skele na stubištu palače HAZU
- Na poledini korica:** Vinograd na Pelješcu s pogledom na more; Zalist: Pročelje Hrvatskog muzeja arhitekture u obnovi

ISSN 1849-4838

9 771849 483002